

Κρητικόν Γυμνάσιον μαρτίου 1896
Καταμπίνας κρητικόν Γυμνάσιον
πατρὸς ἡμετέρου Ἰωάννου Κρητικόν
Παιδείας.

9/25/2/EL

Ο
ΠΟΛΕΜΟΣ

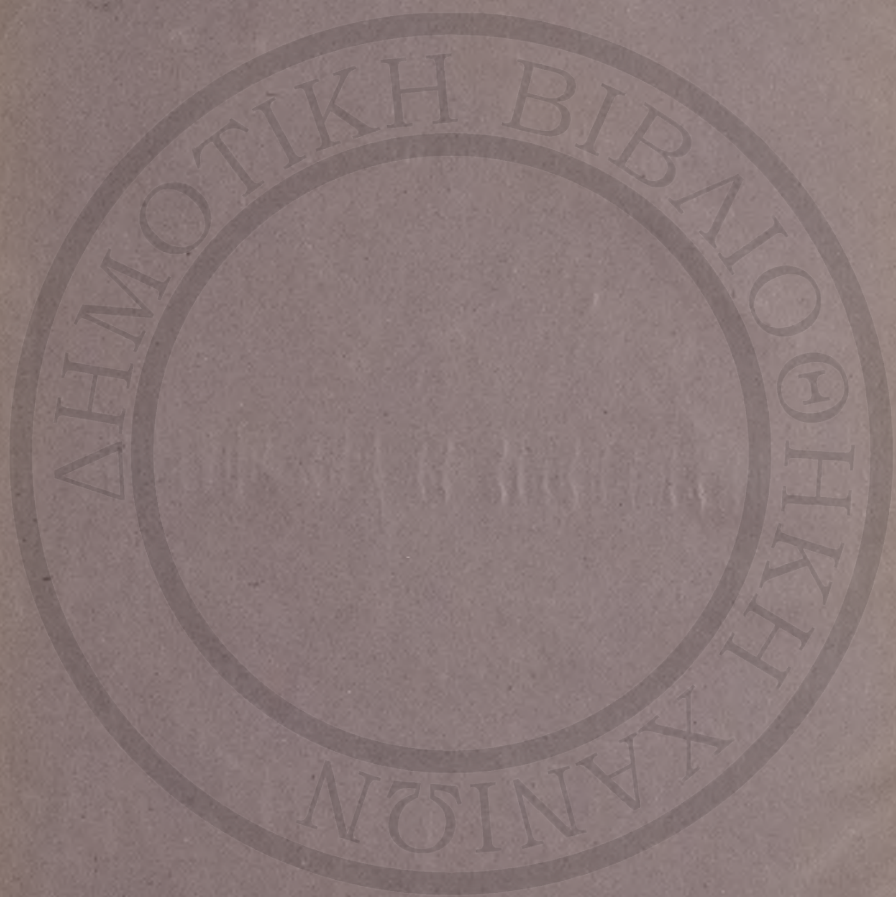
ΕΝΕΚΑ ΤΟΥ ΚΡΗΤΙΚΟΥ ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ & ΛΑΒΑΦΩΝ ΚΑΛΕΡΓΗ

1897

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
Αδφ. αριθ. 19557
Χρονολ. Είσαγ. 11.3.1963
Εισικότης
Αριθ. 940.542/611

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΡΩΤΗ
ΚΡΗΤΙΚΟΝ ΖΗΤΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1896

ΚΑΤΑΚΡΙΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ

ΖΗΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗ

ΥΠΟ ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩΝ

ΔΕΩΝΙΔΑΣ ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

(*Ορα πρακτικά στενογραφημένα τῆς κατὰ τὴν 11 Νοεμβρίου 1896 Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 20).

«Τὸ δόγμα τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας ἐπλάσθη οὐχὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν τῶν ὑπὸ τὴν Τουρκίαν, ἀλλ' ἐπλάσθη κατὰ τῶν ἄλλων κρατῶν, τῶν εἴτε γειτονικῶν εἴτε μὴ γειτονικῶν, τὰ ὁποῖα θὰ ὠρέγοντο νὰ καταλάβωσι τὸ ὅλον ἢ μέρος τοῦ Ὄθωμανικοῦ κράτους. Ἐξ ἐναντίας παρὰ τὸ δόγμα αὐτὸ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. ὑπονοεῖται τὸ ἄλλο δόγμα, ὅτι, ἐτάκισ οἱ λαοὶ οἱ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν δύνανται διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν δυνάμεως, ἢ ἀποδεικνύοντες ἑαυτοὺς ἀξίους ἐλευθερίας, νὰ καθέξωσι τὴν χώραν τὴν ὁποῖαν κατοικοῦσι, καὶ νὰ ἀποδείξωσιν ἑαυτοὺς ἀξίους τῆς εὐμενείας τῆς Εὐρώπης, δικαιοῦνται νὰ ἀπελευθερῶνται.»

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

(Πρακτικά Στενογραφημένα τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν Συνεδρίασιν τῆς 19 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 78).

«Ὅποια ὑπῆρξε, κύριοι, κατὰ τὸ στάδιον τοῦτο (1) ἡ πορεία τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως; Πᾶν μέσον μετῆλθεν ἵνα ἐπιτύχη τὴν διάλυσιν τῆς ἐπιτροπῆς, καὶ τὴν διὰ ταύτης ματαίωσιν τοῦ ἀγῶνος. Εἰς οὐδὲν ἕτερον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀπέβλεπεν ἢ εἰς τὸ νὰ ἀποφύγη τὸν ἀγῶνα. Τὸ μόνον ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας ταύτης ὑπῆρξε μείωσις τοῦ γοήτρου τῆς Ἑλλάδος.»

(1) Σημείωσις. Τὸ στάδιον τῆς ἐπιτροπῆς τῆς μεταπολιτεύσεως, τὸ 1895.

(Μετὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βάμου ἐγένετο λόγος περὶ σφαγῶν· τῶν σφαγῶν τούτων ἐμνήσθη ὁ κ. Θεοτόκης.)

«Αἱ σφαγαὶ αὗται ἐξήγειραν τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἀπέχθεια ἐξεδηλώθη πανταχόθεν κατὰ τῶν σφαζόντων, συμπάθεια δὲ ὑπὲρ τῶν καταδυναστευομένων. Ἄπαντες ἐπερίμενον ὅτι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ κυβέρνησις ἤθελεν ἐκτελέσει τὸ ἑαυτῆς καθήκον, ἤθελε τοὔτεστι δράμει εἰς βοήθειαν σφαζομένων ἀδελφῶν, ἤθελε σπεύσει εἰς προστασίαν τῶν ὑπηκόων αὐτῆς. Ἀλλὰ δυστυχῶς περιωρίσθη εἰς τὸ κάπνισμα τῶν θωρηκτῶν. Καὶ παρῆλθεν ἐν ἀπραξίᾳ ἡ στιγμή, τὴν ὅποιαν ἡ τύχη ἐδώρησε πρὸς ἡμᾶς, καὶ τῆς ὅποιας τὴν σημασίαν τυφλώττοντες δὲν εἶδετε. Παρῆλθεν ἡ στιγμή τὴν ὅποιαν ἡ τύχη εὖνους ἡμῖν ἐδώρησεν, ὅπως χρυσοῖς γράμμασι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἀναγράψητε ἐν τοῖς δέλτοις τῆς ἱστορίας τῆς πατρίδος, ὅπως συντελέσητε διὰ γενναίων ἀποφάσεων εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς Κρήτης. Καὶ ἀντὶ τὰ πράξτε τοῦτο, κατεδικάσατε ἡμᾶς εἰς πλήρη ἀποχὴν, ἐπὶ βλάβῃ οὐ μόνον ἡμῶν, ἀλλ' ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως, ἐπὶ καταστροφῇ τῆς Κρήτης, ἐπὶ καταστροφῇ τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδος.

(Ὁ πρωθυπουργὸς εἶπεν· ἄς εὐχρηθῶμεν εἰς τὸν Κρητικὸν λαὸν νὰ εὕρῃ προσωρινῶς ὑπὸ τὸ νέον πολίτευμα τὴν ποθητὴν ἄνεσιν.) ὁ κ. Θεοτόκης εἶπε πρὸς ταῦτα.)

— «Πολλὰς ἔχω ἀμφιβολίας περὶ τοῦ βασίμου τῶν ἐλπίδων τὰς ὅποιας ἔχει ὁ κ. πρωθυπουργός. Πολὺ φοβοῦμαι ὅτι καὶ ἡ λύσις αὕτη οὐδὲν ἕτερον θὰ ἀποτελέσῃ ἢ προσωρινὴν ἀνάπαυσιν, τὴν ὅποιαν θέλει καὶ ἄλλη ἐπανάστασις ἀκολουθήσει, διότι ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι, προκειμένου περὶ Κρήτης, μίᾳ μόνῃ λύσει εἶναι δυνατὴ, ἡ λύσις τοὔτεστι τῆς ὅποιας οἱ Κρήτες διὰ τῶν τοιούτων ἀγῶνων ἐζήτησαν τὴν πραγματοποιήσιν, ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. » Ὅλοι ἐνομίζομεν, ὅτι μετὰ τὰ τελεσθέντα γεγονότα καθήκον εἶχεν ἡ κυβέρνησις ἵνα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου ἀναγγείλῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ποῖοι εἶναι οἱ λόγοι, οἵτινες ἐπεισαν αὐτὴν ὅπως ἀκο-

λουθήση πολιτικήν, τῆς ὁποίας τὸ ἀποτέλεσμα δὲν ἦτο βεβαίως ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προσεδόκα ὁ Ἑλληνισμός. (1).

«Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὑπῆρχον Δυνάμεις αἱ ὁποῖαι, ὑπηρετοῦσαι τὴν πολιτικήν αὐτῶν, ὑπηρετοῦσαι τὰ συμφέροντα αὐτῶν, εἶχον ὡς δόγμα τὴν διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν, ὅτι μεταξὺ τῶν Δυνάμεων τούτων ἰδιαιτέραν ἐξήσκει ἐπιρροὴν ἡ Δύναμις ἐκείνη, ἣτις ἄλλοτε ὑπὲρ τῆς ἑνώσεως τῆς Κρήτης τοσοῦτον σθεναρῶς εἶχεν ἐνεργῆσει. Ἄλλ' εἶναι ἐπίσης γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι τιαύτην ἀρχὴν δὲν ἐπρέσβευον. Εἶναι ἐπίσης γνωστὸν εἰς ὅλους, ὅτι ὑπῆρχε κυρίως μία Δύναμις, ἣτις οὐδόλως διετίθετο νὰ φανῆ ὑπέρμαχος τοῦ δόγματος τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς τὸ δόγμα τοῦτο ἐγκατελείφθη, καὶ δὲν δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ὁ πρωθυπουργὸς τῆς μεγάλης ταύτης Δυνάμεως ἐξέφρασε τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ δόγματος τούτου κατὰ τρόπον λίαν ἐκφραστικόν, διότι ἐμνήσθη ἱατρικῆς ἐγχειρήσεως πρὸς ἀποκοπὴν γαγγραινώδους μέρους. Ποῦ λοιπὸν ἡ ὁμοφωνία τῶν Δυνάμεων; Καὶ μήπως ἡ διαφωνία ἀπ' ἐναντίας δὲν ἐξεδηλώθη, καὶ διὰ πραγμάτων μάλιστα δὲν ἐπιστοποιήθη;

ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

(Ὅρα στενογραφημένα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς 19 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 82)

«Ἡ μεγαλόνησος ἦτον ἔρμαιον τελείας ἀναρχίας Ἡ κυριαρχία τοῦ Σουλτάνου, διαταλευθεῖσα ἀπὸ τῆς 20 Σεπτεμβρίου τοῦ 1895, ἐκλονίσθη ἐκ βᾶθρων τὴν 13 Μαΐου. Σκια ἐξουσίας δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν Κρήτῃ. Τίς ἦτον ἡ θέσις τῆς Τουρκίας; Ἐν μὲν τῇ Κρήτῃ εἶχε 3500 στρατιώτας, ἐὰν δὲ ἐν Ἑλλάδι ὑπῆρχεν Ἑλληνικὴ Κυβέρ-

(1) Σημείωσις. Ἦτοι ἡ ἑνωσις μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

νησις οὐδ' ἓνα περιπλέον θὰ ἠδύνατο ἡ Τουρκία νὰ ἀποβιβάσῃ στρατιωτὴν ἐν Χανίοις. Ἄλλὰ μὴ ἦτον εἰς θέσιν ἡ Τουρκία νὰ μετέλθῃ ἀλλαχοῦ πολιτικὴν ἐπιθετικὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον; Καὶ διὰ τίνων μέσων, καὶ διὰ τίνος Στρατοῦ; Καὶ ἐὰν δ' εἶχε πάντα τὰ μέσα εἰς χεῖρας αὐτῆς, καὶ ἂν διέθετε τότε πάντας τοὺς Στρατοὺς, τοὺς ὁποίους διέθετε κατὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον, μὴ ἐτόλμα νὰ κινήσῃ καὶ ἐν μόνον Σύνταγμα καὶ ἐν μόνον Τάγμα ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως; Μὴ δὲν ἐγνώριζεν, ὅτι, ἐὰν τότε ἐλάμβανε θέσιν ἐπιθετικὴν ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, ὁλόκληρον τὸ Ἀνατολικὸν ζήτημα ἤθελεν ἐκτελιχθῆ Ἡ Εὐρώπη μετὰ δέους προσβλέπει εἰς τὴν ἀπειλουμένην γενικὴν σύρραξιν ἐν τῇ Χερσονήσῳ τοῦ Αἴμου, τῆς Τουρκικῆς κληρονομίας ἀποτελούσης τὸ μῆλον τῆς ἐριδος, ποθοῦσα δὲ νὰ σβέσθῃ πᾶσα ἐστία ταραχῶν, οὐδόλως ἐμερίμνα ἐὰν ἤθελεν ἀποσπασθῆ ἡ Κρήτη ἀπὸ τῆς Τουρκίας ἀποδιδομένη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον, ἡ μὲν Ἀγγλία εἶχεν ἀναπεπταμένην τὴν σημαίαν τῆς καταλύσεως τῆς Τουρκικῆς κακοδιοικήσεως, ἀναχρονισμὸν δ' ἐπλάττει ὁ πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως βεβαίων τὴν ὁμοφωνίαν τῶν Δυνάμεων. Τοιαύτη ἡ θέσις τῆς Εὐρώπης, τοιαύτη ἡ κατάστασις τῆς Τουρκικῆς ἐπικρατείας, τοιαύτη καὶ ἡ θέσις τῆς Μεγαλονήσου. Ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον συνενικεῖτο ὁ Ἑλληνισμὸς, καὶ ἐζήτει τὸν Βασιλέα του, ὅπως ἐπανερχόμενος τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τοῦ ἔθνους Ἡ παράταξις τῆς εὐρωπαϊκῆς ταύτης εἰρήνης εἶναι ἡ καταδικὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν ἐννοεῖ ὁ πρωθυπουργὸς ὅτι ἡ Ἑλλὰς εἰς χεῖρας του θὰ καταστῆ μετ' ὀλίγον Κυβερτεῖον Ρωσσικόν; Δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ὀφείλει νὰ σπεύσῃ ἵνα προλάβῃ τὸ μοιραῖον τέλος τῆς Ἰλλυρικῆς Χερσονήσου;»

ΑΘΩΣ ΡΩΜΑΝΟΣ

(^οΟρα πρακτικά Συνεδριάσεως τῆς 19 Νοεμβρίου 1896.

Σελίδα 77)

«**Οὔτε Ναλέπαν οὔτε αὐτονομίαν** ἔδει νὰ ζητήσῃ ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις, ἀλλὰ τὴν ἔνωσιν Καὶ γνωρίζομεν ὅτι ὑπῆρχον Δυνάμεις, αἵτινες ἀπέτρεπον τὴν Ἑλληνικὴν κυβέρνησιν τοῦ νὰ ζητήσῃ τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰς Δυνάμεις ἐκεῖνας ἡδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ διὰ τῶν αὐτῶν ἐπιχειρημάτων, δι' ὧν πρὸ τριακονταετίας ὁ πρίγκηψ Γκορτσακῶφ συνίστα τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος» — (ἀνέγνω διακοίνωσιν τῆς 16 Νοεμβρίου 1866 τοῦ Πρίγκηπος Γκορτσακῶφ πρὸς τὸν ἐν Παρισίοις Πρέσβυν τῆς Ρωσσίας Βαρόνον Boudberg.)

ΘΕΩΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός

(^οΟρα πρακτικά Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 19 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 85).

Καὶ ἐξετελέσαμεν ἀληθῶς τὸ καθήκον ἡμῶν. Τὸ ἐξετελέσαμεν ὄχι ἐν τῇ διοικήσει, ἐκτελοῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους, ἀλλὰ τὸ ἐξετελέσαμεν ἐν τῇ πολιτικῇ, καὶ ἐξετελέσαμεν αὐτό, ὡς ἡμεῖς ἀντελαμβανόμεθα τῶν πραγμάτων, καὶ ὡς ἡμεῖς ἐκρίνομεν περὶ τῶν καθήκοντων ἡμῶν, δὲν τὸ ἐξετελέσαμεν δὲ ὡς κρίνουσιν οἱ Κύριοι, οἵτινες ἠγόρευσαν μέχρι τοῦδε. Τὰ καθήκοντα ἐν τῇ πολιτικῇ δὲν ἐκτελοῦνται καθ' ὃν τρόπον ἐνθουσιώδεις νέοι, ἐστερημένοι πάσης πείρας, καὶ μηδαμῶς γνωρίζοντες τὴν πολιτικὴν κατάστασιν τῆς Εὐρώπης, ἢ ἄλλοι, ἐρμηνεύοντες τὰς ἐαυτῶν γνώμας, νομίζουσιν ὅτι ἐκτελοῦνται τὰ καθήκοντα. Τὰ ἐξετελέσαμεν ἐν γνώσει τῶν πραγμάτων, ἐν γνώσει τῆς πολιτικῆς καταστάσεως τῆς Εὐρώπης, ἐν γνώσει τοῦ μέλλοντος, τὸ ὅποσον προσδοκῶμεν καὶ ἐπιθυμοῦμεν καὶ ὀφείλομεν, ἐν ὅσῳ εἴμεθα ἐν τῇ ἀρχῇ, νὰ ἐξυπηρετήσωμεν. Ὁμίλησαν περὶ ἐγγράφων, ὅτι ἡμεῖς δὲν κατεθήκαμεν τὰ ἐγγραφα, ὅτι ἡμεῖς ἀρνοῦμεθα νὰ δώσωμεν φῶτα, διότι δὲν ἔχουσιν ἀληθῶς φῶτα. Ποῖα εἶναι τὰ φῶτα, τὰ ὅποια σὰς ἔφεραν ἐνταῦθα,

διὰ τῶν ὁποίων φωτιζόμενοι ἐσχηματίσατε τὰς ἰδίας ὑμῶν γνώμας, καὶ ἐπειράθητε νὰ μεταδώτητε αὐτὰς εἰς ἡμᾶς ; Τὰ ὑμέτερα φῶτὰ εἰσι τὰ ἀκούσματα τῶν ὁδῶν, ὅτι ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν προσέφυγεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πρέσβειος τῆς Τουρκίας, τὰ ὑμέτερα φῶτὰ εἰσιν αἱ διαδόσεις τῶν ἀγχιῶν, ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἤλθε νύκτωρ, ἵνα ἀποφύγῃ ν' ἀκούσῃ τὸ Ζήτη ἢ Κρήτη, ἢ ὅτι ἐπίσημόν τι πρόσωπον εἶπεν, ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἀνήκει εἰς τὴν Ρωσσίαν. Ταῦτα ἔπρεπε νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὁδηγοὶ τῶν Κυβερνήσεων, αἵτινες ὀφείλουσι νὰ ἀγωνίζωνται καὶ νὰ ἀμύνωνται ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ Κράτους καὶ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους ; Ποῖα ἐγγράφα νὰ καταθέσωμεν ; Τὰ ἐγγράφα, τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσιν ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν, εἰσὶν ἐγγράφα, ἐν οἷς ἐκτίθενται αἱ ἐνέργειαι, τὰς ὁποίας ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις μετῆλθεν ἐν Κρήτῃ καὶ ἐν Εὐρώπῃ. Ταῦτα τὰ ἐγγράφα δὲν λέγουσιν ἄλλο τι ἢ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον βεβαιοῦμεν ἡμεῖς. Ἐὰν ὑπάρχωσιν ἐν αὐτοῖς λεπτομέρειαι τοιαῦται ἢ τοιαῦται, αἱ λεπτομέρειαι αὗται ἐσκόπουν, προετίθεντο οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸν σκοπὸν, τὸν ὅποιον ἡμεῖς δημοσίᾳ ὁμολογοῦμεν ὅτι εἶχομεν, σκοπὸν δὲ ὁμολογήσαμεν, καὶ ἐπαναλαμβάνομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι δὲν εἶχομεν νὰ προβῶμεν μέχρι πολέμου πρὸς τὴν Τουρκίαν, οὐδὲ νὰ ὠθήσωμεν τὰ πράγματα ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, αἱ ἐλπίδες ἡμῶν καὶ οἱ πόθοι ἡμῶν νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ἀφορμὴ, ἵνα διαταραχθῇ ἡ εἰρήνη τῆς Εὐρώπης. Καὶ παρέστημεν εἰς συζητήσεις, κατὰ τὰς ὁποίας, ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω, ὅτι ἄλλοτε μὲν μεγάλοι καὶ ὀγκώδεις λίθοι ἐπετίθεντο ἐπὶ τῶν στέρνων μου, πιέζοντες τὴν πνοήν μου, ἄλλοτε δὲ μὲ ἐφείδρυνον μὲ τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας μοὶ ἔδωκεν ὁ κ. Βουλευτῆς ἐκ Κραναίας, περὶ τοῦ μεγάλου μέλλοντος, τὸ ὅποιον παρασκευάζει ἑαυτῷ ἐν τῇ διπλωματικῇ ὑπηρεσίᾳ. Ἡμεῖς πολιτικὴν εἶχομεν μέχρι τοῦ χρόνου κατὰ τὸν ὅποιον διεπράχθησαν αἱ σφαγαὶ ἐν Χανίοις, πολιτικὴν εἶχομεν νὰ μὴ ἐνθαρρύνωμεν τὸν Κρητικὸν λαόν, ἵνα προβῇ μέχρι τῆς ἐπαναστάσεως, γνωρίζοντες μάλιστα, ὅτι ἡ ἐπι-

τροπή τῆς Μεταπολιτεύσεως δὲν εἶχε γενῆ ἀποδεκτὴ ὑπὸ παντὸς τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, προσεπαθοῦμεν δὲ νὰ διατελῶμεν ἐν συνεννοήσει καὶ μετ' αὐτῆς καὶ μετὰ τῶν ἄλλων Κρητῶν, τῶν ὁποίων ἡ γνώμη ἔχει κύρος, ἡ δὲ πολιτικὴ δύναμις εἶναι αἰσθητὴ ἐν τῇ ἡσφ. Ἀλλὰ μετὰ τὴν διάπραξιν τῶν σφαγῶν μετεβάλομεν θέσιν, ἐπιθυμοῦντες καὶ προσπαθοῦντες, ἐπειδὴ ἐβλέπομεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐκπλήρωσις τῶν πόθων τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν πόθων τῶν Κρητῶν, ἐπιθυμοῦντες καὶ προσπαθοῦντες, λέγω, νὰ συντελέσωμεν, ἵνα ὁ Κρητικὸς λαὸς ἀποκτήσῃ ὅσον οἷόν τε περισσότερα δικαιώματα καὶ προνόμια, ὅπως ταῦτα συντελέσωσιν εἰς τὴν πολιτικὴν ἀνατροφὴν τῆς χώρας, ἐντείνωσι τὴν ὕλικὴν αὐτῆς δύναμιν, καὶ προσπορίσωσιν εἰς αὐτὴν τὰ μέσα, τῶν ὁποίων ἔχει ἀνάγκην, ἵνα διαδραματίσῃ τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποιον ἡ ἱστορία προώρισεν εἰς τὸν Κρητικὸν λαόν. Καὶ ἐνθυμοῦμαι, ὅτι, ὁμιλῶν πρὸς τινα περιβεβλημένον ἐπίσημον χαρακτῆρα, ὅστις μοὶ ὠμίλει περὶ τοῦ πολιτεύματος τῆς Χαλέπας, ἔλεγον πρὸς αὐτόν, ὅτι, ἐὰν στέρξῃ ὁ Κρητικὸς λαὸς τὸ πολίτευμα τῆς Χαλέπας, θὰ τὸ στέρξῃ ἵνα θέσῃ τὸν πόδα του ἐπὶ ἐδάφους, καὶ δυνηθῇ ἀπὸ τοῦ ἐδάφους ἐκείνου νὰ ἀναρριχηθῇ μέχρι τῆς ἀνωτάτης κορυφῆς τῆς κλίμακος, ἧτοι μέχρι τῆς αὐτονομίας αὐτοῦ. Καὶ τί ἄλλο ἠδυνάμην νὰ ἐλπίζω, ὅταν ἤμην πεπεισμένος ὅτι δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν πόθων καὶ τῶν Κρητῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, ἢ τὴν αὐτονομίαν; Δὲν εἶναι δὲ τὸ φρόνημά μου τοῦτο φρόνημα σημερινόν, δὲν εἶναι γνώμη, τὴν ὁποίαν ἐσχημάτισα σήμερον. Κατὰ τὸ 1867, κατὰ μῆνα Δεκεμβρίου, ἐτύγχανον πρέσβυς τῆς Ἑλλάδος ἐν Παρισίοις, καὶ καθ' ὠρισμένην ἡμέραν εὑρέθην παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι Ναπολέοντι Γ'. Ὁ Αὐτοκράτωρ μοὶ ἔλεγεν, ὅτι δὲν ἐγένετο αὐτῷ δυνατόν νὰ πράξῃ τι ὑπὲρ τῆς Κρήτης, διότι μεγάλην εὑρίσκειν ἀντίδρασιν παρ' ἄλλαις Δυνάμεσι τῆς Εὐρώπης, ἄλλ' ὅτι, ἐὰν ἡμεῖς ἐστέργομεν τὴν αὐτονομίαν τῆς Κρήτης, ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἔργον τοῦτο, ὅπως πείσῃ καὶ πᾶσας τὰς ἄλλας Δυνάμεις νὰ πείσωσι πᾶσαι τὴν Πύλην, ἵνα παραχωρηθῇ εἰς τὴν Κρήτην ἡ αὐτο-

νομία. Ἐτηλεγράφουν καὶ ἔγραφον ταῦτα εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἐν Ἀθήναις, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ἐπιπτε κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, καὶ ἐσχηματίζετο Ὑπουργεῖον ἄλλο, τὸ ὅποτον διετέλει ἐν ἀγνοίᾳ τῶν πραγμάτων, μὲ ἠνάγκαζε δὲ νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τῆς θέσεως τοῦ πρέσβειος ἢ ἐμφάνις αὐτοῦ. Ἡ γνώμη μου λοιπόν, ὅτι ἡ αὐτονομία τῆς Κρήτης ἦτο πολίτευμα λυσιτελές διὰ τὴν νῆσον καὶ τὸν λαὸν αὐτῆς, ἐφ' ὅσον δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἔνωσις, ἡ γνώμη μου αὕτη εἶναι γνώμη ἀρχαία. Ἐὰν κατὰ τὸ 1868 ἡ Κρήτη ἀπελάμβανε πολίτευμα, τὸ ὅποτον παρείχεν εἰς αὐτὴν τὴν αὐτονομίαν, βεβαίως οὐχὶ κατὰ τὸ 1896, ἀλλὰ πολλῶ πρὸ τοῦ 1896 ἤθελεν ἀποτελεῖ μέλος ὀλοκληρωτικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

Δὲν γνωρίζω ποταὶ διαδόσεις ἢ ποτα ἀκούσματα ἐπεισαν τὸν προαγορεύσαντα κ. Βουλευτὴν Ἀττικῆς, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις παρασκευάζει τὴν Ἑλλάδα, ἵνα γένηται Κυβερνεῖον Ρωσσικόν. Καὶ ἄλλος πρὸ αὐτοῦ ἀγορεύσας ἐπανελάθε φράσιν τινά, τὴν ὅποίαν εἶπε πρὸς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων ὁ Λόρδος Βήκονσφηλδ, ἐπανερχόμενος ἐκ τοῦ Συνεδρίου κατὰ τὰ 1878. Ἐλεγε τότε ὁ Λόρδος, ὅτι ἡμεῖς, οἱ ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλλάδος, εἶχομεν στρέψει τὰ βλέμματά μας πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἔλεγε ταῦτα διὰ νὰ χλευάσῃ ἡμᾶς, διὰ νὰ παραστήσῃ εἰς τὴν Βουλὴν τῶν Λόρδων, ὅτι ἡμεῖς ἐζητοῦμεν τοσαῦτα πράγματα παρὰ τοῦ Συνεδρίου, ὥστε ἡ στάσις, τὴν ὅποίαν ἐλάμβανον οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλικῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ Συνεδρίῳ, ἦτο στάσις ὑπαγορευομένη ἀπὸ τὰ γενικὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης, ὅταν δὲ ἡμεῖς προεβάλομεν εἰς τὸ Συνεδρίον ἀξιώσεις τοσοῦτον ὑπερόγκους, βεβαίως οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἀγγλίας δὲν ἠδύναντο νὰ ἐνισχύσωσιν ἡμᾶς εἰς τοιαύτας. Τὴν φράσιν ταύτην τοῦ Λόρδου Βήκονσφηλδ ἤρπασαν ἐν Ἑλλάδι τινές, καὶ εἰς τὴν Βουλὴν ἐλθόντες μὲ ἐκατηγόρησαν, περιστῶντες ὅτι ἡ φράσις τοῦ Λόρδου Βήκονσφηλδ ἐνόει, ὅτι ἀπέβλεπον εἰς τὴν Πετρούπολιν, καὶ ἐπὶ τοῦτο ἐδημιούργησαν ἔδαφος, πειραθέντες ἵνα παραστήσωσιν, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Συνεδρίῳ ἐπρόδωκα τὴν Ἑλλάδα, διότι ἐζήτησα ἐπέκτασιν

τοῦ ἐδάφους αὐτῆς, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ ζητήσω παρὰ τοῦ Συνεδρίου τὴν Ἡγεμονίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Οἱ ἰσχυρισμοὶ ἐκεῖνοι ὑποθέτω, ὅτι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν θέλουσι χαρακτηρισθῆ ὡς γελοιοί, διότι μικρὸν Κράτος, ὡς ἡ Ἑλλάς, τὸ ὅποσον δὲν ἔχει τὴν δύναμιν, ἵνα ἀντιμετωπίσῃ οὔτε συλλήβδην οὔτε ἐκάστην ἰδίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἤθελε χαρακτηρισθῆ, εἰάν ἤθελε ζητεῖ τὴν Ἡγεμονίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς γελοῖον. Ἡγεμονίαν ἀναλαμβάνουσι τὰ Κράτη ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἔχουσι τὴν δύναμιν νὰ ἐνασκήσωσι τὴν ἡγεμονίαν. Ἐλπίζω, ὅτι μετὰ τινα ἔτη τὴν κρίσιν, τὴν ὁποίαν φέρει ἡ ἱστορία νῦν ἐπὶ τῶν ἰσχυρισμῶν καὶ τῶν γνωμῶν ἐκείνων, θέλει φέρει ἐντελῶς ὁμοίαν καὶ ἐπὶ τῶν γνωμῶν, τὰς ὁποίας οἱ κύριοι ἀντιπολιτευόμενοι ἀπήγγειλαν εἰς τὴν Βουλὴν πρὸ μικροῦ.

Ἀλλὰ διατί δὲν ἐπέμψατε τὰ πλοῖα σας εἰς τὴν Κρήτην; Λυποῦμαι, διότι δὲν δύναμαι νὰ ἀπαντήσω διότι, ἂν ἀναγκασθῶ νὰ ἀπαντήσω, θέλω βλάψῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους. Ποῖα πλοῖα νὰ στείλωμεν εἰς τὴν Κρήτην; Ὁ κ. Βουλευτὴς ἐξ Ἀνδρου εὕρισκει, ὅτι ἤρκει ἡ ἐμφάνισις τῶν πλοίων, διὰ νὰ καταλάβωμεν τὴν νῆσον· διατί λοιπὸν ἡμεῖς νὰ ἀρνηθῶμεν νὰ διαδραματίσωμεν τὸ πρόσωπον, τὸ ὅποσον διεδραμάτισεν ὁ Ἀλέξανδρος Βάττεμπεργ; Πῶς ἐκεῖνος κατέλαβε τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, καὶ ἡμεῖς ἀρνούμεθα νὰ καταλάβωμεν τὴν Κρήτην;— Συμβεβηκός, ἐνεκα τοῦ ὁποίου ὁ κ. Βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἱστορία ἤθελεν ἀναγράψῃ τὰ ὀνόματα ἡμῶν χρυσοῖς γράμμασι. Πολὺ ποθοῦμεν τοιοῦτον εὐτύχημα. Δὲν γνωρίζω εἰάν ἦναι πολὺ μεγάλα τὰ ἀναστήματα ὑμῶν, διὰ νὰ ἀξιώσητε νὰ γένησθε δημιουργοὶ τοιοῦτου εὐτυχήματος. Ἐχομεν ὅμως καὶ ἡμεῖς συνείδησιν τοῦ ὕψους τῶν ἀναστημάτων ἡμῶν. Ἀλλ' ὁ κ. Βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, ὁ ὅποτος ἐπὶ δέκα ὅλα ἔτη ὑπεστήριζε σύστημα κυβερνητικὸν ἐν Ἑλλάδι, — ἀποφεύγω τὰς ἀντεγκλήσεις, ἀναγκάζομαι ὅμως νὰ ἀθετήσω τὴν ἐπιθυμίαν μου ταύτην, — ὁμιλεῖ ὅτι δὲν συνετάξαμεν τὸν στρατὸν καὶ τὸ ναυτικόν, καὶ ἀπορεῖ, πῶς ἀνεχόμεθα νὰ μένωμεν ὑπὸ τὸ στίγμα τῆς πτωχεύσεως.

Ταῦτα εἶναι λόγοι, τοὺς ὁποίους δύναται νὰ λέγη τις ἐν αἰθούσαις Συλλόγων, ἀλλ' ἄνδρες, οἵτινες μετέσχον εἰς Ἑλληνικὰς Κυβερνήσεις, καὶ οἱ ὅποιοι ἀξιούσι, καὶ ἴσως οὐχὶ παραλόγως, νὰ μετέσχωσιν ἐν τῷ μέλλοντι καὶ νὰ κυβερνήσωσι, δὲν λέγουσι τοιοῦτους μύθους. Εἰς ποίαν κατάστασιν ἦτο ὁ στρατὸς τῆ Ἑλλάδος, ὅταν ἡμεῖς ἀνελάβομεν τὴν Κυβέρνησιν ; Καὶ ἤξιου ἐντὸς δέκα μηνῶν νὰ συγκροτήσωμεν τὸν στόλον μας ! καὶ διὰ τίνων μέσων ; Ὁ στόλος, τοῦ ὁποίου ἡ μεγαλειτέρα δύναμις ἦσαν τὰ τρία θωρηκτά, εἶχεν ἐλλείψεις, αἱ ὁποῖαι καθίστων καὶ ταῦτα οὐχὶ δύναμιν, εἴαν προσδοκᾷ ὁ θεώμενος αὐτά· καὶ τὰ πλοῖα τοῦ στόλου δὲν γνωρίζω ἂν ἠδύνατο νὰ διανύσωσι πλέοντα πέντε μίλια, καὶ αὐτὰ κατὰ τὴν γνώμην τῶν διοικούντων ἔτρεχον τὸν ἔσχατον κίνδυνον Ὅταν δυστύχημα μὲ ἠνάγκασέ νὰ ζητήσω ἀπὸ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, οὐχὶ πλοῖον πολεμικόν, ἀλλὰ πλοῖον ταχύπλουν, διὰ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν πόλιν, ἐν ἣ συνέβη μοι οἰκογενειακὴ συμφορὰ, ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου μοὶ ἔλεγεν, ὅτι πρέπει νὰ ἦναι προσεκτικός, ἵνα μὴ πάθωμεν δυστύχημα, διότι οἱ λέβητες δὲν εἶχον ἀρτίους αὐλοῦς.

Ἄλλ' ὁμιλοῦσιν ἴσως, ὡς ἂν παραδίδωσι μαθήματα. Μαθημάτων οὐδεὶς ἔχει ἀνάγκην, διότι καὶ πείραν εὐτυχῶς ἔχομεν μείζονα ὑμῶν καὶ μακροτέραν, καὶ τὸν τόπον ἡμῶν γνωρίζομεν κάλλιον, καὶ τοὺς πόθους αὐτοῦ γνωρίζομεν. Ὁρατὸν μάθημα εἶναι, ὅτι πρέπει νὰ κάμωμεν τὸν συμβιβασμόν. Ἀλλὰ τοῦτο πάντες ἐπιθυμοῦμεν καὶ τὸ γνωρίζομεν. Τὸ θέμα ὅμως κεῖται ἀλλαχοῦ : ὑπὸ ποίους ὄρους θέλομεν καταρτίσει τὸν συμβιβασμόν. Λοιπὸν τί ἔρχεσθε νὰ μᾶς διδάξητε ; Θέλετε νὰ δεῖξητε εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους, ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Ἀντιπροσωπεῖα πιεζει τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅπως quand même συνομολογήσῃ συμβιβασμόν ; Δὲν ὑπολογίζετε τὴν συνέπειαν τῶν λόγων, τοὺς ὁποίους ἐντεῦθεν ἀπαγγέλλετε ! (Εὖγε ! εὖγε ! ἐκ τῆς δεξιᾶς πτέρυγος καὶ τῶν ἀκροατηρίων).

Καὶ ἀνεγίνωσεν ὁ κ. Βουλευτὴς ἐκ Κραναιᾶς, διὰ νὰ μᾶς δεῖξη τὴν διπλωματικὴν αὐτοῦ ἱκανότητα, διακοίνωσιν τοῦ πρίγκηπος Γκορτζακῶφ, γραφεῖσαν κατὰ Φεβρουάριον

του 1867. Διατί δὲν ἀναγινώσκετε ἑτέραν διακοίνωσιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ὑπογεγραμμένος καὶ ὁ πρίγκηψ Γκορτζακώφ καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ Ὑπουργοὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τριῶν ἄλλων Μεγάλων Δυνάμεων, γεγραμμένην κατὰ Αὐγούστον τοῦ 1867; Τί ἔγραφε πρὸς τὴν Ὑψ. Πύλην διὰ τῆς διακοινώσεως τοῦ Αὐγούστου ὁ πρίγκηψ Γκορτζακώφ; Ἄφρῳ δὲν μᾶς ἀκούετε, ἔλεγε, διὰ νὰ παραχωρήσῃτε τὴν Κρήτην εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἰρηνεύσῃτε αὐτὴν, καὶ ἡμεῖς ἀποσυρόμεθα καὶ σᾶς ἀφήνομεν ὑπευθύνους διὰ τὸ μέλλον. Τί ἄλλο ἐπεθύμει ἡ Τουρκία, παρὰ νὰ ἀφήσωσιν αὐτὴν ἡσυχον αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Κρήτην; Τοῦτο ἔπραξε κατὰ τὸ 1868, καὶ ἡ ἐπανάστασις τῆς Κρήτης κατέπεσε. Δὲν θέλω ν' ἀμφισβητήσω, ὅτι ἡ Ρωσσία κατὰ Φεβρουάριον καὶ Μαρτιον ἐπεθύμει νὰ κατορθωθῇ ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, οὔτε ἀμφισβητῶ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ Αὐτοκρατορία ἡ Γαλλικὴ διὰ διακοινώσεως τοῦ Μαρτίου τοῦ 1867 προέτεινεν εἰς τὰς ἄλλας Δυνάμεις τὴν παραχώρησιν τῆς Κρήτης εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλα δὲν ἤρκει οὔτε ἡ θέλησις τῆς Ρωσσίας μόνης, οὔτε ἡ θέλησις τῆς Γαλλίας, διὰ νὰ φέρῃ τὸ ἀποτέλεσμα, ὃ δὲ Μονάρχης τῆς ὁμόρου ἐπικρατείας ἔχει ἀρκετὴν νοημοσύνην, διὰ νὰ διαγινώσκῃ, ὅτι, ὅταν ἡ Εὐρώπη, ὅταν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις δὲν ἦναι σύμφωνοι, αὐτὸς ἠμπορεῖ νὰ μένη ἀνενόχλητος.

Ἄλλᾳ πάντες οἱ λόγοι, οἱ ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου ἀπαγγελλθέντες, δὲν εἶχον τὴν αὐτὴν ἔνοιαν. Τινὲς μὲν ἀπὸ ἄκρον σωδινισμὸν ἐπειρῶντο νὰ παραστήσωσιν ἡμᾶς ὡς τοὺς μόνους αἰτίους τῆς διατηρήσεως τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, διότι, ἐὰν ἡμεῖς δὲν ἐφηρμοζομεν ἢ ἐφηρμόσαμεν πολιτικὴν, βεβαίως ἡ εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη ἤθελε διαταραχθῆ, καὶ βεβαίως εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἤθελε κηρυχθῆ καὶ ὁ ταῦτα λέγων ἔκρινεν, ὅτι τὸ μόνον συμφέρον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἡ Ἑλλάς, ἦτο νὰ ἐκτραγῆ τὴν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον. Ἄλλος ἐμυκτήριζεν ἡμᾶς, διότι οἱ ὦν εἶπομεν ἐδηλώσαμεν, ὅτι ἠξιοῦμεν, ὅτι δυνάμεθα νὰ συντελέσωμεν εἴτε εἰς τὴν διατήρησιν τῆς εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης, εἴτε εἰς τὴν διατάραξιν

αυτῆς Καὶ ἤρχετο ὁ εὐγλωττος ρήτωρ μὲ πιστοποιητικὰ εἰς χεῖρας, ἵνα ἀποδείξῃ τὸν ἰσχυρισμὸν του. Ἀνέγνωτε τί εἶπεν ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ περὶ Ἑλλάδος; Μᾶς ἠρώτα ὁ εὐγλωττος ρήτωρ. Εἶπεν ὅτι δὲν εἶναι εἰς κατὰστασιν ἡ Ἑλλάς νὰ διαχειρισθῆ νέας χώρας, εἴαν ἤθελον προστεθῆ εἰς τὸ Βασίλειον. Βεβαίως, εἴαν εἶπε τοῦτο ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας, πρέπει νὰ θλιβῶμεν πάντες, διότι τοιαύτη ὑπὸ τῆς κραταιοτάτης ἐκείνης Δυναμῆως ἐξηνέχθη περὶ ἡμῶν γνώμη. Κολακεύομαι ὁμως νὰ ἐλπίσω, ὅτι, ὅ,τι καὶ ἂν εἶπεν ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας ἐν τῷ Ἀγγλικῷ Κοινοβουλίῳ, δὲν εἶναι ἡ ἀληθῆς γνώμη, τὴν ὁποίαν ἔχει περὶ ἡμῶν, καὶ ὅτι οὐχὶ μόνον ἡ Μεγάλη Βρεττανία, ἀλλὰ καὶ ἐκάστη τῶν Μεγάλων Δυναμῶων δὲν ἔχει τοιαύτην γνώμην· οὐδ' εἶναι ἡ κρίσις ἡμῶν αὕτη ἀθάλατος, κρίσις ἀτόμων, εἴτε ἰδιωτῶν εἴτε Ὑπουργῶν, ἀλλ' εἶναι ἡ ἀληθῆς παράστασις τῶν πραγμάτων. Ἐν ὅσῳ τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον πιστεύεται καὶ κρίνεται, ὅτι δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ ἐξ ἡ ἑπτὰ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, βεβαίως οὐδεὶς σοβαρῶς σκεπτόμενος δύναται νὰ ὀμιλήσῃ μετὰ περιφρονήσεως ἢ μυκτηρισμοῦ περὶ τοῦ Κράτους τούτου. Καὶ ὄντως τοιαύτη γνώμη δὲν ὑπάρχει οὔτε ἐν τῇ Μεγ. Βρεττανίᾳ οὔτε ἐν τῇ χώρᾳ ἄλλῃς τινὸς τῶν Μεγάλων Δυναμῶων. Οὐδ' ἡμεῖς, εἰπόντες ὅτι ἐνομίσαμεν ὅτι δὲν πρέπει νὰ συντελέσωμεν εἰς τὴν διαταράξιν τῆς εἰρήνης, ἐνοοῦμεν νὰ παραστήσωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀξιοῦντας, ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς ἐξαρτᾶται νὰ διαταραξῶμεν ἢ νὰ διασώσωμεν τὴν γενικὴν εἰρήνην.

Ἀληθῶς, ὅτε τὸ πρῶτον ἐπεφάνησαν τὰ Ἀρμενικὰ πράγματα ἐν Τουρκίᾳ, κατενόηθη ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις δὲν ἀντελαμβάνοντο τῶν πραγμάτων κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, οὐδ' ὅτι εἶχον τὴν αὐτὴν γνώμην κατὰ πᾶσαν τὴν σταδιοδρομίαν τῆς Ἀρμενικῆς κρίσεως. Ἄλλ' αἱ γνώμαι, αἷτινες ἐν ἀρχῇ ἐξεδηλώθησαν, δὲν ἦσαν αἱ αὐταὶ μέχρι τέλους τῆς εἰρημένης κρίσεως. Καὶ ὅταν ἐπῆλθε τὸ τέλος τῆς κρίσεως κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1895, αἱ Δυνάμεις εἶχον κανταντήσει εἰς συμφωνίαν ἐπὶ τῇ διατηρήσει τοῦ κα-

θεστώτος. Γνωστὸν λοιπὸν ἦτο, ὅτι ἡ διατήρησις τοῦ καθεστώτος συνέδεε τὰς Μεγάλας Δυνάμεις, καὶ ὅτι ἡ μὴ διατήρησις τοῦ καθεστώτος καὶ ἡ οἰαδήποτε διατάραξις αὐτοῦ ἠπειλεῖ ὅτι ἤθελε προαγάγει τὴν διαφωνίαν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἡ δὲ διαφωνία δυνατὸν ἦτο νὰ ἀγάγῃ αὐτὰς εἰς πόλεμον.

Ἄλλ' ἔλεγέ τις πῶν προαγορευσάντων, ὅτι αἱ Δυνάμεις φροντίζουσι διὰ τὰ ἴδια αὐτῶν συμφέροντα. Καὶ τίς εἶπε τὸ ἐναντίον; Σεῖς δύνασθε νὰ ὑποθέσῃτε, ὅτι δύναται νὰ ὑπάρξῃ διαφωνία τοιαύτη, δυναμένη νὰ ὠθήσῃ ἐν Κράτος εἰς πόλεμον, ἐὰν δὲν πρόκειται περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ συμφερόντων, εἴτε τῶν ἀμέσων εἴτε τῶν ἐμμέσων; Βεβαίως ἡ Γαλλία ἔχει πόθους ἐθνικούς, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ παρουσιασθῇ εὐκαιρία, ἵνα πληρώσῃ τοὺς πόθους τῆς τούτους, καὶ ἰδῇ ἀρτίαν τὴν μεγάλην αὐτῆς ἐπικράτειαν. Βεβαίως ἡ Γερμανία ἔχει ἰδίους πόθους· βεβαίως ἡ Ἀγγλία ἔχει ἰδίους πόθους· εἰς ἐκάστην δὲ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ὁ πόθος ἡμῶν εἶναι πόθος δευτερεύων, δὲν εἶναι πόθος πρωτεύων. Ἐὰν ἡμεῖς ἐπέμπομεν τὰ θωρηκτά μας εἰς Κρήτην, ἐὰν τῶν θωρηκτῶν ἡ ἐμφάνισις ἐθέρμαινε τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν ἐν ὅπλοις τότε Κρητῶν, ἐὰν ἡ κατάστασις τῆς Κρήτης ἀπέβαιεν ἀνοικονόμητος, ἐὰν μεταξὺ τῶν Δυνάμεων ἤθελε παρασταθῆ μία, δύο ἢ τρεῖς, κρίνουσαι ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀφαιρεθῇ οὐδὲ εἷς λίθος ἀπὸ τὸ οἰκοδόμημα τοῦ καθεστώτος, ἵνα μὴ χαλαρωθῇ ἡ συνοχὴ τῶν λίθων αὐτοῦ, καὶ κατασταθῇ ἐτοιμόρροπον, εἰς ποίαν ἠθέλομεν εὐρεθῆ θέσιν, ἂν μετὰ πάσης εὐγενείας ἤθελόν μας συμβουλευσεῖ νὰ δώσωμεν διαταγὴν εἰς τὰ ἡμέτερα πλοῖα νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς Φάληρον;

Βεβαίως εὐθύνην τοιοῦτου συμβεβηκότος ἦτο ὀυσκολὸν νὰ ἀναλάβῃ τις, διότι, ὅσω ἀπλοῦν καὶ ἀσήμαντον ἦτο κατ' οὐσίαν τὸ συμβεβηκός, μεγάλην ἤθελεν ἀσκήσει ἐπιρροὴν ἐπὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι βιοῦσιν ἐν χώραις πεπολιτισμέναις καὶ ὑπὸ πολιτεύματα ἐλεύθερα, καὶ ἐπὶ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων, οἱ ὅποιοι βιοῦσιν οὐχὶ ἐν χώραις τοιαύταις. Τὰ αἰσθήματα

τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου γῆς καὶ ἂν εὐρίσκηται, τὰ θερμαίνει ἢ ἐλπὶς, ἢ δὲ ἐλπὶς, ἣτις θερμαίνει αὐτὰ, προκύπτει ἐκ τοῦ πόθου εἴτε ὅτι ἡμεῖς θέλομεν δυνηθῆ νὰ ἀγωνισθῶμεν μίαν ἡμέραν μετ' αὐτῶν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν καὶ νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν ἔνωσιν τῆς φυλῆς, εἴτε ὅτι Μεγάλαι Δυνάμεις θέλουσιν εὐρεθῆ νὰ προστατεύσωσιν ἡμᾶς. Αὐτὸ λοιπὸν τὸ μικρὸν φαινόμενον ἤθελε βεβαίως τὴν θερμότητα ταύτην μειώσῃ ἐπαισθητῶς καὶ ἀφαιρέσῃ τὴν ὑπὸ ταύτης θερμαινομένην ἐλπίδα, ὅτι ἡ Εὐρώπη διακείται συμπαθῶς πρὸς ἡμᾶς.

(Καὶ Σελίδα 89).

Ἡμεῖς νομιζομεν, ὅτι, ἀφοῦ ἡ Κρήτη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐνωθῆ μετὰ τῆς Ἑλλάδος, μεγάλην προσεφέρομεν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν φυλὴν, τῆς ὁποίας θέλει ποιήσῃται μνείαν ἡ ἱστορία, ἂν ἐπετυγχάνομεν ν' ἀπονεμηθῶσιν εἰς τὴν Κρήτην τὰ δικαιώματα καὶ τὰ προνόμια, τὰ ὅποια ἀπενευθήσαν εἰς αὐτήν. Ἡμεῖς νομιζομεν, ὅτι, ἂν ἀντὶ τῶν Ἀλβανῶν ἢ Μουσουλμάνων, οἵτινες ἐνήσκουν τὴν ἀστυνομίαν ἐν Κρήτῃ καὶ ἐφρούρουν τὰ πρόσωπα καὶ τὰ κτήματα τῶν Κρητῶν, ἂν οἱ ἴδιοι Κρητῆς φρουρῶσιν ἑαυτοὺς, ἂν ἀντὶ νὰ πιπτῶσι θύματα δολοφονιῶν, καὶ οὐδεὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ καταδιώκων καὶ ὁ τιμωρῶν, εὐρίσκωνται πρὸ δικαιοσύνης ἀρτίας καὶ ἀληθοῦς, ἂν, ἀντὶ νὰ ἐπιτηρῶνται καὶ καταθλίβωνται, ἔχῃσι πᾶσαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ ἑαυτοὺς νὰ προστατεύωσι καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν νὰ ἀνατρέψωσιν ὡς θέλουσι, καὶ τὰ γρήματά των νὰ διαχειρίζωνται καὶ πρὸς προμήθειαν ὀπλῶν καὶ πολεμοφοδίων καὶ πρὸς βελτίωσιν τῶν ἄλλων μέσων τοῦ βίου, νομιζομεν ὅτι, ἐν ὅσῳ δὲν εἶναι δυνατόν ἡ Κρήτη ν' ἀποτελέσῃ μέρος τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου, εἶναι εὐτύχημα εἰς αὐτήν καὶ εἰς ἡμᾶς νὰ διατελέσῃ ὑπὸ τοιοῦτον πολιτεύμα. Εὐχόμεναι τὸ πολιτεύμα τοῦτο νὰ μὴ ζήσῃ πολλὰ ἔτη, ἵνα ἐν χρόνῳ προσεχῆ ἡ Κρήτη ἀποδοθῆ εἰς τὴν μητέρα καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς. Εἶμαι ὁμως βέβαιος, ὅτι οὐδὲν συμβεβηκὸς δύναται νὰ παραλύσῃ τοὺς δεσμοὺς τῆς Κρήτης μετὰ τῆς

Ἑλλάδος (εὔγε !). Ἐν ὧσφ ἡ Κρήτη θά εὐρίσκηται καί θά ἀποτελῆ μέγα καί αἰσθητὸν σημεῖον ἐν τῇ Μεσογειῳ, καί ἐν ὧσφ ἡ Ἑλλάς θά μένη Κράτος ἀνεξάρτητον, ἡ Κρήτη θά στενάξῃ διὰ τὴν Ἑλλάδα καί ἡ Ἑλλάς διὰ τὴν Κρήτην.»

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(Ἔορα πρακτικὰ τῆς κατὰ τὴν 20 Νοεμβρίου 1896 Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 111).

«Παρεδέχθησαν οἱ Κρήτες τὸ πολίτευμα τοῦτο, διότι δὲν ἠδύναιτο νὰ πραξῶσιν ἄλλως. Ἡ ἀστοργία ἦν ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἐδειξε πρὸς αὐτούς, ἡ σκολιὰ πολιτικὴ, ἦν ἠκολούθησεν, ἔπεισεν αὐτούς, ὅτι δὲν ἠδύναντο ν' ἀναμένωσιν οὐδαμῶθεν ὑποστήριξιν τινα, ὅπως ἐπιτύχωσιν τι κάλλιον ἐκείνου, τὸ ὅποῖον ἡ Εὐρώπη τοῖς προσέφερεν. Εἰς τὴν θέσιν δὲ τὴν δυσχερῆ, εἰς ἣν εὐρίσκοντο, ἀνευ ἀσφαλείας τῆς ζωῆς καί τῆς παρουσίας αὐτῶν, καθημερινῶς καί μετὰ στερήσεων παλαιόντες καί οὐδαμῶθεν βοηθούμενοι, δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ δεχθῶσι πᾶσαν πρότασιν εξασφαλίζουσαν εἰς αὐτούς τὴν ζωὴν καί τὴν παρουσίαν των. Ἄλλ' ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ νέου τούτου πολιτεύματος τῆς Κρήτης δὲν θά παρουσιάσῃ ἐπιηυξημένας δυσκολίας κατὰ τὴν λειτουργίαν αὐτοῦ. Θά παρουσιάσῃ δι' ἡμᾶς ἐν μεγαλείτερον ἄτοπον. Τὸ νέον τοῦτο πολίτευμα ἀπομακρύνει τὴν Κρήτην τῆς Ἑλλάδος. Οὐδεμίαν ἔχω ἀμφιβολίαν περὶ τῶν αἰσθημάτων τοῦ λαοῦ τῆς Κρήτης ἦσαν, εἶναι καί θά ἦναι Ἑλληνικώτατα. Ἀλλὰ δὲν θά ἀρκῶσι ταῦτα, ὅπως εἰς τὸ μέλλον δυναθῆ καί αὐτὴ νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξυπρέτησιν τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Κρήτη εἶναι εἰς ἐκ τῶν ἰσχυροτέρων βραχιόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὅσακις ἡ Κρήτη ἐκινεῖτο, τὰ ζητήματα τὰ ἀφορῶντα τὸν Ἑλληνισμόν ἐλύοντο ἢ ἐλάμβανον πάντοτε τροπὴν ὑπὲρ αὐτοῦ. Ὅσακις δυσχέρεια ἢ δυσκολία ἐπαρουσιάζοντο ἐν τῇ Εὐρωπαϊκῇ Τουρκίᾳ, καί αἱ δυσχέρεια αὗται ἠπέλουν τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἐξέγερσις ἢ ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐγέρσεως τῆς Κρήτης ἤρκει νὰ

ένισχύση τοὺς ἐργαζομένους ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τούτων· Ἡ Κρήτη δὲ ἦτο μέχρι προχθὲς ὑπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐπήρειαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Παρ' αὐτοῦ ἀνέμενε καὶ ὀδηγίας καὶ ὑποστήριξιν. Τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον ἠδύνατο νὰ εὕρη πάντοτε ἐν Κρήτῃ δύναμιν ἀναμφισβήτητον καὶ ἰσχυράν, ὡσάκις ἤθελε νὰ ὑποστηρίξῃ τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐν Ἀνατολῇ. Μετὰ τὸ νέον ὅμως πολίτευμα, ἡ Κρήτη παύει πλέον ν' ἀποτελῇ ἐν ὄλον μετὰ τοῦ ἄλλου ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ. Δὲν ἀνήκει ἡ Κρήτη πλέον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Τουρκίαν, καὶ δὲν συμμετέχει καθ' ὅμοιον τρόπον τῶν τυχῶν τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Ἡ Κρήτη μένει ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ τίθεται συνάμα καὶ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Εὐρώπης. Πᾶν κίνημα τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον ἤθελε γείνη εἴτε αὐτοβούλως, εἴτε ἐκ θελήσεως τῆς Ἑλλάδος πρὸς ὑποστήριξιν τῶν Ἑλληνικῶν συμφερόντων, δὲν θὰ συναντᾷ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν Ὀθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν μόνον, ἀλλὰ θὰ συναντᾷ συνάμα καὶ τὰς ἐξ Δυνάμεις, αἵτινες ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν καὶ ἀπέκτησαν τὸ δικαίωμα νὰ διαχειρίζονται καὶ αὐταὶ ἐξ ἀνωτέρας ἀπόψεως τὰ τῆς Κρήτης.

« Ἀστοργος καὶ ἐπιβλαβὴς διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἦτο ἡ πολιτικὴ, τὴν ὁποίαν ἠκολούθησεν ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης. Δὲν ἐξετίμησεν ἐπαρκῶς τὰς περιστάσεις, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ἐξειλίχθη τὸ ζήτημα τοῦτο, κακῶς δ' ἐξετίμησε τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καὶ κακίστα ἐξυπηρέτησεν αὐτὰ. Καὶ ἐνῶ τοιαῦτά εἰσι τὰποτελέσματα τῆς πορείας τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἦτις, ὅταν αἱ περιστάσεις ἔφερον τὴν Κρήτην πλησιέστερον πρὸς τὴν Ἑλλάδα καὶ καλλίστων δυνατῆν τὴν ἀπόκτησιν ὑπὲρ αὐτῆς πληρεστεράς αὐτονομίας, διὰ τῆς πορείας καὶ τῆς πολιτικῆς αὐτῆς ἀπεμάκρυνε τὴν Κρήτην, ἐνῶ, λέγω, τοιαῦτα ἦσαν τὰποτελέσματα τῆς πορείας αὐτῆς, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὄχι μόνον ἐξακολουθεῖ πιστεύουσα ὅτι ἐξεπλήρωσε τὰ καθήκοντα αὐτῆς πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, ἀλλὰ νομίζει ὅτι πρέπει καὶ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν αὐτὴν πολιτικὴν εἰς τὸ μέλλον! Νομίζει ὅτι καὶ

ἀπέναντι τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν τὴν αὐτὴν ὀφείλει ν' ἀκολουθήσῃ πορείαν. Νομίζει ὅτι φωτίζουσα τὰς Μεγάλας Δυνάμεις καὶ μένουσα εἰς τὴν θέσιν τῆς μὲ ἐσταυρωμένης τὰς χεῖρας ἀπέναντι τῶν γεγονότων, δύναται νὰ προασπίσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ.»

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΠΙΕΤΜΕΖΑΣ

(Ὅρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 21 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 126)

«Ἐπῆλθον ἐν τούτοις αἱ σφαγαὶ τῆς Κρήτης, καὶ τὸ καθῆκον τῆς κυβερνήσεώς μας ἀπλούστατον ἦτο καὶ ἀπλούστατα ἐνεδεικνύετο, διότι αἱ σφαγαὶ ἐκεῖναι ἐπέτειναν τὴν ἀγανάκτησιν τῶν εὐγενῶν λαῶν τῆς Δύσεως, ἀγανάκτησιν προερχομένην ἀπὸ τὴν θηριωδίαν τῶν Τούρκων, καὶ δὲν παρέλειψαν νὰ μᾶς ὠθῶσι σχεδὸν καὶ νὰ μᾶς παροτρύνωσιν ἵνα ἐπαναλάβωμεν, ἵνα ἀντιπαραστήσωμεν ὅτι ἡ Βουλγαρία κατὰ τὸ 1885 ἔπραξε διὰ τὴν Ρωμυλίαν. . . . Πῶς δὲν εὕρισκεν (ὁ κ. Πρωθυπουργός), ὅτι ἠδύνατο νὰ συμβῆ, ὅτι ἄλλοτε διὰ τὴν Βουλγαρίαν, ἀκριβῶς ἵνα μὴ διαταραχθῆ ἡ εἰρήνη; Πῶς δὲν εὕρισκεν ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις χάριν ἴσα-ἴσα τῆς εἰρήνης, ἦς τὰ μεγάλα συμφέροντά των ἔχουσιν ἀνάγκην, ἤθελον σπεύσει νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἐπὶ τέλος τοῦ ζητήματος τῆς Κρήτης, τοῦ θέτοντος αἰωνίως αὐτὰς εἰς τὸν κίνδυνον τῆς διαταραξέως τῆς εἰρήνης, καὶ θεωρήσωσιν ὡς καλῶς τετελεσμένον τὸ γεγονὸς τῆς καταλήψεως τῆς Κρήτης, ὅπως ἄλλοτε θεώρησαν τὸ γεγονὸς τῆς καταλήψεως τῆς Ρωμυλίας. . . . Ἄλλ' ἐρωτῶ ποῖαι Δυνάμεις θὰ εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ὡς ἐκ τοῦ ἐγχειρήματος τούτου τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ ἤθελον ἀποφασίσαι νὰ προβῶσιν εἰς κήρυξιν πολέμου; Βεβαίως ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχον συμφέρον νὰ στέρξωσιν εἰς τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, αὐταὶ δὲ εἶναι ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι ἀποβλέπουσιν εἰς τὸν νοσφισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς κληρονομίας, καὶ συμφέρεται αὐταῖς ἵνα ἡ Ἑλλὰς μένη πάντοτε μικρὰ καὶ ἀδύνατος νὰ ἀντιταχθῆ εἰς τὰς

προθέσεις αὐτῶν Καὶ ἂν ἡ Εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη τοῦτον ἔχη τὸν σκοπὸν, νὰ δοθῇ καιρὸς εἰς ἐκεῖνους οἱ ὅποιοι ἐποφθαλμιῶσιν εἰς τὴν κληρονομίαν ἡμῶν, νομίζω ὅτι τοιαύτη εἰρήνη προτιμώτερον εἶναι νὰ λείψῃ Ποιοὶ δὲ λόγοι θὰ ὑπῆρχον ἵνα αἱ Δυνάμεις μὴ ἀποφασίσωσι διὰ τὴν Κρήτην μὲ τὸ αὐτὸ μέτρον μὲ τὸ ὅποιον ἀπεφάσισαν ἄλλοτε ὑπὲρ τῶν Βουλγάρων ; Τούναντιον μάλιστα αἱ περιστάσεις ὑπὲρ ἡμῶν ἦσαν πολὺ εὐνοϊκώτεραι. Ἡ διαφωνία τῶν Δυνάμεων ἦτο προφανής, τὸ δόγμα τὸ οἰκτρὸν τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας εἶχεν ἐντελῶς καταπέσει, οἱ λαοὶ δὲ τῆς Δύσεως ἅπαντες σχεδὸν διεκήρυσσον καὶ ἀπήτουν τὸν διαμελισμὸν τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας. Μόνη δ' ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις περὶ πολλοῦ ἐποιεῖτο τὴν φιλίαν τῆς γείτονος ἐπικρατείας, μόνη, ἐναντίον τῆς γενικῆς κατακραυγῆς ὅλου τοῦ κόσμου, καὶ κατήντησε νὰ γίνῃ χωροφύλαξ αὐτῆς Καὶ ἔλεγεν ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας πρὸς τὸν Ἀγγλικὸν λαόν «τί θέλετε νὰ πράξωμεν ἡμεῖς ἀφ' οὗ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος δὲν θέλει τὴν ἔνωσιν, καὶ οὔτε τὴν ἐπρότεινε κἄν ; Ἀφ' οὗ ἡ κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἀντιπράττει εἰς τὸ νὰ κηρυχθῇ ὑπὸ τῶν Κρητῶν ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ;»

Εἶδα γεγραμμένον εἰς Ρώσικον ὄργανον, εἰς τὸν Βορρῶν τῶν Βρυξελλῶν, προκειμένου περὶ τῶν φημῶν τῶν ἀναγομένων εἰς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Βασιλέως ἡμῶν ἐν Βιέννῃ, ὅτι δὲν πιστεύουσιν ἐκεῖνοι ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ προβῇ ὁ βασιλεὺς εἰς τοιαύτην πρότασιν, εἰς πρότασιν δηλαδὴ προσχωρήσεως ἡμῶν εἰς τὴν τριπλὴν συμμαχίαν, ἐναντίον τῆς θελήσεως καὶ τῶν αἰσθημάτων τῶν διευθυνόντων ἤδη τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος. Ἐγνώριζον ἐκεῖνοι τὰ αἰσθήματα τῆς κυβερνήσεώς μας, καὶ ἐπὶ τούτων βασιζόμενοι ἐφρόνουν ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ πιστευθῇ ἀντίθετος ἐνέργεια. Μήπως αὐτὰ τὰ προσωπικὰ αἰσθήματα τῶν διευθυνόντων τὰς τύχας ἡμῶν συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ μὴ θέλῃ ἡ κυβερνήσις μας νὰ κηρυχθῇ ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος;

Ἄλλ' ἂν τοῦτο εἶναι ἀληθές, τότε δικαίως ἐλέχθη ὅτι ἡμεῖς ἐδῶ ἀποτελοῦμεν Κυβέρνησιν ξένης Δυναμῆως.»

ΔΗΜ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

(*Ορα πρακτικά τῆς κατὰ τὴν 21 Νοεμβρίου 1896 Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 133).

«Καὶ πτοεσθε νὰ στείλητε τὰ πλοῖα εἰς τὴν Κρήτην, τὴν σφαζομένην; Καὶ εἶχετε ἀναμφισβήτητον τὸ δικαίωμα ἐξ αὐτοῦ τοῦ διεθνoῦς δικαίου. Ἡ ἐπέμβασις Κράτους εἰς τὴν ἐπικράτειαν καὶ τὰ δικαιώματα ἑτέρου ἐπιτρέπεται ὅταν παραβιάζωνται τὰ δικαιώματα τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ πρὸ παντὸς ἄλλου μία συνέπεια θὰ ἦτον, ὅτι οἱ Κρήτες, καὶ βλέποντες μόνον τὰ πλοῖα τὰ Ἑλληνικά, ἤθελον πετάξει εἰς τὴν θάλασσαν τὸ ὑπάρχον ἐκεῖ μέρος Τουρκικοῦ στρατοῦ, στρατιῶται ἡμῶν ἤθελον ἐξέλθει εἰς τὴν ξηρὰν οὐχὶ πρὸς διατάραξιν τῆς εἰρήνης, ἀλλ' ἵνα εἰρήνην σχετικὴν ἀποκαταστήσωσι. Καὶ τότε τί θὰ ἐκαμινεν ἡ Εὐρώπη; Θὰ ὑπέτασσε πάλιν τὴν Κρήτην, τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν, διὰ νὰ μὴ διαταραχθῇ ἡ εἰρήνη; Ἦθελεν αὐξήσει ἀκόμη αὐτὸ τὸ στίγμα τῆς ἀνθρωπότητος; Ἄλλ' αὐτὸ ἦτο ἀδύνατον καὶ ἀκριβῶς ἀντιθετον τῆς πολιτικῆς αὐτῆς, ἣν μᾶς ὁμολογεῖτε ὅτι εἶχεν ἡ Εὐρώπη. Τὰ τετελεσμένα γεγονότα, τὰ ὅποια ἀνεγνώρισε πάντοτε ἡ διπλωματία, καὶ ὅταν δὲν περιεβάλλοντο μὲ τοιαύτην ἱερὰν δικαιολογίαν, ἤθελε τὰ ἀναγνώρισει ὑπὲρ τῆς Κρήτης καὶ τῆς ἀληθοῦς εἰρήνης.»

ΑΝ. ΣΙΜΟΠΟΥΛΟΣ

(*Ορα πρακτικά Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 22 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 139).

«Ἡ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ἐπιβληθεῖσα λύσις ἐνέδειξε τὴν ὀφισταμένην μεταξύ τῶν Μεγάλων Δυναμῶν διχογνωμίαν,

διότι ὁ φόβος μήπως ἡ παράτασις τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἔκρηξις ἐτέρου ἐπαναστατικοῦ κινήματος ἐν τῇ γείτονι ἐπικρατείᾳ, διατελούτῃ ἐν καταστάσει ἐκρύθμῳ, ἐπιδεινώσῃ τὴν θέσιν ταύτης, καὶ ὑποχρεώσῃ τὴν Εὐρώπην νὰ προβῇ εἰς τὴν λύσιν τοῦ ὄλου Ἀνατολικοῦ ζητήματος, ἐπέβαλεν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις τὴν ἐπίσπευσιν μιᾶς λύσεως ἔστω καὶ ἀτελοῦς. Εἰς τοιαύτην λύσιν προήλθον γινώσκοντες ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἤθελεν ἱκανοποιηθῆ ὡς ἀπαλλαττομένη ἐκ τῶν ὀχλήσεων τῆς Κρητικῆς ἐπαναστάσεως Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς παρίστατο διὰ τοῦ Στόλου αὐτῆς ἐν Κρήτῃ, ὁ αὐτὸς φόβος ἤθελεν ἐπιβάλλει εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς Δυνάμεις τὴν ὀριστικὴν λύσιν, ἥτοι τὴν ἐνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος.»

(Καὶ Σελίδα 140).

«Νομίζω, ὅτι ἐπῆλθεν ἡ ὥρα, καθ' ἣν πρέπει ρητῶς καὶ ὀρισμένως νὰ ἀποφασισθῇ ὁποία ἔσται ἡ ἐν τῷ μέλλοντι πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ διαρρυθμίσει τῶν διεθνῶν αὐτῆς σχέσεων. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ λυθῇ ἐν τῇ συζητήσει ταύτῃ ὁποῖαν πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ ἡ Ἑλλὰς πολιτικῆν, τὴν ἐθνικὴν πολιτικῆν, ἢ τὴν ἀποκλιθεῖσαν ἄλλοτε οἰκουριστικὴν πολιτικῆν; . . .

«Δὲν εἶναι δυνατὸν λοιπὸν νὰ ὑπάρχῃ ἀληθῆς Ἑλλην, ὁ ὁποῖος τὴν οἰκουριστικὴν ταύτην πολιτικὴν ἀποδέχεται, ὅχι διότι δὲν φρονεῖ ταύτην συμβιβαζομένην πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν ἀνάπτυξιν καὶ πρὸς τὴν εὐημερίαν τὴν ἐσωτερικὴν, ἀλλὰ διότι προβλέπει ὅτι διὰ τῆς πολιτικῆς ταύτης ἡ Ἑλλὰς θέλει ἴσως ἀποβῆ εἰς μέλλοντα χρόνον ἐπαρχία ἐπικρατείας τινὸς μεγάλης. Ἐπιβάλλεται ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ. Ἄλλ' ἡ ἐθνικὴ πολιτικὴ ἐπάγεται καὶ βάρη, καὶ πρὸς τὰ βάρη ταῦτα πρέπει νὰ μὴ ἐνδοιάζωμεν»

(Καὶ Σελίδα 151).

«Πρέπει νὰ βλέπωμεν τοὺς περὶ ἡμᾶς κινδύνους. Πρέπει πρὸ πάντων νὰ ἐγώμεν ὑπ' ὄψει, ὅτι, ἐὰν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας γίγνηται λόγος περὶ δυσαρέστων τιῶν ἐπεισοδίων

ἐν τοῖς κύκλοις τῶν ἀξιωματικῶν, τὰ ἐπεισόδια ταῦτα ἔχουσι τὴν ἀφειτηρίαν ἐκ τῆς μὴ εὐαρέστου γενικῆς καταστάσεως τοῦ Στρατοῦ ἡμῶν, δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς σύμπτωμα καχεκτικῆς καταστάσεως ἢ μᾶλλον ψυχολογικῆς καταστάσεως, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ἡ ἀπόγνωσις εἰς τὴν ὁποίαν διατελοῦσιν οἱ ἄνδρες τοῦ Στρατοῦ, μὴ βλέποντες πρὸ ἑαυτῶν οὔτε σταδιοδρομίαν τινα, οὔτε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑπηρετήσωσι τὴν πατρίδα αὐτῶν. Ἐκ τούτου ὄλα τὰ φαινόμενα περὶ ὧν γίνεται λόγος.»

Σ. ΣΤΑΗΣ

(Ὅρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 22 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 161).

«Εἶναι γνωστὴ, κύριοι, ἡ οἰκτρὰ καὶ ἀντεθνικὴ λύσις τοῦ Κρητικοῦ δράματος, τοῦ ἀρξαμένου τὴν 3 Σεπτεμβρίου 1895 καὶ λήξαντος τὴν 15 Αὐγούστου 1896. Εἶπον ἀντεθνικὴ, διότι πᾶσα ἄλλη λύσις πλὴν τῆς ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος εἶναι ἀντεθνικὴ καὶ προδοτικὴ.»

ΛΕΩΝ. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

(Ὅρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 174).

«Αἱ ξένοι κυβερνήσεις, προσελθοῦσαι ἐνταῦθα μετὰ τὰς σφαγὰς, καὶ μαθοῦσαι ὅτι ἡ ἀπόφασις τῆς Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἦτο κατὰ πάσης ἐνεργείας, καὶ ὅτι ἐδειλία νὰ ἀναλάβῃ οἷον δὴποτε μέτρον ὑπὲρ τῶν ἐν Κρήτῃ, ἐνοεῖται ὅτι δὲν ἠδύναντο ἢ νὰ ἐπιδοκιμάσωσι καὶ ἐνθαρρύνωσι τὴν πολιτικὴν αὐτὴν τῆς κυβερνήσεως. Ἐπρεπε δὲ νὰ ἐπιδοκιμάσωσιν αὐτήν, εἴτε εἶχον συμφέρον, ὅπως μὴ διαταραχθῇ ἡ τάξις ἐν τῇ Ἀνατολῇ, εἴτε δὲν εἶχον τοιοῦτον συμφέρον, διότι καθῆκον πασῶν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, αἵτινες ἐγγυῶνται τὸ καθεστῶς ἐν τῇ Ἀνατολῇ, εἶναι ὅπως μὴ δεῖξωσιν ὅτι ἀποχωριζόμεναι τῶν ἄλλων θέλουσι νὰ διαταράξωσι

τὸ καθεστῶς αὐτό. Λοιπὸν ἀφευκτὸν ἀποτέλεσμα τῆς πολι-
 τικῆς τῆς κυβερνήσεως ἦτον ἡ ὁμόφωνος πολιτικὴ τῶν Με-
 γάλων Δυνάμεων. Ἄλλὰ δύναται ἐκ τούτου νὰ ὑπο-
 στηρίξῃ ἢ κυβερνήσῃ ὅτι οὐδεμία ὑπάρχει πράγματι
 διάθεσις τινος ἢ τινῶν τῶν Δυνάμεων αὐτῶν, ὅπως
 τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης λάβῃ ἄλλοίαν τροπὴν καὶ
 λύσιν; Βεβαίως ὄχι Δύναται τις μόνον, ἐπικα-
 λούμενος τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν ἀντίθεσιν τῶν Δυνάμεων,
 καθ' ἣν ἐποχὴν ἠγέρθη τὸ Κρητικὸν ζήτημα, νὰ συναγάγῃ
 ὅτι βεβαίως δὲν ὑπῆρχεν ἐκ μέρους τινῶν Δυνά-
 μεων πράγματι ὁμοφωνία ὅπως καταπνιγῇ ἐκ παν-
 τὸς τρόπου ἢ Κρητικὴ ἐξέγερσις Συμ-
 φέρον ὄχι μόνον τῆς Ἀγγλίας ἀλλὰ καὶ ἄλλων πιθανώ-
 τατα Δυνάμεων ἦτον ὅπως διασπασθῇ ἡ ἔνωσις, ἡ ἀναδει-
 κνύουσα πανισχύρους ἐν Κωνσταντινουπόλει τὴν Ρωσίδα
 καὶ τὴν Γαλλίδα· βεβαίως δὲ δὲν ἦτο εὐκαιρία καλλιτέρα
 πρὸς τοῦτο ἢ ἡ ἐπανάστασις τῆς Κρήτης, ἂν τοῦλάχιστον
 διὰ τῆς τελείας αὐτῆς αὐτονομίας ἐμελλε νὰ φέρῃ εἰς τὸν
 ἀποχωρισμὸν ἀπὸ τῆς Τουρκίας. Ἄλλὰ διὰ νὰ γίνηται τοι-
 αύτη ἀφορμὴ ἢ Κρητικὴ ἐπανάστασις ἄλλη ἀπητεῖτο ἐνέρ-
 γεια· ἔπρεπε νὰ θέλωμεν νὰ πλασθῇ ζήτημα ἐνώσεως ἢ αὐτο-
 νομίας τῆς Κρήτης, καὶ νὰ ἔχωμεν ἀπόφασιν νὰ ἐπιμείνω-
 μεν ὑπὲρ αὐτῶν πρὶν ἐκτεθῶσι Δυνάμεις τινὲς ὑπὲρ τοιαύτης
 λύσεως. Ἄλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἐδειξαμεν ὅτι δὲν ἠθέλωμεν
 νὰ πλασθῇ τοιοῦτον ζήτημα. Ἐκτοτε αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις
 ὤφειλον νὰ φαίνωνται πᾶσαι σύμφωνοι, διότι τὴν ὁμοφωνίαν
 αὐτὴν ἠθέλε καὶ ἡ Ἑλλάς. Ὅτι δὲ οὕτω πως
 ἐκρίνετο ἐν Ἀγγλίᾳ ἡ πολιτικὴ αὐτὴ τῆς Ἑλληνικῆς κυ-
 βερνήσεως, τὸ συνάγει τις ἐκ τοῦ λόγου τοῦ ὑφυπουργοῦ τῆς
 Ἀγγλίας, λόγου πλήρους εἰρωνείας ὅσον ἀφορᾷ τὰ τῆς πο-
 λιτικῆς τῆς Ἑλλάδος. Ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας. . . .
 εἶπεν. ὅτι ὅπως ἐπιτευχθῇ ἡ προσάρτησις τρία τινα
 ἀπαιτοῦνται, ἡ συναίνεσις τῆς Ἑλλάδος, ἡ συναίνεσις τῆς
 Τουρκίας καὶ ἡ συναίνεσις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Ἄλλ'
 ἢ Ἑλλὰς εἶπεν ὅτι οὔτε ἰκανὴ εἶναι νὰ ἐπιχειρηθῇ
 οὔτε θέλει τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης. Καθόσον ἀφορᾷ

τὴν Τουρκίαν, βεβαίως αὐτὴ δὲν θέλει αὐτήν, οὐδ' αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις εἶναι δυνατόν νὰ συναινέσωσιν εἰς τὴν τοιαύτην ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ὅταν οὐδεὶς ζητῆ τι, εἶναι παράδοξος ἢ ἀξίωσις ὅπως αἱ ξένοι κυβερνήσεις ζητοῦν αὐτό.»

Α. ΒΑΛΕΤΤΑΣ

(Ἔορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 200).

«Ἐὰν ὡς προεῖπον εἰς Κρήτην κατέπλεον τὰ πλοῖα καὶ ἀπεβιβάζοντο στρατιῶται Ἕλληνες, ὑπῆρχε δύναμις Τουρκικὴ ἐπαρκὴς νὰ ἀντιταχθῆ κατ' αὐτῶν καὶ κατὰ τῶν Κρητῶν, ἐν ἐνθουσιασμῶ πλέον ἐξεγειρομένων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς μέχρι τοῦ ἄλλου ἄκρου; Γνωρίζετε ὅτι 1200 Τούρκοι ἦσαν ἐγκλεισμένοι καὶ πολιορκούμενοι ἐν Βάμφῳ. Δὲν εἶχε τότε τὴν δύναμιν ἡ Τουρκικὴ Διοίκησις νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν καὶ ἠναγκασθῆ νὰ ὀπλισθῆ τοὺς Βεγγαζίους. Στρατὸς ἄλλος δὲν ὑπῆρχε, στρατὸν δὲν ἠδύνατο μετὰ τὴν ἀφίξιν τοῦ Στόλου νὰ ἀποστείλῃ ἐκεῖ ἡ Τουρκία. Ὅα ἐδημιουργεῖτο δὲ τετελεσμένον γεγονός, τὸ ὅποιον ἔπρεπε νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὸ πρῶν καθεστῶς αἱ Δυνάμεις. Ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ ἐπαναφέρουν ἀπῆρτετο ἡ πλήρης αὐτῶν συμφωνία. Ἡ ἱστορία τῶν τελευταίων τούτων ἐτῶν ἀποδεικνύει σαφῶς, νομίζω, ὅτι ὅσακις αἱ Δυνάμεις διαφωνοῦν μένουσιν ἀδρανεῖς, ἐνεργοῦν δὲ μόνον ὅταν εἶναι σύμφωνοι. Ὑπῆρχε φόβος συμφωνίας καὶ τῶν ἐξ Δυνάμεων; Οὐδεὶς. Ἄρα τὸ τετελεσμένον ἐκεῖνο γεγονός ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνατραπῆ. Πρὸς τί ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος; Διὰ τὴν ἀφηρημένην ἰδέαν ἣτις ἀνεγράφη εἰς τὴν συνθήκην τοῦ 1856, καὶ ἣτις δεκαεὶς ἔκτοτε παρεβιάσθη, περὶ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας; Ἀλλὰ δὲν νομίζετε ὅτι τοῦτο εἶναι πλάνη καὶ οὐδὲν πλέον, εἶναι μεταφυσικὴ δικαιολογία τὴν ὁποίαν κατασκευάζει ὁ κ. πρωθυπουργὸς ἐν τῇ

διανοία του, ἥτις εἶναι ἀκένωτος πηγὴ τοιούτων προ-
φάσεων;»

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΕΥΤΑΞΙΑΣ

(Ὅρα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Νοεμ-
βρίου 1896. Σελίδα 215)

«Ἡ Τουρκία ἀπασχολημένη οὔσα τότε εἰς τὴν ἐπανά-
στασιν τοῦ καὶ εἰς τόσους ἄλλους περισπασμούς,
μὴ ἔχουσα δ' ἐν κἂν πλοῖον ἀξιόμαχον νὰ ἀντιτάξῃ πρὸς
τὰ ἡμέτερα θωρηκτά, καὶ εὐρισκομένη εἰς τὴν γνωστὴν τὴν
σήμερον οἰκονομικὴν καὶ στρατιωτικὴν παράλυσιν, νομίζετε
ὅτι θὰ ἐτόλμα νὰ κηρύξῃ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πόλεμον
κατὰ τῆς Ἑλλάδος; Καὶ ἀγνοεῖτε ὅτι αὐτὴ πρὸ πολ-
λοῦ ἔπαυσε σκεπτομένη περὶ ἐπιθετικοῦ πολέμου,
ἀρκουμένη εἰς μόνον τὴν ἄμυναν τῶν κτήσεών της, ἐν ὅσῳ
εἶναι καιρὸς πρὸς τοῦτο; Ἡ νομίζετε ὅτι ἡ Εὐρώπη, ἡ
κεκηρυγμένη ὑπὲρ τῆς τηρήσεως τῆς εἰρήνης, θὰ ἀνελάμβαν-
εν αὐτὴ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κρήτης,
ὅπως ἐπαναγάγῃ ταύτην εἰς ὑποταγὴν ὑπὸ τὸν Σουλτάνον,
τὸν σφαγέα τῶν Ἀρμενίων, τὸν μέγαν τοῦτον δολοφόνον,
ὡς ἀπεκάλεσεν αὐτὸν ὁ Γλάδστον; Ὅχι· μυριάκις ὄχι . . .
Ἄν δὲ μεθ' ὅλα ταῦτα κατωρθώθῃ νὰ χορηγηθῇ εἰς τὴν
Κρήτην τὸ πολίτευμα τῆς Χαλέπας μετὰ τινων μεταρρυθ-
μίσεων, τοῦτο δὲν εἶναι ἔργον Σοῦ, κ. πρωθυπουργέ, ὅστις
πάντα τρόπον μετήλθεσ ὅπως μὴ ἐπέλθῃ τὸ τοιοῦτον ἀπο-
τέλεσμα. Αὐτὸ εἶναι ἔργον τῆς εὐσταθείας τῶν Κρητῶν,
εἰ-αι ἔργον τῶν φιλοπατρίδων ἐκείνων ἀνδρῶν,
οἵτινες πρὸς ἀντιπερισπασμὸν ἠθέλησαν νὰ ἀνά-
ψωσι πυρκαϊὰν καὶ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ἀλεξάν-
δρου καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ νὰ δημιουργή-
σωσιν οὔτω καὶ Μακεδονικὸν (1) ζήτημα.

«Ἐὰν ἡ κυβέρνησις ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν τὰς ἀπὸ τοῦ Σε-

(1) Σημείωσις. Οἱ τῆς ἐθνικῆς ἐταιρίας, οἱ ἀποστείλαντες
εἰς Μακεδονίαν τοὺς ἐνόπλους, Μπρούφαν, Βαρβέρην καὶ λοιπούς.

πτεμβρίου τοῦ 1895 καὶ ἐντεῦθεν ἐκθέσεις τῶν ἐν Κρήτῃ προξένων μας, θὰ παρεσκευάζετο ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, καὶ θὰ ἦτον εἰς θέσιν, ἅμα τῷ ἀγγέλματι τῶν ἐν Χανίοις σφαγῶν, νὰ ἀποστείλῃ πάραυτα τὰ θωρηκτά μας ἐκεῖσε μετὰ ὀλίγου στρατοῦ, δυναμένου νὰ καταλάβῃ ἐν ἀνάγκῃ τὰς πόλεις, αἵτινες κατὰ θαλασσαν* οὐδεμίαν ἀτίστασιν δύνανται νὰ ἀντιτάξωσι σήμερον πρὸς πλοῖα εἰς τὰ θωρηκτά μας, καὶ μετὰ πολλῶν ὀπλων καὶ πολεμοφοδίων, δι' ὧν ἐξοπλίζουσα τοὺς χριστιανοὺς τῶν πόλεων καὶ τῆς ὑπαίθρου χώρας θὰ παρεσκευάζεν οὕτω τετελεσμένον γεγονός, πρὶν ἢ καταπλεύσουν ἐκεῖσε τὰ πλοῖα τῶν μεγάλων Δυναμῶν, πρὶν ἢ προφθάσῃ ἡ Τουρκία νὰ κινήθῃ κἀν..»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργὸς

(“Ορα πρακτικὰ στενογραφημένα τῆς κατὰ τὴν 23 Νοεμβρίου 1896 Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 207).

Εὐκολον εἶναι νὰ κρίνῃ τις, ἐὰν ἐδυναμέθα νὰ στείλωμεν τὰ πλοῖα τοῦ Στόλου εἰς τὴν Κρήτην, καὶ ἐὰν, δυνάμενοι νὰ πέμψωμεν αὐτά, ὠφείλομεν νὰ τὰ στείλωμεν εἰς τὴν Κρήτην, διότι καὶ τὰ δύο πρέπει νὰ ἐξετασθῶσι. Δὲν εἶναι μάθημα, τὸ ὅποσον πολλοὶ δύνανται νὰ δώσωσι, διότι πάντες γνωρίζετε αὐτὸ τὸ ὅποσον ἔλεγεν ὁ ὑφυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας. Ἐλεγεν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια αὕτη περιέχει ἐν δίδαγμα, καὶ ἐὰν τὸ δίδαγμα ἦτο τόσῳ ἀναγκαῖον. ὥστε ἠκολούθησεν αὐτὸ ἡ Μεγάλη Βρετανία, τὸ δίδαγμα διὰ τὴν Ἑλλάδα εἶναι πολύτιμον, ἦτο δ' ἀσυγχώρητον εἰς ἡμᾶς νὰ μὴ διδαχθῶμεν ἀπὸ τὸ δίδαγμα τοῦτο.

Τὴν 21 Ἰουνίου παλαιοῦ ἔτους, δηλαδὴ ἓνα περίπου μῆνα μετὰ τὰς σφαγὰς, ἔλεγεν ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ ὁ κ. Κούρζων. (Ἀναγινώτκει) «Ὅ,τιδὴποτε γίνεται καὶ ὅ,τι ἐγένετο, » τοῦτο ἐγένετο τῇ συνδιασμένῃ πίεσει τῶν Δυναμῶν. Ἐφ' ὅσον αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἔχουσι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐφαρμύσουν λογικὴν πίεσιν, » **λογικὴν πίεσιν**, «ἐπὶ τοσοῦτον » καὶ ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις ἔχει τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἐνερ-

»γήση μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ δὲν θέλει ἐνεργῆσαι μόνη ἐν τῷ
»ζήτηματι, καὶ οὐδεὶς ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ ἢ ἐν τῷ Κράτει
»ἀναμένει παρ' αὐτῆς τοιαύτην ἐνέργειαν.» Βουλευτὴς τις
τὸν διέκοψεν, ὅπως διακόπτει ὁ κ. Δεληγιάννης ἐμὲ (γέλωτες).

Ἄλκ. Δεληγιάννης. Τὸν λόγον κ. Πρόεδρε. (Γέλωτες).

Ⓢ. Π. Δεληγιάννης (Πρωθυπουργός) (ἀναγινώσκει)
«Μ' ὄλον-ἔτι,» εἶπεν ὁ βουλευτὴς, διακόπτων τὸν Ὑφυπουργόν, »
»θὰ ἦτο ἀπείρως προτιμώτερον, ἐὰν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις
»ἐνήργουν ἐμοῦ· ἐὰν δ' ἠδύνατο ἡ Μεγάλη Βρετανία ὤφειλε
»νὰ προλάβῃ τὰς σφαγὰς, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον νὰ
»ἐνεργῆσῃ καὶ μόνη.»

Ὁ Ὑφυπουργός ἀπεκρίθη (Ἄναγινώσκει) «Δὲν θέλω
»ἀκολουθῆσαι τὸ ζήτημα ἐπὶ πλέον, ἢ νὰ εἶπω ὅτι θὰ ἐλυ-
»ποῦμην τῷ ὄντι, ἐὰν ἶδω ἐκτελουμένην τὴν πολιτικὴν τοῦ
»ἐντίμου μέλους. Πιστεύω σταθερῶς, ὅτι, ἐὰν ἡ Ἀγγλικὴ
»Κυβέρνησις ἤθελεν ἐνεργῆσαι ἐπὶ ἰδίᾳ τῆς εὐθύνης, ὁπλοῦς
»μόνη, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο καταστρεπτικὸν ὄχι μόνον
»διὰ τὴν Κρήτην καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ διὰ τὴν εἰρήνην
»τῆς Εὐρώπης ἐν εὐρεῖ κύκλῳ. Γνωρίζω ὅτι ἐγείρεται γνώμη
»ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, ἣτις εὐρίσκει πολὺ εὐκολὸν νὰ εἶναι
»στις γενναῖος μὲ τὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἄλλων, καὶ ἰδίως μὲ
»τὰς κτήσεις τοῦ Σουλτάνου· ἐνόμιζον ὅτι τοῦτο ἦτο εὐκο-
»νολος ἀρετὴ , ἀλλὰ πράγματι ἤμην ἐν ἀπορίᾳ ση-
»μειῶν τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν ἐν τῇ ἐναντίᾳ πτέρυγι τοῦ
»κοινοβουλίου, οἵτινες εἶναι ἕτοιμοι νὰ ἐγερθῶσι καὶ ἐξ ὄλο-
»κλήρου νὰ ἀνασυντάξωσι τὸν χάρτην τῆς Εὐρώπης ἐπὶ
»καλοθηματικῶν ὁροθεσιῶν Ἀλλὰ δὲν ἔφθασεν εἰσέτι ὁ χρό-
»νος, ὅπως ἀποφασισθῇ εἰς τίνα τέλος θὰ περιέλθῃ ἡ Κρήτη.»

Ἀλλὰ κατελήφθησαν καὶ ὑπὸ φιλοπατρίδος ἀγανακτή-
σεως, παραστήσαντες ἡμᾶς ὅτι κατηγγείλαμεν τὰ πλοῖα τοῦ
ἡμετέρου στόλου ὡς εὐρισκόμενα ἐν ἀνικανότητι, καὶ ὅτι
οὕτω ὑβρίζαμεν τὴν Ναυτικὴν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι
τὸ μόνον ὅπερ ἡ Ἑλλὰς ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ, ἦτοι τὴν πολιτι-
κὴν τοῦ Θεμιστοκλέους. Αὐτὰ λέγονται, ἀλλ' εἰσὶ ταπειναὶ
διαστροφαὶ τῆς ἐννοίας τῶν ἡμετέρων λόγων, ἀνάρμοστοι
διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Βουλὴν. Οὐδεὶς ὑπάρχει ἄνθρωπος

ὕβριζων τὰς δυνάμεις τῆς Πατρίδος, εἴτε ναυτικὰς εἴτε στρατιωτικὰς, ἀλλὰ δὲν μοὶ ἦτον ἐπιτετραμμένον νὰ ἀποκρύψω ὅτι κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας ὁ κ. Ἐγερτων ὑπεμείνησκε καθ' ἑκάστην εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῶν Ναυτικῶν, ὅτι κατὰ παράκλησιν ἡμῶν εἶχε προδιαθέσει τὰ ἐργοστάσια τῆς Μελίτης, ὅτι ἠθέλομεν ἀποστείλει ἐκεῖ τὰ θωρηκτὰ ἡμῶν ἵνα καθαρισθοῦν ἐν αὐτοῖς, καὶ ὅτι δὲν ἠδύναντο τὰ ἐργοστάσια ταῦτα νὰ περιμένωσι περισσότερον· οὐδὲ μοὶ ἦτον ἐπιτετραμμένον νὰ ἀποκρύψω, ὅτι τὰ Φαρά εἶναι πρὸ πέντε μηνῶν εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ὅτι πιθανὸν εἶναι κατὰ Ἰανουάριον νὰ σταλῶσιν ἐκεῖ καὶ αἱ Σπέτσαι καὶ ἡ Ὑδρα καθ' ὃν χρόνον ἠθέλον ἐπανέλθει τὰ Φαρά.

Δὲν εἶναι συνετὸς πολιτευόμενος ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πρὶν διαπράξει τι, πρὶν σηκῶσει τὸν πόδα του, ἵνα κίχη ἐν βῆμα, δὲν ἐξετάζει προηγουμένως ποῦ θέλει πατήσῃ, ἢ ποῖα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα τοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον θέλει διαπράξει. Τοῦτο ὀφείλει νὰ ἐξετάσῃ ἐκεῖνος ὅστις καλεῖται εἰς τὴν Κυβέρνησιν, οὐδὲ πρέπει μόνον μὲ αἰσθηματά, ἢ μὲ πολιτικὴν αἰσθηματικὴν, ἢ μὲ ἐλπίδας κενὰς νὰ ἐκθέσῃ εἰς κίνδυνον τὰ συμφέροντα καὶ τοῦ Κράτους καὶ τοῦ ἔθνους. Πάντα τὰ ἄλλα, τὰ λεχθέντα ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως τῆς ἀποστολῆς τῶν πλοίων καὶ τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς Κρήτης, εἰσὶν ἀνάξια λόγου· ὀφείλω δὲ νὰ μὴ ἀκολουθήσω πάντας τοὺς ἀγορεύοντας εἰς τὰ θέματα, τὰ ὁποῖα ἔθιξαν. Διὰ τοῦτο δὲν κάμνω τὴν παραβολὴν τῶν ἀποτελεσμάτων ὑπὲρ τῆς Κρήτης, τῶν ἐπιτευχθέντων κατὰ τὸ 1889, πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἠτύχησαμεν ν' ἀποκτήσωμεν ἡμεῖς. Δὲν ἠξεύρω ποῖος ἐποίησατο τὴν ἀτυχῆ ταύτην παραβολὴν. Εἶπον αὐτὴν ἀτυχῆ διότι ἐκεῖνος, ὅστις ἐποίησατο τὴν παραβολὴν, ἀνήκει εἰς τὰς τάξεις πολιτικοῦ κόμματος, περὶ τῆς πολιτείας τοῦ ὁποῖου ὡς πρὸς τοῦτο θέλει ποιησῆται λόγον ἢ ἱστορίαν. Ἡμεῖς δὲν ἐλάβομεν ἀπὸ τὴν χεῖρα τὸν τοπάρχην τῆς Κρήτης, τὸν Σακῆρ πασσάν, ὅπως τὸν εἰσαγάγωμεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν τοῦ Ρεθύμνου καὶ τοῦ Ἡρακλείου, εἰς τὴν ἐπαρχίαν τῶν Κυδωνιῶν καὶ τοῦ Μυλοποτάμου καὶ ἐγκα-

ταστήσωμεν ἐν αὐταῖς τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς Τουρκίας. Ἄλλὰ πρέπει ν' ἀφήσω τὸ θέμα τοῦτο, διότι πρέπει νὰ ἐνθυμηθῶ ὅτι καὶ ἡ ὥρα εἶναι προκεχωρηκυῖα καὶ ὑμεῖς ἀπεκαμάτε. Πρέπει μάλιστα νὰ προβῶ εἰς ἄλλο θέμα, τὸ ὁποῖον ἔθιξαν ἀξιότιμα μέλη τοῦ Κοινοβουλίου, τὰ ὁποῖα ἀπεφάνησαν μάλιστα ἐπ' αὐτοῦ τὰς γνώμας αὐτῶν καὶ πεποιθήσεις. Δὲν ἐπεθύμουν ὅμως νὰ πραγματευθῶ περὶ τοῦ θέματος τούτου οὐχὶ δι' ὄν λόγον ὁ φίλος μου Βουλευτῆς ἐξ Ἀστικῆς μετὰ χάριτος, μεθ' ἧς πάντοτε πραγματεύεται τὰ ζητήματα, παρέστησε σχετικῶς μὲ τὰ ἀπαγγελλθέντα ἐντεῦθεν προγράμματα, διότι ἐλπίζω ὅτι θέλετε μὲ ἐξαιρέσει ἀπὸ τῆς κατηγορίας ταύτης, ἀφοῦ εἰμὶ ὁ κατέχων νῦν, ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμουν δι' ἄλλον λόγον, διότι δὲν εἶναι εὐκόλον εἰς τὰς Κυβερνήσεις νὰ ἀπαγγέλλωσι προγράμματα ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, καὶ μάλιστα Κυβερνήσεις Κράτους μικροῦ. Ἐποιοσάμην ὅμως καὶ ἐγὼ ἐν πρόγραμμα. Ἄν τοῦτο δὲν ἤξιώθη τῆς προσοχῆς τῶν ρητόρων τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, ἦν ὅμως πρόγραμμα, καὶ ἐποιοσάμην αὐτὸ ὅταν εἰσήγαγον τὸν προϋπολογισμόν. Εἶπον τότε, ὅτι ἡμεῖς, ὡς Κυβέρνησις, δὲν νομιζομεν ὅτι πρέπει νὰ λάβωμεν θέσιν ἐπιθέσεως ἔχομεν ὅμως καθῆκον νὰ λάβωμεν θέσιν ἀμύνης. Ποῖαι εἶναι αἱ ἐνδεχόμεναι περιπτώσεις; Ἐνδεχομένη περίπτωση εἶναι ἡ Εὐρώπη νὰ ἀποφασίσῃ νὰ θέσῃ τέρμα εἰς κατάστασιν τοσοῦτον ἀνώμαλον καὶ τοσοῦτον δυσμενῶς καὶ ἀπαισιῶς ἐπηρεάζουσάν τὴν τύχην τῶν Χριστιανικῶν πληθυσμῶν. Καὶ θὰ ἀποφασίσῃ νὰ θέσῃ τὸ τέρμα τηρουμένης τῆς εἰρήνης, ἢ θέλει πρὸς τοῦτο ἀναγκασθῆ νὰ μετέλθῃ τὴν βίαν; Καὶ εἰν κατασταθῆ ἀνάγκη νὰ ἐγκαταλίπῃ τὴν τακτικὴν τῆς εἰρήνης, ποῖα θέλει εἶσθαι ἡ κατανομή τῆς Εὐρώπης; Ποῖον δὲ εἶναι τὸ πρόγραμμα ἡμῶν; Μετὰ τίνος θέλομεν συνταχθῆ; Πρὸς ποίους συμπαθοῦμεν; Πρὸς ποίους ἀντιπαθοῦμεν; Σὰς παρακαλῶ νὰ μὲ ἀπαλλάξῃτε τῆς ἀναγκῆς νὰ ποιήσωμαι λόγον τινά περὶ τούτου. Ὡς Κράτος, τὸ ὁποῖον ἀπὸ πηλευθερώθη πρὸ 60 ἐτῶν, ὀφείλομεν πάντοτε νὰ ἐνθυμώμεθα ὅτι πρέπει νὰ ἤμεθα εὐγνώμονες εἰς τὰς τρεῖς Μεγάλαις Δυνάμεις, αἵτινες συλλήβδην καὶ ἀπὸ κοινοῦ συνέ-

πραξαν εις την απελευθέρωσίν του. Ὡς Κράτος ὁμως ἔχον συμφέροντα καὶ ὑποχρεώσεις, ἔχον παραδόσεις, καθῆκον ἐπιβάλλεται αὐτῷ νὰ ἐξετάσῃ ποῦ καὶ κατὰ τίνα τρόπον θέλει διασώσει τὰ συμφέροντα αὐτοῦ, ποῦ καὶ κατὰ τίνα τρόπον θέλει ἐξασφαλίσει τὸ μέλλον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οὐδεμία πρόληψις μᾶς χωρίζει. Καὶ μάλιστα κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους, καθ' οὓς ἐπεκράτησεν ἡ πολιτικὴ ἢ καιροσκοπικὴ, δὲν ἄγνοεῖ τις ἐξ ἡμῶν, ὅτι ἐκάστη τῶν Μεγάλων Δυνάμεων ἔχει συμφέροντα. Ἐγὼ δὲν ἐπικυρῶ καμμίαν διάδοσιν, διότι δὲν ἔχω δικαίωμα νὰ ἐπικυρώσω τινὰ ἐξ αὐτῶν. Ἐνδέχεται νὰ ἔχω φρόνημα, νὰ ἔχω γνώμην ἐν τῷ γραφείῳ μου, σκεπτόμενος καὶ κρίνων ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθέσεων καὶ εἰκασιῶν, ἀλλὰ δὲν ἔχω καθῆκον αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις νὰ ἀποκαλύψω εἰς τίνα. Ἐκεῖνο ὁμως, τὸ ὁποῖον μοὶ ἐπιβάλλεται νὰ πιστεύω, εἶναι ὅτι μόνον σύμπτωσις συμφερόντων ἐξασφαλίζει τὴν σύμπραξιν τῶν πολλῶν ἐπὶ μιᾶς ὑποθέσεως. Φοβοῦμαι νὰ ποιήσωμαι χρῆσιν μιᾶς λέξεως, ἑνὸς ὄρου, ἐκ φόβου μὴ αὐτὸς ὁ ὄρος ταραξῆ ἐκείνους, ἐν τοῖς προγράμμασι τῶν ὁποίων ἀνεγράφη «ἡ κατάργησις» τῆς συναλλαγῆς. Ἀλλὰ δὲν πιστεύω νὰ ἀναγραφῆται ἡ συναλλαγή, καὶ ἡ σύμπτωσις τῶν συμφερόντων ἢ κανονίζουσα τὴν σύμπραξιν τῶν Δυνάμεων. Μὲ τὰ συμφέροντα τίνος Δυναμῆος θέλουσι συμπέσει τὰ Ἑλληνικά; Οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶναι αὕτη, ἡμεῖς προθύμως θέλομεν συμπράξει μετ' αὐτῆς. Ἀλλὰ ἐξεταστέον πῶς θέλομεν δυνηθῆ νὰ συμπράξωμεν; Αὐτὸ εἶναι τὸ ζήτημα. Βεβαίως εἶναι πολιτικὴ ἀδέξια, ἡ πολιτικὴ τῶν προγραμμάτων, οὐδὲ προσήκει νὰ ἀναγγείλωμεν ἐντεῦθεν ὅτι θέλομεν ἀγοράσει τόσας χιλιάδας ἵππων, καὶ τόσας χιλιάδας ἡμιόνων, τόσα πυρομαχικά καὶ τόσα πυροβόλα, καὶ τόσας ἀμάξας τοῦ πυροβολικοῦ ἢ τόσα ὄπλα, καὶ τούτου ἡ ἐκείνου τοῦ συστήματος ὄπλα. Αὐτὰ εἰσὶν ἀντικείμενα τῆς Διοικήσεως. Ἀλλὰ παρακαλῶ τὴν Βουλὴν νὰ εἶναι βεβαία ὅτι θέλομεν ζητήσει ἐν καιρῷ πιστώσεις. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεφύγομεν τὰ προγράμματα, διότι ἡμεῖς δὲν στέργομεν οὔτε νὰ ἀποδώσωσιν εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔχομεν πολεμικὰς προθέσεις ἄνευ ἀνάγκης, δὲν περιελάβομεν ἐν τῷ προϋπολογισμῷ καμμίαν

πίστωσιν, ἀνηγγείλαμεν ὁμως εἰς τὴν Βουλὴν, ὅτι τὸ περίσσευμα, τὸ ὅποιον βλέπετε, δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι ἔλλειμμα, καὶ ὅτι εὐχομαι νὰ μὴ μεταβληθῆ εἰς ἔλλειμμα. Καὶ προχθὲς ὁμιλῶν πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ στρατοῦ σὰς προδιέθεσα καὶ σὰς παρεκάλεσα νὰ μὴ φεισθῆτε θυσιῶν ὑπὲρ τοῦ στρατοῦ. Αὐτῶν τῶν ὀλίγων παρασκευῶν ἡ ἐκτέλεσις θέλει προταθῆ, ἀλλὰ θέλει προταθῆ ἄνευ τυμπάνων, ἄνευ ἤχων, ἄνευ θουρίων, διότι θούρια δὲν θέλομεν ψάλει. Θέλει προταθῆ ἡρέμα διὰ πιστώσεων, καὶ θέλομεν οὕτω δυνηθῆ, νὰ πράξωμεν ὅ,τι δυνάμεθα... Τοιαύτη ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ ἡμῶν. Εἶναι Ἐξωτερικὴ πολιτικὴ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν ἐλλείψεων, αἵτινες ὑπάρχουσιν ἐν τῷ στρατῷ πρὸς ἄσκησιν τοῦ στρατοῦ, ἡ ἐφεδρεία τοῦ ὁποίου πολὺν ἤδη χρόνον δὲν ἐσυνείθισε νὰ ἀσκήται. Εἶναι πολιτικὴ ἡρέμου ἐνεργείας, ἥτις καὶ ἂν τυχὸν τὰ πράγματα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς ἤθελον ἐν εἰρήνῃ διαρρυθμισθῆ δὲν θέλει γίνῃ ἐπικισθητὴ εἰς τὸ Κράτος, ὥστε νὰ ἐπέλθῃ ἡμέραν τινα ὃ ἐλεγχος, ὅτι ἐσπαταλήσαμεν τὰ χρήματα καὶ ὅτι ἡμεῖς εἴμεθα οἱ αἴτιοι τῆς πτωχεύσεως, ἐλεγχος, τὸν ὅποιον ἠκούσαμεν πολλάκις ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ... Ἀληθῶς ὅταν ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησεν ὁ Λόρδος Βήκονσφιλ, ὡς προμαχῶνα κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων, ὅταν ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Βάτεμπεργ, εἶχεν εὐτυχίση ὃ καταλαβὼν αὐτὴν νὰ εἶδῃ, ὅτι ἡ πρᾶξις τοῦ ἦτο ἀνεκτὴ καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν ὀδημιουργὸν τῆς ἐπαρχίας ἐκείνης, τὸν Λόρδον Βήκονσφιλ. — Εἶδετε λοιπὸν ὅτι τὰ γεγονότα τὰ τετελεσμένα εἶναι ἀνεκτὰ ὑπὸ τῆς Εὐρώπης ; — Ναί. Ἄν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἀνέχονται ταῦτα, ἔχωσι τὸ συμφέρον τὸ ὅποιον εἶχον ἐπὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ρωμυλίας. Ὁ σχηματισμὸς τῆς Βουλγαρίας ἦτο τὸ κέρδος, τὸ ὅποιον ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος παρήγαγεν εἰς τὴν Ρωσίαν. Τὸ Βουλγαρικὸν κράτος ἐκυβερνάτο καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διφκειτο ὑπὸ Ρώσων ἀξιωματικῶν, ὑπὸ Ρώσου ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν. Τὸ γεγονὸς ἐνέπνεε σοβαρὰν ἀνησυχίαν. Ἦλθε στιγμή, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθησαν ἐλπίδες, ὅτι πάντα ταῦτα ἤθελον ματαιωθῆ ἂν

ἐπεδεικνύετο φιλία καὶ εὐμένεια πρὸς τὸ νέον Κράτος, καὶ ἡ φιλία καὶ ἡ εὐμένεια ἐπεδείχθη διὰ τῆς ἀνοχῆς, τὴν ὅποιαν ἔδειξεν ἡ Εὐρώπη ὅταν διηρπάζετο ἡ Ἀνατολικὴ Ρωμυλία, ὅταν ὁ προμαχὼν κατὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Βουλγάρων κατεδαφίζετο καὶ ἐπανεδίδετο εἰς αὐτοὺς τοὺς Βουλγάρους, διότι πλέον δὲν ἦσαν ἐπίφοβοι κατὰ τὰς ἐλπίδας τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων. Τοῦτο εἶναι γεγονός, τὸ ὁποῖον δὲν φοβοῦμαι καὶ δύναμαι νὰ τὸ εἶπω. Τοιαύτη ἀναγνώρισις ὑπηγόρευσε καὶ ἠνάγκασεν αὐτὰς νὰ ποιήσωνται μίαν ἀδικίαν πρὸς τὴν φυλὴν ἡμῶν, διότι ἀδικία ἦτο νὰ ἀφήσωσι τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν, ὑπὸ οἰονδήποτε τύπον καὶ ἂν ἀφήκων αὐτήν, νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Βουλγαρίας, ἀδικία πρὸς τὴν Ἑλλάδα, οὐχὶ μόνον διὰ τὰς 50,000 Ἑλλήνων, οἵτινες κατοικοῦσιν ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ, ἀλλὰ διότι ἐματαιώθη ὁ σκοπός, διὰ τὸν ὁποῖον ἡ ἐπαρχία ἐκεῖνη ἠδύνατο νὰ εἶναι αὐτόνομος μὲν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Διατί δὲν μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς τὸ παράδειγμα τοῦτο διὰ τὴν Κρήτην, νὰ παρασκευάσωμεν ἓν γεγονός τετελεσμένον; Διότι δὲν εἶμαι βέβαιος, ὅτι θέλομεν ἀποκτήσει τὴν εὐμενίαν καὶ τὴν ἀνοχὴν, τὴν ὅποιαν εὔρεν ὁ Βάτεμβεργ ὅταν κατέλαβε τὴν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν· καὶ δὲν εἶμαι βέβαιος, οὐχὶ διότι μισοῦσιν ἡμᾶς καὶ ἀπεχθάνονται, ἀλλὰ διότι δὲν ὑπῆρχον τὰ συμφέροντα, τὰ ὁποῖα εἶχον γεννήσει τὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους. Αἱ περιστάσεις τοῦ κόσμου μεταβάλλονται καὶ αἱ συμπάθειαι ἐκλείπουσιν, ὅταν τὰ πράγματα ἀποδείξωσιν, ὅτι αἱ ἐλπίδες αἰτινες ἐνέπνεον αὐτὰς ἦσαν κεναί. Ἐλπίζω ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους δὲν ὑπάρχουσι πλέον αἱ αὐταὶ γνώμαι καὶ αἱ αὐταὶ συμπάθειαι. Βεβαίως ἠνυχομένη ἐνθέρμως, τοιαῦται νὰ ἐθέρμαινον καὶ ἡμᾶς συμπάθειαι, ἀλλ' ἐγὼ οὐδέποτε ἠδυνάμην νὰ μιμηθῶ τὸ παράδειγμα τοῦ Βάτεμβεργ, ἐν ᾧ δὲν εἶχον τὰ διδόμενα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος εἶχε διὰ νὰ πράξῃ τὸ πραξικόπημα τὸ ὁποῖον διέπραξεν.)

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός

(Όρα πρακτικά τῆς κατὰ τὴν 23 Νοεμβρίου 1896
Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 210)

« . . . Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ὠμίλου περι ἡγεσίας καὶ ὅτι ἡ Ἑλλάς ἡγεῖται, καὶ βεβαίως ἡ Ἑλλάς ἡγεῖται. Ὅταν ὠμίλου περι ἡγεσίας προχθές, ἔλεγον ὅτι τὴν ἡγεσίαν δὲν ἠδυνάμην νὰ προτιμήσω τῆς ἐπεκτάσεως τοῦ ἐδάφους, διότι ἡ ἡγεσία, ἐὰν δὲν ἦναι protectorat (προστασία), εἶναι λέξις κενή, καὶ προσφορά ἡγεσίας ἀνευ δικαιωμάτων δὲν εἶναι προτιμητέα ἀπὸ παραχώρησιν ἐδάφους, ἀπὸ ἐλευθέρωσιν χωρῶν. Λοιπὸν ἡ Ἑλλάς βεβαίως πρέπει νὰ ἡγηται τῶν λαῶν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι, οἱ δυστυχεῖς, δὲν ἠτύχησαν ἀκόμη νὰ γείνωσιν ὅ,τι ἐγένετο ἡ Ἑλλάς. Δὲν ἐννοῶ λοιπὸν, ὅτι οἱ λαοὶ ἐκάστης Ἑλληνικῆς ἐπαρχίας γίνονται κύριοι τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, καὶ ὅταν αὐτοὶ νομίζωσιν ὅτι θὰ λάβωσι τὰ ὅπλα, ἡ Ἑλλάς θέλει τρέχει ὀπισθεν αὐτῶν. Βεβαίως ἐνθουσιῶσι, βεβαίως ποθοῦσι τὴν ἐλευθερίαν τῶν, ὅπως καὶ ἡμεῖς ποθοῦμεν αὐτήν, ἀλλὰ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κρίνωσιν, ἐὰν πρέπει νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα σήμερον ἢ ὄχι. Καὶ σήμερον μικροῦ δεῖν νὰ παρασυρθῇ τὸ Κράτος εἰς διαβήματα, τὰ ὅποια βεβαίως ἤθελον παραστήσει τὴν Ἑλλάδα ἔχουσαν πολιτικὴν νηπίων, καὶ τὰ ὅποια οὔτε τὴν Κρήτην ἤθελον ὠφελῆσει, οὔτε τὸν ἄλλον Ἑλληνισμόν ἤθελον βοηθήσει, καὶ οὕτω τὸ Κράτος ἤθελε ζημιώσῃ αὐτούς.»

«Τὸν πατριωτισμὸν δὲν ἀρνοῦμαι εἰς οὐδένα, ἀλλ' οἱ νεώτεροι, συμβαίνει πάντοτε, νὰ ἦναι πλέον ἐνθουσιῶδεις. Εἶναι ἡ ἡλικία τοῦ ἔαρος, εἶναι αἱ ἐλπίδες τῆς νεότητος, στερουμένης ὁμως τῆς γνώσεως τῶν πραγμάτων. Ἐὰν λοιπὸν ἐν Ἀθήναις, εἰς λαὸν τοσοῦτον εὐφάνταστον, ὅποιος ὁ λαὸς τῆς Ἀττικῆς, τὸν ὅποιον θερμαίνουν αἱ ὥραιαι γραμμαὶ τῶν περίξ ὁρέων καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης ἡ σκιά, καὶ τὸν καθιστῶσι λαὸν τρόντι ποιητὴν, ἐὰν λοιπὸν ἐν Ἀθήναις ἐνθουσιῶδεις τινὲς νέοι γράφωσιν ἄρθρα ἐν ταῖς ἐφημερίσι καὶ ζητῶσι νὰ λαβῶμεν τὰ ὅπλα, νομίζετε ὅτι αἱ Κυβερνήσεις χρεωστοῦν νὰ σύρῶνται ἀπὸ τὰ ἄρθρα ταῦτα;»

Δὲν κατηγορῶ οὐδένα, διότι δὲν ἀξιῶ ὅτι ἐγὼ ἀγαπῶ τὴν πατριδα μου περισσότερο ἀπὸ αὐτοὺς. Ἴσως αὐτοὶ ἀγαπῶσι περισσότερο, διότι εἶναι νέοι, διότι ἐκεῖνοι ἐργάζονται ἀνευθύνας, ἡμεῖς δὲ ἐργαζόμεθα ὑπευθύνας, καὶ πρέπει διὰ τοῦτο ἄλλως νὰ ἐργαζόμεθα ἢ ἐκεῖνοι. Δὲν ὠδηγοῦμεθα βεβαίως καθ' ὅλον τὸ στάδιον τοῦτο ἀπὸ τὸν τύπον τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλὰ δὲν νομίζω ὅτι ἠδικήθησαν καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους εἴτε διὰ τῶν ἐκφράσεων αὐτῶν τοῦ δημοσίου φρονήματος, ὅπου συνήρχοντο οἱ Κρήτες, εἴτε διὰ τῶν ἀρθρῶν τῶν παρακεκινδυνευμένων Καθίστατο βεβαίως δυσχερεστέρα ἢ θέσις τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὅποια μ' ὅλα ταῦτα εἶχε τὴν δύναμιν καὶ ταῦτα νὰ χρησιμοποίησῃ πρὸς τὸν ἐθνικὸν σκοπὸν, πρὸς τὸν ὅποιον ἀποβλέπει.»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός

(Ὁρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 26 Νοεμβρίου 1896. Σελίδα 240).

«Ἐλεγε πρὸ μικροῦ ὁ κ. Βουλευτὴς ἐκ Μαντινείας, ὅτι αὐτὸς γνωρίζει ἢ εἰκάζει, ὅτι, ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἦτο στρατιωτικῶς ἐτοίμη, ἐγὼ, ὡς διευθύνων τὴν διοίκησιν τοῦ Κράτους, ἤθελον ἀμέσως ἐκπληρῶσαι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ὁ Ἑλληνισμὸς ποθεῖ. Ἡ εἰκαστία αὕτη αὐτοῦ βεβαίῳ ὅτι δὲν εἶναι ἀκριβής.

«Ἡ Ἑλλὰς ἔχει πολλὰ καὶ ποικίλα συμφέροντα, ἐκεῖνοι δὲ, οἵτινες διοικοῦσιν αὐτὴν νῦν, ἢ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἤθελον διοικήσει αὐτὴν εἰς τὸ μέλλον, ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι τὰ βλέμματα αὐτῶν ἐπὶ πάντων τούτων τῶν συμφερόντων. Καὶ ἐὰν ἡ Ἑλλὰς ἤθελεν εἶσθαι ἐτοίμη στρατιωτικῶς οὕτως, ὅσον τὸ Κράτος καὶ ὁ πληθυσμὸς αὐτοῦ καὶ τὰ μέσα αὐτοῦ ἐπιτρέπουσιν, ἀμφιβάλλω, ἐὰν ἦτο συνετὸν, ἐὰν ἐμελλε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα παράτολμον κίνημα, τὸ ὅποιον ἡ Ἑλλὰς ἤθελε διαπράξει κατὰ τὴν τελευταίαν κρίσιν τῆς Κρητικῆς ὑποθέσεως.

«Ἐκεῖνο, ὅπερ ἔλεγεν ὁ πρίγκηψ Βίσμαρκ κατὰ τὸ 1863

ἢ 1864, ἡδύνατο νὰ τὸ εἶπη, ἀλλ' ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τὸ εἶπη, καὶ ἐὰν ἐλεγε τοιοῦτόν τι, ἤθελεν ὑποληφθῆ ὅτι παραφρονεῖ. Ἐὰν ὁ Βίσμαρκ κατὰ νοῦν εἶχε νὰ διαρρυθμίση τὰ ὅρια τὰ πρὸς δυσμὰς τοῦ Γερμανικοῦ Κράτους, ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος πρέπει νὰ στρέψῃ τὰ ὄμματα του καὶ πρὸς Βορρᾶν καὶ πρὸς Νότον καὶ πρὸς Δυσμὰς καὶ πρὸς Μεσημβρίαν, οὐδ' ἐπιτρέπεται αὐτῷ νὰ διακινδυνεύσῃ τὴν τύχην καὶ τὸ μέλλον τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ, διότι ἐν μιᾷ χώρᾳ οἱ ὁμόφυλοι καὶ οἱ ὁμοεθνεῖς του, δυσφοροῦντες κατὰ τῶν βασιάνων καὶ τῆς κακοδιοικήσεως, ἀναγκάζονται νὰ προσφύγωσιν εἰς τὰ ὄπλα.»

Σ. ΣΤΑΗΣ

(Πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 4 Δεκεμβρίου 1896 ὅρα Σελίδα 410).

«Περὶ τῶν πράξεων ὅμως τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ναυτικῶν, καὶ ἡμεῖς καὶ ἡ πολιτεία ἔχομεν καθήκον νὰ μεριμνῶμεν, μάλιστα δὲ ὅταν αἱ πράξεις του εἶναι ὀλέθριαι εἰς τὴν πολιτείαν. Δὲν θέλω νὰ ἐξετάσω τὰ χθὲς καὶ σήμερον καταγγεληθέντα παρὰ τοῦ Βουλευτοῦ ἐξ Ὑδρας κ. Τσαμαδοῦ περὶ τῶν κατ' ἐκλογὴν γενομένων προβιβάσμων, ἀλλὰ θέλω νὰ ἐξετάσω μόνον τὸ γεγονός, ὅτι ἄλλος τις ὑπουργὸς ἀχρόου ὑπουργείου καὶ ὁ κ. ὑπουργὸς τῶν Ναυτικῶν τῆς ξηρᾶς μόνον αὐτοὶ προήγαγον κατ' ἐκλογὴν, καὶ τοῦτο ἵνα ἐνσπεύρωσι τὴν διχόνοιαν εἰς τοὺς ἀξιωματικούς τοῦ Ναυτικοῦ, ἵνα διασπεύρωσι μίση ἀδιάλλακτα μεταξὺ αὐτῶν. Ἡ πολιτεία ὑμῶν, κύριε Ὑπουργέ τῶν Ναυτικῶν, εἰς οὐδὲν ἄλλο τείνει, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ χωρίσῃ τὸν κατὰ θάλασσαν στρατὸν, καὶ τὸν ἐχώρισε πράγματι. Πολλάκις δ' ἔλαβον ἀφορμὴν ἵνα σᾶς δώσω νύξεις, ὅτι ἡ πολιτεία ὑμῶν εἶναι τοιαύτη, ὥστε ἀναμφιβόλως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται νὰ ἔχῃ πεποίθησιν εἰς τὴν μέλλουσαν ὁρᾶσιν.....

Λεβίδης. Μείνατε ἤσυχος.

Στάης. Βεβαίως πρέπει να μείνω ήτυχος, αν πρόκειται να δράσητε ως εδράσατε κατά την 13 Μαΐου.

Λεβίδης. Όπως εδράσατε σεις όταν σας έφυγε το τιμόνι πλησίον της Ύδρας.

Στάης. Έγώ δέν είχον δύναμιν να εξαναγκάσω ύμās να εκτελέσητε τās ύποσχέσεις, τās όποιās έδίδετε έν άγνοία πάντων τών συναδέλφων σας Ύπουργών.

Λεβίδης. Ψεύδεσθε.

Στάης. Μē τās διαψεύσεις δέν γλυτόνετε, κύριε Ύπουργέ, προκαλείτε μόνον τόν οϊκτον. Δέν θέλω να είπω περισσότερα. Έν μόνον θέλω να προσθέσω, ότι εις ναυπηγός και εις ύπαξιωματικός τορπιλλητής κατώρθωσαν να τρέφουν εις άτακτον φυγήν τέσσαρα Τουρκικά σκάφη διά μιās άτμακάτου, ή όποια πρέπει να όμολογήσουν ότι ήτον εις αικτράν κατάστασιν. . . .

Άλλά δέν έλαβον τόν λόγον διά να όμιλήσω περί τών γεγονότων τούτων. Έλαβον τόν λόγον ίνα καταστήσω γνωστόν, και όφείλουν να τó μάθουν πάντες, ότι έν τῷ Ναυτικῷ ύπάρχουν διαιρέσεις και μίση άσπονδα, ότι ο κ. Ύπουργός τών Ναυτικῶν διά τής πολιτείας αύτου, ιδίως πρὸς τὰ ύψηλά πρόσωπα, υπεκκαίει ούτω μίση, ώστε βεβαίως ή πολιτεία έχει καθήκον, και ιδία ο κ. Πρωθυπουργός, να λάβη σύντονα μέτρα περί τής καταστάσεως ταύτης.

Λεβίδης. Οι άξιωματικοί του Ναυτικού εκτιμῶσι τούς λόγους σας.

Στάης. Άγνοει βεβαίως ο κ. Πρωθυπουργός, ότι επέκειντο πρό τινων ήμερῶν, ίσως και σήμεραν επίκεινται, μεθαύριον δ' ίσως λάβωσι χώραν γεγονότα πολύ σημαντικώτερα τών γεγονότων τής 20 Νοεμβρίου· διότι, αν τó γεγονός εκείνο είχε και άλλας άφορμάς, είχεν επίσης και τήν διαίρεσιν τήν προκληθείσαν υπό τής ένεργείας του Ύπουργείου τών Στρατιωτικῶν επί τής παρούσης Κυβερνήσεως. . . .

Και εγώ και άλλοι συναδελφοί απέκρουσαμεν δίκαια παράπονα άξιωματικῶν, ίνα μή γεννήσωμεν τοιοῦτον ζήτημα έν τῇ Βουλῇ, διότι γνωρίζομεν ότι τó πράγμα θά ήτο επικίνδυνον, διότι γνωρίζομεν ότι δέν λείπει ειμή μόνον τó πῦρ

ἵνα τὸ Ἠφαιστειὸν ἀναφλεγῆ, δὲν ἡμεῖς δὲ ἡμεῖς ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι θὰ θέσωμεν τὴν πυράν. Ὅφειλομεν ἐν τούτοις νὰ εἴπωμεν ὅτι αἱ τοιαῦται διακρίσεις εἶναι ἀδίκαι. Διότι ἀδίκως παρηγκωνίσθη ὁ κ. Γονατᾶς κατὰ τὴν τελευταίαν ἐπιθεώρησιν θεωρηθεὶς στάσιμος ἀξιωματικός, ὅμοιον τοῦ ὁποίου θὰ ἐκαυχᾶτο καὶ αὐτὴ ἡ Γερμανία ἂν εἶχε. Διότι ἀδίκως παρηγκωνίσθη ὁ διακεκριμένος ἐπιστῆμων καὶ συγγραφεὺς ἀντισυνταγματάρχης κ. Ἀποστόλου. Διότι ἀδίκως παρηγκωνίσθη ὁ ἀρχαιότατος καὶ ἰκανώτατος ταγματάρχης κ. Δροσινός. Δύναται νὰ σᾶς ἀναφέρω εἴκοσι, τριάκοντα παραδείγματα· ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ προσώπων, πρόκειται περὶ τῶν πραγμάτων τὰ ὁποῖα ἐξωθεῖτε εἰς τὰ ἄκρα.

Ἵπουργός τῶν Στρατιωτικῶν Ν. Σμόλενιτς. Ὁ κ. Γονατᾶς καὶ οἱ ἄλλοι ἀξιωματικοὶ τοὺς ὁποίους ὠνομάσατε ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς στάσιμοι, οὐδεὶς δὲ στάσιμος προβιβάζεται. Τοῦτο πρέπει νὰ τὸ ἤξεύρετε.

Στάης. Λυποῦμαι διότι ὁ κ. Ἵπουργός τῶν Στρατιωτικῶν χαρακτηρίζει ὡς στασίμους τοὺς μᾶλλον πεπαιδευμένους ἀξιωματικούς τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Σμόλενιτς. Οὐχὶ ἐγώ. Ὁ ἐπιθεωρητής.

Στάης. Μάλιστα ὁ ἐπιθεωρητής, ὅστις εἶναι ὁ Διάδοχος τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου. Δὲν εἶπον ὅτι σεῖς εὐθύνεσθε διὰ τοῦτο. Σεῖς εὐθύνεσθε δι' ἄλλα. Εὐθύνεσθε διότι προεβιβάσατε εἰκοσάδα ἀξιωματικῶν, διὰ νὰ φθάτητε εἰς τινα εὐνοούμενον.

Σμόλενιτς. Αὐτὰ εἶναι λόγια ἰδικὰ σας.

Στάης. Δὲν τὰ λέγω ἐγώ, τὰ λέγει ὁ στρατιωτικὸς κόσμος.

Σμόλενιτς. Κανεὶς δὲν τὰ λέγει.

Στάης. Τὸ ἀποδεικνύουν τὰ πράγματα, τὰ ὁποῖα εἶναι τερατώδη. Ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ἡ κατάστασις αὕτη θὰ ἔχωμεν σπουδαῖα γεγονότα, τὰ ὁποῖα θὰ συνταράξουν τὴν ἡσυχίαν τοῦ τόπου. Ἀπὸ τῶν κατωτάτων μέχρι τῶν ἀνωτάτων βαθμίδων μόνῃ ἡ ἀδικία κρατεῖ.

Θ. Π. Δηλιγιάννης, Πρωθυπουργός. Ἀλλὰ νομίζω καὶ

ἔγω, ὅτι ὀφείλω νὰ ἀπευθύνω τὴν παρατήρησιν εἰς τοὺς κ. κ. Βουλευτάς, τοὺς καθημένους εἴτε ἐπὶ τῆς δεξιᾶς εἴτε ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος, ὅτι τὰ ζητήματα τῆς πειθαρχίας τοῦ στρατοῦ δὲν δύνανται νὰ γίνωνται ἀντικείμενον συζητήσεως ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ, καὶ ὅτι, φειδόμενοι τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεως τοῦ στρατοῦ, πρέπει νὰ μὴ ἀναμιγνυώμεθα εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς κανονισμοὺς αὐτοῦ. Ἄλλως, ἐὰν ἐν τῷ κοινοβουλίῳ μεταφέρωμεν τὰς συζητήσεις περὶ πειθαρχίας τοῦ στρατοῦ, πράττομεν μέγα κακὸν εἰς τὸν τόπον ἡμῶν.

Στάης. Βεβαίως, κύριε Πρόεδρε, μέγα κακὸν διαπράττομεν τὰ περὶ πειθαρχίας ζητήματα προσπαθούντες νὰ μετατρέψωμεν εἰς ἀντιπειθαρχικὰ ζητήματα. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀκριβῶς, περὶ ἀντιπειθαρχικῶν κινήματων ὁμιλοῦντες, ἀκριβῶς τὰ ἀντιπειθαρχικὰ κινήματα πατάσσομεν.

Θ. Π. Δηλιγιάννης, Πρωθυπουργός. Κύριε, θέλετε νὰ φέρητε σκάνδαλα εἰς τὴν Βουλὴν! Τὸ ἐννοεῖτε; Σεῖς δὲν δύνασθε νὰ ὑποστηρίξητε τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ ἢ πειθαρχία τοῦ στρατοῦ εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ. Ὁ στρατὸς ἔχει διαφόρους βαθμίδας, ἔχει ἀρχηγοὺς Σωματίων, ἔχει προϊσταμένους αὐτῶν οὗτοι εἶναι ἐπιτετραμμένοι νὰ τηρῶσι τὴν πειθαρχίαν τοῦ στρατοῦ. Δὲν εἶναι ἔργον ἡμῶν νὰ ἀναμιγνυώμεθα εἰς ταύτην. Ἔργον ἡμῶν εἶναι νὰ ἐξελέγχωμεν ἂν παραβαίνονται οἱ νόμοι, διότι, ἐὰν ὑπάρχη που παράβασις τοῦ νόμου, οἱ Ὑπουργοὶ εἰσιν ὑπεύθυνοι νὰ δώσωσι λόγον. Ἀφήσατε ὁμῶς τὴν ἐκτίμησιν τῶν προσώπων, ἀφήσατε τὴν φροντίδα τῆς ἐσωτερικῆς τάξεως ἐν τῷ στρατῷ. Μὴ μεριμνᾶτε περὶ τούτων, διότι θὰ μεριμνήσητε ἐπὶ βλάβῃ καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ τόπου.»

Σ. ΣΤΑΗΣ 4

(Ὅρα πρακτικὰ συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Ἰανουαρίου 1897 Σελίδα 958)

α..... Ἐν ᾧ ταύτην τὴν στιγμήν καίεται ἡ Κρήτη

ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον, ἐν ᾧ ταύτην τὴν στιγμήν ἴσως ἀνυψώθη ἡ σημαία τῆς ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐν ᾧ ταύτην τὴν στιγμήν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ζητεῖ σύμπας ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ἴδῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Ἔθνους ἐτοιμοὺς, ἵνα ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν κρίσιμων περιστάσεων καὶ προστατεύσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μετ' ἀπορίας ἠκούσαμεν τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως ὁμιλοῦντα περὶ παρακρατήσεως καὶ περὶ στρατιωτικῶν ἀνταλλαγμάτων.»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργὸς
(Ἔορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 959).

«Δύναμαι νὰ ἀνακοινώσω εἰς τὴν Βουλὴν ποίαν ἡ Κυβέρνησις ἔχει γνώμην ἐπὶ τῶν ἐν Κρήτῃ πραγμάτων. Ἐν Κρήτῃ ἐκτελεῖται ἐργασία σκοποῦσα νὰ προπαρασκευάσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν νέων θεσμῶν, οἵτινες ἐδόθησαν εἰς αὐτήν. Τὴν ἐργασίαν ταύτην ἀνέλαβον αἱ Δυνάμεις νὰ διεξάγῳσιν. Ἐπομένως ἡμεῖς νομίζομεν ὅτι δὲν ἔχομεν καθήκον νὰ ἀναμιχθῶμεν, οὐδὲ νὰ μεταβῶμεν εἰς Κρήτην ἵνα ἀνατρέψωμεν ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον αἱ Δυνάμεις εἶχον ἀποφασίσει. Τὴν γνώμην ταύτην ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἔχομεν. Βλέπομεν τὰ γιγνόμενα, ἐπιτηροῦμεν αὐτὰ, προσδοκῶμεν δ' ὅτι αἱ Δυνάμεις θέλουσι βεβαίως κατορθώσει νὰ ἄρῳσι πάντα τὰ πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ νέου συστήματος ἐπιπροσθούντα καὶ παρεμβαλλόμενα προσκόμματα, καὶ ὅτι οἱ νέοι θεσμοὶ τῆς Κρήτης θέλουσι λειτουργήσει προσεχῶς. Ἐὰν ἡ προσδοκία αὕτη δὲν ἤθελε πραγματοποιηθῆ, προβάλλεται ἕτερον στάδιον. Νομίζω δ' ὅτι εἶναι πρόωρον νὰ ἀναγγείλω εἰς τὴν Βουλὴν ποίας ἔχει γνώμας ἡ Κυβέρνησις ἐπὶ τοῦ σταδίου τούτου, καὶ τί ποτε θέλει πράξει.»

ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

(“Ορα πρακτικά τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23
Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 959).

« Ἐνταῦθα εὐρίσκω τὸ πλημμελὲς τῆς πολιτείας τῆς Κυβερνήσεως· διότι δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν, ὅτι, ὡς διευτυπώθη παρὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τὸ νέον πολίτευμα τῆς Κρήτης, τὸ ὁποῖον οὔτε ἐφημέριος οὔτε θὰ ἐφαρμοσθῆ, τὸν Ἑλληνα προξενον καὶ τὴν ἐπιτροπὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους θέτει ἐκποδῶν, καὶ τὸν ἀντιπρόσωπον τῆς Ἑλλάδος ἐκτὸς τῆς θύρας. Εἶχομεν Κυβερνήσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγρησάμευσαν ἐν Κρήτῃ μέχρι τοῦδε ὡς χωροφύλακες τῆς Τουρκικῆς κακοδιοικήσεως, καὶ ἤδη πάλιν παραδόξως ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει τὸ ἔργον τοῦ χωροφύλακος τῶν προξένων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, οἱ ὁποῖοι ἀποβλέπουσι πῶς νὰ συντρίψωσιν, νὰ ἐξαλείψωσι, νὰ ἐξαφανίσωσι τέλει τὴν ἐπιτροπὴν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς Κρήτης. Καὶ διὰ τοῦτο ἐρωτῶ, πῶς ἡ Κυβέρνησις δὲν ἠσθάνθη τὸ ἐρύθημα ἀνερχόμενον ἐπὶ τὰς παρειάς της, ὅταν ἐπέτρεπεν εἰς τὸν Ἑλληνα προξενον νὰ χρησιμεύσῃ ὡς μεσάζων καὶ ἀπέλθῃ μετὰ τῶν ἄλλων προξένων, οἱ ὁποῖοι ἐθιῶρησαν ὅτι ἦτο ὕβρις νὰ παρακαθῆσῃ εἰς τὸ Συμβούλιον, τὸ ἐπιβλέπον τὴν ἐφαρμογὴν τῶν μεταρρυθμίσεων, ὁ πρόξενος τῆς Ἑλλάδος. . . . »

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός

(“Ορα πρακτικά τῆς Συνεδριάσεως τῆς 23 Ἰανουαρίου 1897
Σελίδα 960).

« Ἐὰν ἡ Ἑλλὰς δὲν ἐκλήθη κατὰ τοὺς παρελθόντας μῆνας, ἵνα συμπράξῃ μετὰ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων εἰς τὴν μελέτην τῶν θεσμῶν, οἵτινες προσῆχον κατὰ τὴν γνώμην τῶν Μεγάλων Δυνάμεων διὰ τὴν Κρήτην, κρίνω τοῦτο νομιμώτατον. διότι ἡ Ἑλλὰς οὐδὲν εἶχεν δικαίωμα, ἵνα ἀπευθύνῃ αἰτήσιν τοιαύτην, ἵνα συμπράξῃ μετὰ τῶν Μεγάλων Δυνά-

μεων, οὔτε νὰ παραπονεθῆ, διότι δὲν ἐκλήθη νὰ μετάσχη τοῦ ἔργου μετ' αὐτῶν. Τοῦ ἔργου ἐκεῖνου ἐπελήφθησαν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις, διότι εἶχον ἀποτελέσει τὸ Συνέδριον τοῦ Βερολίνου καὶ ὑπογράψει τὴν Συνθήκην ἐκείνην, διὰ τῆς ὁποίας ἐκανονίσθησαν τὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς εἰρήνης· ἐπομένως οὐδεὶς ἕτερος εἶχε δικαίωμα νὰ μετάσχη τοῦ ἔργου. Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις ἤθελεν ἀπευθύνει αἰτησιν, ἵνα μετάσχη τοῦ ἔργου, ἤθελε διακωμωδῆσαι τὴν πατρίδα ἡμῶν Ὁ ἐν Χανίοις γενικὸς πρόξενος τῆς Ἑλλάδος παρεκλήθη ὑπὸ τῶν ἄλλων προξένων νὰ συμπράξῃ μετ' αὐτῶν καὶ μεταβῆ μετ' ἐκείνων, εἰς οὗς ἀνετέθη εἰδικὴ ἐντολή, εἰς τὸν τόπον τῶν συμπλοκῶν. Ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐγνώριζε τί ἤθελε συμβῆ, οὐδ' ὅτι ἤθελε κληθῆ ὁ ἡμέτερος γενικὸς πρόξενος, ἐπομένως δὲν εἶχε δώσει αὐτῷ ὁδηγίας, ἵνα μεταβῆ μετὰ τῶν ἄλλων προξένων. Ἄλλ' ὅταν ἡ Κυβέρνησις ἔμαθεν ὅτι μετέβη, δὲν ἀπεδοκίμασεν, ἀλλ' ἐνέκρινε τὴν διαγωγὴν του, καὶ ἐνέκρινεν αὐτήν, διότι ἡ Κυβέρνησις νομίζει, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν προσήκε ν' ἀντιπράξῃ εἰς τὸ ἔργον τῶν Δυνάμεων πρὸς παρασκευὴν καὶ λειτουργίαν τῶν θεσμῶν, οἱ ὁποιοὶ ἐνεκρίθησαν ὑπὸ τῶν Δυνάμεων καὶ ἀπεδόθησαν εἰς τὴν Κρήτην. Ἐξ ἐναντίας ἡ Κυβέρνησις φρονεῖ, ὅτι ὁ Ἕλλην πρόξενος ἤθελε βλάψει τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα, ἐὰν ἤρνεϊτο τὴν συνδρομὴν του, ἢ ἤθελεν ἐνθαρρύνει καὶ ἐνισχύσει τὴν ἀντίπραξιν, τὴν ὁποίαν τὸ Μουσουλμανικὸν στοιχεῖον προέβαλλε πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἀποκαταστασεως τῶν περι ὧν εἴρηται θεσμῶν. Ἡ ὑπόνοια δέ, ὅτι ὑπῆρξεν ἐν τῇ διανοίᾳ τῆς Εὐρώπης ἡ πρόθεσις νὰ μειωθῆ ἡ κατασταλῆ ἢ ἐπιρροή τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, εἶναι ὑπόνοια ἀβήσιμος. Τὸ ἐναντίον μάλιστα ἀποδεικνύει αὐτὸ τοῦτο τὸ γεγονός τῶν ἐν Κρήτῃ ἀντιπροσώπων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ζητησάντων τὴν συνδρομὴν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος, διότι βεβαίως, ὅτι γνωρίζουσιν ἐκεῖνοι, ὅτι ἡ ἐπιρροή τῆς Ἑλλάδος ἐν Κρήτῃ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ μειωθῆ, πιθανῶς δὲ δὲν εἶναι δυνατὸν οὐδὲ νὰ πολεμηθῆ. Οὕτως ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις οὐ μόνον δὲν ἀπε-

δοκίμασεν, ἀλλ' ἐνέκρινε τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος πράξιν τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἑλλάδος.»

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

(Ἔορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 960).

«Εἶναι ἔναυλοι εἰς τὰς ἀκοάς μας αἱ σημεριναὶ παράδοξοι δηλώσεις τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ, ὡς εἶναι ἔναυλοι καὶ ἐκεῖνοι, τὰς ὁποίας ἐξήνεγκε πρό τινος καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ πάλιν τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, δηλώσεις, διὰ τῶν ὁποίων ἐχαρρακτήριτε καὶ τότε, ὡς καὶ σήμερον, ὡς διακωμώδησιν τῆς Ἑλλάδος τὴν παρ' αὐτῆς διεκδίκησιν τοῦ δικαίουματος, τὸ ὅποτον ἀνεγνωρίσθη ὅτι αὐτὴ ἔχει, νὰ συνηγορῇ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. . . Πρόκειται περὶ ζητήματος ἀφορῶντος τὸν Ἑλληνισμόν, περὶ ζητήματος ἀφορῶντος εἰς ἀμιγεῖς Ἑλληνικοὺς πληθυσμούς, καὶ ἐπὶ τοιοῦτου ζητήματος νομίζετε ὅτι ἤθελε διακωμωδηθῆ ἡ Ἑλλάς, ἐὰν διεξεδίκει τὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν ἐπιβάλλει καὶ ὁ προορισμός της καὶ αἱ βλέψεις της καὶ τὸ κοινὸν αἷμα, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα συνέδησαν καὶ ἀνεγράφησαν κατὰ τὴν συνδιάσκεψιν τοῦ Βερολίνου ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος; Οὐδὲν ἔμαθεν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως καὶ τότε καὶ ἤδη ἠθέλησε νὰ ἀποκρούτῃ τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ παρίσταται ἡ Ἑλλάς ὡς ὁ φυσικὸς ἀντιπρόσωπος καὶ ἀντιλήπτωρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν καταθλιβόμενων ἑλληνικῶν πληθυσμῶν. Ἀλλὰ κατὰ τῆς τοιαύτης δηλώσεως ἡ Βουλὴ ἔχει καθῆκον νὰ διαμαρτυρηθῇ, ἔχει καθῆκον νὰ ὑπομνήσῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅτι σήμερον παρὰ ποτε ὀφείλει νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν Ἑλληνικῶν πληθυσμῶν, οἱ ὅποιοι κινδυνεύουσιν. Δὲν ἐζήτησα ἐγώ, ὅπως συμπράξῃ μετὰ τοῦ Ὄθωμανικοῦ στοιχείου ἐν Κρήτῃ καὶ παρεμποδίσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νέου πολιτεύματος, ἀλλ' ἐζήτησα νὰ θελήσῃ νὰ καταδείξῃ πρὸς ἐκείνους, οἱ

ὁποῖοι προέθεντο διὰ παντός τρόπου νὰ εξαφανίσωσιν ἐν Κρήτῃ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ἑλλάδος, ὅτι ἔχουσιν ἀνάγκην αὐτῆς, καὶ ὅτι ἀνευ τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν δύνανται νὰ πράξωσι. Δὲν ἐζήτησα νὰ συνομώσητε κατὰ τῶν μεταρρυθμίσεων, ἀλλ' ὅταν ἔρχονται καὶ ζητῶσι παρ' ὑμῶν συνδρομὴν ὅπως βοηθήσητε εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοιούτων μεταρρυθμίσεων, τὰς ὁποίας ἀπεικονίζουσιν ὡς ἀποτελούσας τὴν αὐτονομίαν τῆς Κρήτης, ἐν ᾧ σκοποῦσιν εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ καταστροφὴν τῆς οὐτοτελείας αὐτῆς, καὶ αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε θὰ ἐφαρμοσθῶσι, φρονῶ ὅτι ὠφείλετε νὰ ἀρνηθῆτε τὴν σύμπραξιν ὑμῶν. Δὲν σᾶς ἐπεισαν τὰ μέχρι τοῦδε συμβάντα, ὅτι δὲν ἀποβαίνει ἐφικτὴ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν μεταρρυθμίσεων ἐκείνων; Τοῦτο ἀποδεικνύει, ὅτι ἔχετε ὀφθαλμούς, ἵνα μὴ βλέπητε, καὶ ὦτα, ἵνα μὴ ἀκούητε. Ὅταν δὲ εὐρισκόμεθα ἀπέναντι Κυβερνήσεως, τῆς ὁποίας τοιαύτη εἶναι ἡ ἀντιληψίς καὶ τοιαύτη ἡ ἐκτίμησις καταδῆλων πραγμάτων, φρονῶ ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Βουλὴν νὰ ἐκφέρῃ τὴν γνώμην τῆς ἐπὶ τῆς καταστάσεως, καὶ νὰ ζητήσῃ, ὅπως ληφθῶσι τὰ μέτρα ἐκεῖνα, διὰ τῶν ὁποίων θέλομεν ἀντιμετωπίσει οὐχὶ ἐνδεχομένας περιστάσεις, ἀλλὰ περιστάσεις ἐκδηλουμένας ἤδη ἐν ὄλῃ τῶν τῆ πραγματικότητι, ἀποδεικνύουσας δὲ, ὅτι Ἑλληνικοὶ πληθυσμοὶ διατρέχουσι τὸν ἔσχατον κίνδυνον »

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός
(Ὅρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 960).

«Ὁ κύριος Βουλευτὴς ἐξ Ἀττικῆς μοι φαίνεται, ὅτι ὁμιλῶν περὶ δικαιωμάτων συγχίζει τὰ διὰ συνθηκῶν ἀνεγνωρισμένα δικαιώματα μὲ τὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα παρέχει ἡμῖν ἡ ταυτότης τῆς φυλῆς καὶ ἡ ὀντότης τοῦ ἔθνους. Ἐὰν μὲν πρόκειται περὶ τῶν δικαιωμάτων, τὰ ὁποῖα ἐνήσκησαν ἐκεῖνοι, οἵτινες συνεβούλευσαν τὴν Πύλῃν καὶ πρέ-

τρεψαν αὐτὴν νὰ μὴ ἐπιμείνη εἰς τὴν νομοθεσίαν, τὴν ὁποίαν εἶχε καταστήσει ἐν Κρήτῃ, ἀλλὰ νὰ ἀντικαταστήσῃ τὴν νομοθεσίαν ἐκείνην διὰ θεσμῶν καθιστῶντων τὴν αὐτονομίαν τῆς νήσου, βεβαιῶ ὅτι κατὰ τὴν ἐμὴν πεποιθῆσιν δικαίωμα τοιοῦτον ἡμεῖς δὲν ἔχομεν, διότι ἡμεῖς δὲν ὑπεγράψαμεν τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου, ἣτις ἐκανόνισε τὰς σχέσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἣτις ἔδωκε τὸ δικαίωμα εἰς τὰς Μεγάλας Δυνάμεις νὰ ὁμιλῶσι καὶ νὰ συμβουλευῶσι καὶ νὰ προτρέπωσι τὴν Τουρκίαν, ἐν τῷ συμφέροντι τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἐν τῷ συμφέροντι τῆς γενικῆς εἰρήνης. Ἀλλὰ τοῦ δικαιώματος τούτου διαφέρει πολὺ τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἔχει ἡ Ἑλλάς, ἵνα συνηγορῇ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἵνα συνηγορῇ ὑπὲρ τῶν ὁμοφύλων, οἵτινες εἰσέτι δὲν ἠτύχησαν νὰ ταχθῶσιν ὑπὸ τὸ Σικῆπτρον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον τυγχάνει τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον, καὶ νὰ ἀποτελέσωσι μέρος ὁλοκληρωτικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Δυνάμεις ἀπεργάζονται τὴν ἀποκαταστάσιν τῆς λειτουργίας τῶν θεσμῶν, οἱ ὁποῖοι ἐδόθησαν εἰς τὴν Κρῆτην, ἡ Ἑλλάς οὐδαμῶς εἶχε συμφέρον, οὐδὲ καθήκον ἵνα παρέμβῃ ἐν τῷ μέσῳ καὶ παρασταθῇ ζητοῦσα τὴν ἔνωσιν τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος.

Εἶναι ἀξιώσεις, αἵτινες βεβαίως δικαιολογοῦνται καὶ ὑπὸ τῶν κανόνων τῆς φυλῆς καὶ τοῦ ἔθνους, καὶ ὑπὸ τῶν περιστάσεων τῆς χώρας περὶ τῆς ὁποίας πρόκειται· ἀλλ' εἶναι ἀξιώσεις, αἱ ὁποῖαι ἤθελον κριθῆ προῶπως προβαλλόμεναι, καὶ ἤθελον χρησιμεύσει πρὸς ἐπίσχυσιν τῶν προσκομιμάτων, τὰ ὁποῖα τὸ Μουσουλμανικὸν στοιχεῖον ἔκρινεν ὅτι ἔπρεπε νὰ πειραθῇ ἵνα παρεμβάλῃ, προσκομιμάτων τὰ ὁποῖα βεβαίως θέλουσι συντριβῆ πρὸ τῆς ἰσχύος καὶ τοῦ κράτους τῶν Μεγάλων Δυνάμεων. Δὲν ἦλθεν ἡ ὥρα ἵνα κρίνωμεν ποῖα θέλουσιν εἶσθαι τὰ ἀποτελέσματα τῶν θεσμῶν τῆς Κρήτης. Εἶναι ἐνδεχόμενον νὰ ἀποκαταστῶσιν ἐν βραχεὶ πάντες οἱ ἀπαιτούμενοι ὀργανισμοὶ καὶ νὰ λειτουργήσωσιν οἱ θεσμοί, εἶναι δὲ ἐνδεχόμενον οἱ θεσμοὶ νὰ ἀποβῶσιν εἴτε πρὸς ὄφελος εἴτε πρὸς ζημίαν τῆς νήσου.

ἀλλὰ ἡ ὥρα, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς δύναται νὰ προβάλλῃ τὰ δικαιώματά της, βεβαίως δὲ εἶναι αὕτη, πλὴν, ἐὰν φροεῖτε ὅτι ἡ Ἑλλάς ἔχει συμφέρον νὰ ὑποληφθῇ ὅτι ἀντιπράττει εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν θεσμῶν, καὶ ὅτι ἐμφορεῖται εἴτε ὑπὸ τῶν αὐτῶν φρονημάτων, ὑπὸ τῶν ὁποίων ἐμφορεῖται τὸ Μουσουλμανικὸν στοιχεῖον, εἴτε ὑπὸ φρονημάτων, ἐντελῶς ἐκκεντρικῶν, τῶν ὁποίων ἡ ἐκδήλωσις ἤθελεν εὐκολύνει τὸ Μουσουλμανικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτοῦ.

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(Ὅρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 23 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 461).

«... Ἀκριβῶς τοῦτο εἶναι τὸ παράπρον τοῦ τοποῦ, τὸ ὁποῖον νομιζει ἡ ἀντιπολίτευσις ὅτι ἐρμηνεύει τὴν στιγμήν ταύτην, διότι δὲν ἤρκεσεν ἡ πυρκαϊά, ἡ ὁποία καίει τὴν Κρήτην ἐκ δευτέρου, οὔτε τὸ αὐθις χυνόμενον αἷμα τῶν ἀδελφῶν μας, ἵνα ἐξυπνήσῃ ἀπὸ τὸν λήθαργον τὴν Κυβέρνησιν, καὶ βλέπετε, ὅτι καὶ μετὰ τὰς φοβερὰς εἰδήσεις, αἵτινες καταφθανοῦσιν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν, λέγει, ὅτι ἐγὼ πρέπει νὰ μείνω μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας, νὰ ἀναμείνω τὸ ἔργον τῶν Δυνάμεων, ἂν δὲ ἀποτύχωσιν αἱ Δυνάμεις εἰς τὰς προσπάθειάς των, τότε θὰ σκεφθῶ τί θὰ πράξω. Καὶ τί δύναται νὰ πράξῃ ἡ Κυβέρνησις, ἣτις ἀτυχῶς ἀπέδειξε τὴν ἀνεπάρκειάν της, ἐφ' ὅλων ἀνεξαιρέτως τῶν ἐθνικῶν ζητημάτων; Τί δύναται νὰ πράξῃ ἡ Κυβέρνησις ἣτις ἐπὶ δύο ἔτη δὲν θέλει νὰ ἀκούσῃ τὴν κραυγὴν τῶν σφραζομένων ἀδελφῶν ἡμῶν, ἀλλὰ συμμαχοῦσα καὶ συμπράττουσα μετὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Σουλτάνου, τῆς ἐξυμνουμένης ἐν τῷ τύπῳ τῷ Ὑπουργικῷ, πᾶν ἄλλο σκέπτεται ἢ νὰ προστατεύσῃ τοὺς σφραζομένους ἀδελφοὺς ἡμῶν; Τὸν παρελθόντα Μάιον ὑπῆρχον ἐνταῦθα (τὰ θωρηκτά) καὶ ὁ δυστυχῆς Ἑλληνικὸς λαὸς ἔβλεπε τοῦλάχιστον τὸν καπνὸν

αὐτῶν, καὶ ἠλπίζεν ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν Ὑπουργῶν σχέδιον ἐθνικόν, καὶ ἀνέμενον ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν τὸ προσταγμα »

ΚΩΝΣΤ. ΠΑΠΠΑΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

(Ὅρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς 23 Ἰανουαρίου 1897.
Σελίδα 963).

« . . . Ἐχομεν τὸ παρελθόν, κατὰ τὸ ὅποιον ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις οὐ μόνον δὲν ἐπραξεν ὅ,τι ἐπέβαλλον καὶ ὑπηγρέρουον ἐντονώτατα τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐν Κρήτῃ, οὐ μόνον δὲν ἔσπευσεν, ἵνα ὁμιλήσωμεν καθαρὰ, νὰ λάβῃ τὴν Κρήτην, προσερχομένην ἐν μεγίστῃ εὐκολίᾳ ὡς ἐκ τῶν περιστάσεων τῆς καθόλου Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀνατολῆς, προσερχομένην εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' ἀπόθησεν αὐτήν, καὶ προσφερομένην ἀπέκρουσεν, ἵνα ἀκούσωμεν μετ' ὀλίγον πρόσωπον σπουδαιότατον μεγάλου Εὐρωπαϊκοῦ κράτους νὰ λέγῃ, ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠθέλησε τὴν μετὰ τῆς Κρήτης ἔνωσιν! Ἐχομεν τὸ παρελθόν τὸ ὅποιον διδάσκει ἡμᾶς, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἐν οἰαδήποτε ἐνδεχομένη περιστάσει εἶναι διατεθειμένη τὴν αὐτὴν νὰ ἀντιτάξῃ πολιτικὴν. . . . Εἶμην ἀνέκαθεν τῆς ιδέας, ὅτι ἡ λύσις (1) ὑπῆρξεν ἀτυχεστάτη, ὑπῆρξεν οἰκτρά! Ἐθεώρησα δὲ καθήκον μου, ἀπούσης τῆς Βουλῆς, νὰ ἐκδηλώσω τὴν γνώμην ταύτην ἐν τῇ δημοσιότητι διὰ τῆς ὑπογράφῃς μου, καὶ νὰ κατακρίνω καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκ τῶν δῆθεν δοθέντων εἰς τὴν Κρήτην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάμιξιν τῶν ξένων Προξένων καὶ τὸν ἀποκλεισμόν ἀπὸ πάσης ἀναμίξεως τοῦ Ἑλληνος Προξένου, ἣτις ὅμως τόσον ἀναγκαῖα ἐκρίθη σήμερον, ὡς ἠκούσαμεν λέγοντα τὸν κ. Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν Τὸ Κρητικὸν ζήτημα εἶναι ἀρχὴ γενικωτέρας ἐξεγέρσεως, τὴν ὁποίαν οὐαὶ καὶ ἀλλοίμονον εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐὰν δὲν

(1) Σημείωσις. Οἱ κατὰ Αὐγούστον τοῦ 1896 παραχωρηθέντες Θεσμί.

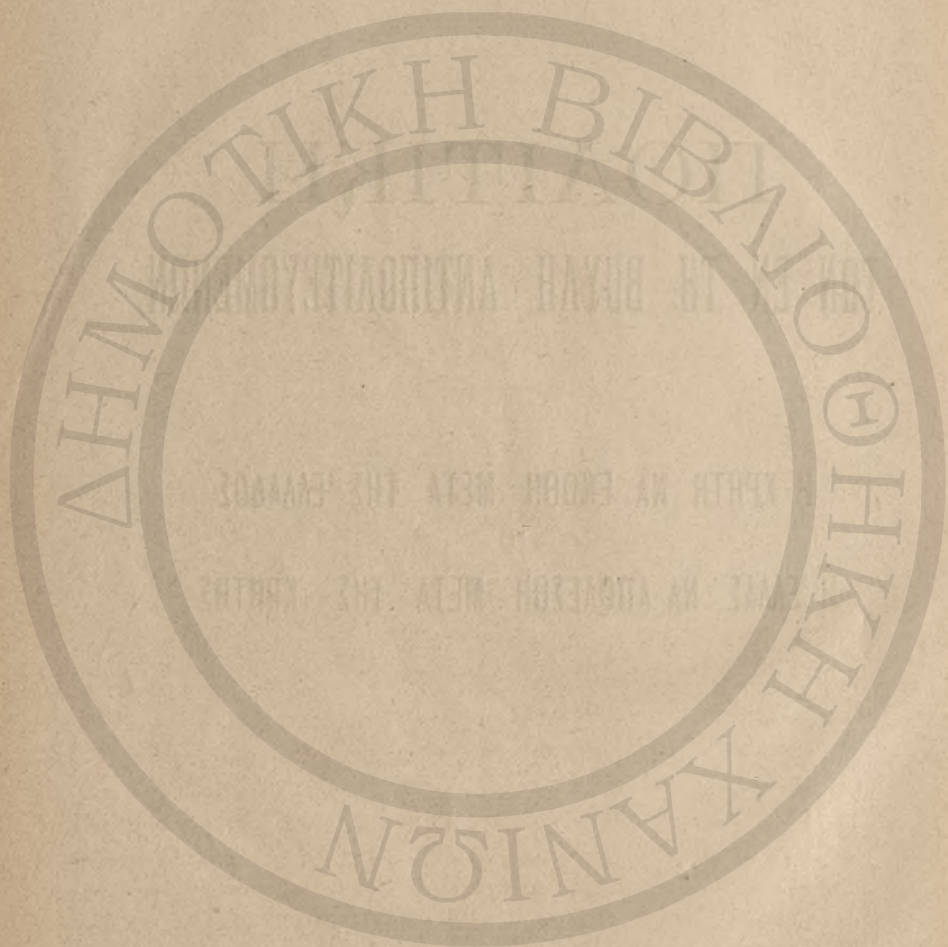
εύρεθῆ παρσκευασμένη Ἐν τῷ Κρητικῷ ζητήματι διαφαίνεται μεγίστη ἐπαναλαμβάνω ἐκρηξίς Ἡ Κρήτη ἢ ὅποια δίδει τὸ σύνθημα τὴν φορὰν αὐτὴν εἶναι ἀδύνατον νὰ ὑποχωρήσῃ, ἀφ' οὗ τὴν φορὰν ταύτην ἐπαναστατοῦσιν οἱ Τοῦρκοι κατὰ τοῦ λεγομένου νέου πολιτεύματος Ἀλλὰ γνωρίζομεν ὅτι οἱ Κρήτες εἶναι πάροπλοι τὴν φορὰν ταύτην, οὔτε τῆς Κεντρικῆς ἐπιτροπῆς ἐντεῦθεν θὰ λάβωσιν ἀνάγκην, οὔτε ἐπαίτιδα χεῖρα θέλουσι τείνει ἵνα λάβωσιν ὄπλα καὶ τροφάς. Τὴν φορὰν ταύτην ἢ Κρήτη θὰ προχωρήσῃ, καὶ ἡ κυβέρνησις πρέπει νὰ λάβῃ ὑπὸ σπουδαιοτάτην ἔποψιν τὴν γνώμην ταύτην ἵνα μὴ εὐρεθῆ ἀπαρσκευος. Ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀπαραιτήτως ἐπιβεβλημένον εἰς τοὺς Κρήτας νὰ κηρυχθῆ, τὴν στιγμὴν δὲ καθ' ἣν τὸ ἄκουσμα τοῦτο θὰ ἀγγεληθῆ ἐκ τῶν Λευκῶν Ὁρέων διὰ τοῦ πελάγους, τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἢ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὀφείλει νὰ εὐρεθῆ ἐν μεγίστῃ προσοχῇ, ἱκανὴ νὰ πράξῃ ὅ,τι εἶναι ἐφικτόν ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἀμα τῇ ἐνάρξει τοῦ Κρητικοῦ ἀγῶνος γενικωτέρα θέελλα θέλει ἐκτραγῆ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν ἐκείνην, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἡμεῖς ἔχομεν τὰ δικαιώματά μας τὰ ἐθνικὰ, καὶ ἀντιποιούμεθα τὴν προστασίαν ἐπ' αὐτῶν καὶ τὰς ἀξιώσεις ἐνώσεως μεθ' ἡμῶν.

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΩΝ

Η ΚΡΗΤΗ ΝΑ ΕΝΩΘΗ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ἢ
Η ΕΛΛΑΣ ΝΑ ΑΠΟΛΕΣΘΗ ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ПРЕГОВОРЪ

Σ. ΣΤΑΗΣ

(^οΟρα στενογραφημένα πρακτικά τῆς Συνεδριάσεως τῆς 24 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 975).

α Τὰ θύματα ἐν Χανίοις εἶναι ἀναριθμητά, λέγει τὸ τηλεγράφημα, αἱ δὲ φλόγες νέμονται πάσαν τὴν πόλιν. Κύριε Πρόεδρε, ἂν τέλος πάντων τὸ παρελθὸν δὲν εἴρηκε δίδαγμα εἰς τὴν κυβέρνησιν, βεβαίως ἢ κυβέρνησις δὲν δύναται νὰ παραμείνῃ πλέον ἐκεῖ, ὅπου μένει τὴν στιγμὴν ταύτην. Ἐὰν ἢ κυβέρνησις δὲν ἔλαβεν ἤδη τὸ μέτρον νὰ ἀποστείλῃ τὰ θωρηκτὰ εἰς τὴν Κρήτην, βεβαίως δὲν πρέπει νὰ ἦναι κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος, ἴσως εἶναι κυβέρνησις τῆς πλειψηφίας τῆς Βουλῆς, ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους. Θὰ ἐξεργεθῇ δὲ ὁ λαὸς σίμπας ἵνα παρασύρῃ καὶ ὑμᾶς καὶ τὴν κυβέρνησιν, καὶ τίς οἶδε πόσους ἄλλους ἐκ τῆς ἀδρανοῦς αὐτῆς Ταύτην τὴν στιγμὴν σφαγιάζονται ἐν Κρήτῃ οἱ ἀδελφοί μας, ταύτην τὴν στιγμὴν καίεται ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἢ μάρτυς τῆς Μεσογείου, ταύτην τὴν στιγμὴν βεβηλοῦνται τὰ πάντα ὑπὸ τῶν Τουρκικῶν ὀρδῶν, καὶ θέλετε νὰ μὴ ἐξανίσταμαι; Ἐὰν ἢ κυβέρνησις δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ διεξαγάγῃ τὸν μέγιστον ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὀφείλει νὰ παραιτηθῇ, καὶ πρέπει νὰ παραιτηθῇ, ἵνα μὴ τὴν κατασυντρίψῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαός.»

ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

(^οΟρα στενογραφημένα πρακτικά τῆς Βουλῆς τῆς Συνεδριάσεως τῆς 24 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 975)

α Δὲν νομίζει (ἢ κυβέρνησις) τοῦλάχιστον, ἀφ' οὗ τὸ ἐθνικὸν πρακτορεῖον τὴν ἐπληροφόρησε περὶ τῆς καταστάσεως ἐν Κρήτῃ, περὶ τῆς γενικῆς σφαγῆς τῆς ἐν Χανίοις, περὶ τοῦ γενικοῦ ἐμπρησμοῦ τῆς πόλεως τῶν Χανίων, περὶ τοῦ κινδύνου τὸν ὅποιον διατρέχει ὁλόκληρος ὁ πληθυσμὸς ὁ Ἑλληνικὸς ἐν Κρήτῃ, ὅτι ἔπρεπε ἤδη νὰ εἶχεν

ἐπιτελέσει τὸ καθήκον της ; Πότε σκέπτεται νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ καθήκον της ; Θὰ τὸ ἐπιτελέσῃ ὅταν θὰ σφαγῶσι χιλιάδες γυναικοπαίδων ; Ἀλλὰ τότε θὰ εἶναι ἀργά. Τότε θὰ ἐπιτελέσῃ πλέον τὸ καθήκον του ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς καθ' ὑμῶν, ἀλλὰ αὐτὸ καὶ μόνον δὲν θέλει ἱκανοποιήσῃ αὐτὸν, διότι τὸ δέρμα ὑμῶν εἶναι παρὰ πολὺ εὐτελές, ὅπως δυνηθῆ νὰ ἀντισηκώσῃ τὴν ζημίαν, τὴν ὁποῖαν θὰ ὑποστῇ ὁ Ἑλληνισμὸς ἐν Κρήτῃ, τὴν γενικὴν καταστροφὴν τῆς νήσου. Ἐὰν δέ ἡ Μοῖρα κατεδίκασεν ἡμᾶς, ὅπως ὑποστῶμεν ἐκ νέου τὴν πολιτείαν ὑμῶν, ὁμοίαν ἐκείνης ἣν ὑπέστημεν κατὰ τὸ παρελθόν, μὴ ἔχετε καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι ἡμεῖς πρῶτοι θέλομεν τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς, ὅπως ὑψώσωμεν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ καθεστῶτος, τὸ ὅποτον εἰς οὐδὲν ἕτερον συντελεῖ ἢ νὰ καταργῆ ἢ νὰ ζημιόνη τὰ ἔθνικα συμφέροντα.»

(Καὶ σελίδα 976)

«. Ἐλεγον, κύριε Πρόεδρε, ὅτι ἡμεῖς πρῶτοι θέλομεν τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς, ὅπως ἐγείρωμεν τὴν ἐπανάστασιν, ἐν περιπτώσει κατὰ τὴν ὁποῖαν ἤθελον ταρῆ διὰ τῆς πολιτείας τῆς κυβερνήσεως αἱ ἐλπίδες καὶ οἱ πόθοι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, αἱ ἐλπίδες καὶ οἱ πόθοι τῆς Ἑλλάδος, καὶ πρέπει νὰ ἔχετε σεῖς οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν κυβέρνησιν ταύτην παρὰ πάντα ὑπ' ὄψιν, ὅτι, ἐὰν πρόκειται νὰ αἵματοκυλισθῇ ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ἡ Μεγαλόνησος, ἐὰν πρόκειται ἐν τῷ αἵματι τῶν Χριστιανῶν νὰ ταρῶσιν αἱ ἐλπίδες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅτι τὸ Κράτος αὐτὸ δὲν ἔχει πλέον λόγον ὑπάρξεως, διότι ἐκεῖνο τὸ ὅποτον θὰ γίνῃ ἐν Κρήτῃ, θὰ γείνη παντοῦ ὅπου ὑπάρχει Ἑλληνισμὸς. Σεῖς δύνασθε νὰ ἀποδοκιμάζητε, ὡς οἱ κύριοι τῆς πλειοψηφίας, τοὺς λόγους μου, ἀλλ' εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι θέλουσιν ἀντηχήσει ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τοῦ κόσμου, καὶ ὅπου ὑπάρχει Ἑλληνισμὸς, καὶ ὅπου ὑπάρχει Ἑλληνικὴ καρδιά, καὶ ἐτοιμασθῆτε ἐν περιπτώσει κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐπιτελέσητε ἐκ νέου τὸ καθήκον σας ὅπως τὸ ἐπιτελέσατε καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, ἐτοιμασθῆτε λέγω νὰ πληρώσητε

ἀκριβῶς τὴν νέαν Ἀνταλκίδειον εἰρήνην τὴν ὁποίαν θὰ ἐπιβάλητε.»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ πρωθυπουργός

Ἔορα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς 24 Ἰανουαρίου
1897. Σελίδα 976).

« » Ἄν ποτε ἤθελεν ἐπιθυμῆσαι νὰ θέσῃ ἐν ἐφαρμογῇ τὰς ἀπειλὰς, τὰς ὁποίας ἀπροσέκτως καὶ ἀνευλαβῶς ἀπήγγειλεν ἀπὸ τοῦ βήματος, θέλει εὐρεῖ ἀπέναντι αὐτοῦ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ὑποστηριζομένην ὑπὸ παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, αὕτη δὲ θέλει διδάξει αὐτοὺς, ὅτι οἱ τοιαῦτα παράτολμα πειρώμενοι δὲν συνεδριάζουσιν ἐν κοινοβουλίῳ, ἀλλὰ κρατοῦνται ἐκεῖ ὅπου κρατοῦνται οἱ αὐθαδῶς πρὸς τοὺς νόμους ἔχοντες.»

ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

(Ἔορα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς 24 Ἰανουαρίου 1897.
Σελίδα 976)

« Ἐγὼ εἶμαι πεπεισμένος ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ δικαστικὴ ἐξουσία θὰ εἶναι παρὰ τὸ πλεονόν μου, ἐὰν δὲ τις θὰ εἶναι κατηγορούμενος, θὰ εἶναι ἐκεῖνος ὅστις θὰ θυσιάσῃ τὰ ὑπέρτατα συμφέροντα τοῦ κράτους. Ἐπαναστάται δὲν θὰ εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι θὰ ζητήσωσι τὴν κατάργησιν τοιοῦτου καθεστώτος, ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι κατέστησαν τὸ τοιοῦτον καθεστῶς. . . . »

ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

(Ἔορα στενογραφημένα πρακτικὰ τῆς Βουλῆς τῆς Συνεδριάσεως τῆς 24 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 978)

« Ἴσως ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἶρε τὴν γλῶσσαν τοῦ ἀξιοτίμου ἐξ Ἄρτης Βουλευτοῦ παραμυθητικὴν,

διότι τῷ ἔδωκε πολὺν δρόμον, ἀλλὰ τῷ ἔδωκε καὶ ὀλίγον φωμί ὁ κ. Βουλευτῆς ἐξ Ἄρτης. Ἐάν ἀναμείνη καὶ ὁ κ. Πρόεδρος τῆς κυβερνήσεως καὶ ὁ κ. βουλευτῆς ἐξ Ἄρτης τὰς ἀποφάσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, μὴ ἔχετε καμμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι νέαν θὰ ὑποστῇ καταστροφὴν ὁ Ἑλληνισμός. Ἀκριβῶς πρόκειται νὰ προλαβῶμεν τὰς ἀποφάσεις τῶν Μ Δυνάμεων.

Εἰς Βουλευτῆς. Τί πρέπει νὰ κάμωμεν ;

Ράλλης. Τίς μ' ἐρωτᾷ ;

Σάλμας. Ἐγώ.

Ράλλης. Νὰ μὲ θέσητε ἐκεῖ (δεικνύει τὰ ὑπουργικὰ ἐδώλια) καὶ τότε θὰ σᾶς τὸ εἶπω Τὴν 12 Ματοῦ συνετελέσατε μίαν καταστροφὴν, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα δύνανται εὐτυχῶς σήμερον νὰ ἐξουδετερωθῶσιν, ἂν προλάβητε τὰς νέας ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης. Ἐάν ὁμως ἀφήτητε νὰ ἐπέλθουν αἱ ἀποφάσεις αὗται, ἐάν δώσητε καιρὸν νὰ συνεννοηθῶσι διὰ τὰς ἀποφάσεις ταύτας, ἢ καταστροφή τοῦ ἐν Κρήτῃ ἑλληνισμοῦ θὰ ᾖ τελεία, καὶ ὡς δύνασθε νὰ ἀποχαιρετίσητε ἐπὶ αἰῶνας τὴν Κύπρον, ὀφείλετε νὰ ἀποχαιρετίσητε ἐπὶ αἰῶνας καὶ τὴν Κρήτην

Τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα ἐν Κρήτῃ εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετα πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ἄλλ' εὐτυχῶς οἱ Κρήτες δὲν ἀναμένουσι τὰς ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ὑμεῖς καὶ ἡ πλειοψηφία ὑμῶν δὲν κατώρθωσε νὰ ἀντιληφθῇ καὶ νὰ ἐννοήσῃ, τὸ ἐνόησαν ἐκεῖνοι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς. . . . Ἐάν δὲ λαλῇ ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς Κρήτης τὸ πυροβόλον, ἐάν καί-ωνται τὰ Χανιά, αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὸν πατριωτισμὸν τῶν Κρητῶν, οἱ ὅποιοι οὐδέποτε θὰ διατάσουν. . . . Ἀναμείνατε τὰς ἀποφάσεις τῆς Εὐρώπης καὶ προσπαθήσατε ὀπισθεν τῶν ἀποφάσεων τῆς Εὐρώπης νὰ κρύψητε τὴν ἰδίαν σας εὐθύνην. Αἱ ἀποφάσεις αὗται δὲν θὰ εἶναι ἰκαναὶ ὅπως σᾶς ἀπαλλάξωσι τῆς καταδίκης τοῦ Ἑλληνισμοῦ.»

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

(^οΟρα πρακτικά Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 24 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 978).

«Ὅσον καὶ ἂν ἦναι φοβεραὶ αἱ εἰδήσεις τὰς ὁποίας ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ ὁ τηλεγράφος μᾶς ἀνήγγειλαν, ὅσον καὶ ἂν ἐχύθη αἷμα ἐν Κρήτῃ, ὁμολογῶ ὅτι δὲν μοὶ φαίνονται δυσάρεστα. Δυσάρεστον θὰ ἦτο ἂν μετὰ τὴν χορήγησιν πολιτεύματος, οἷον ἐχορηγήθη πρό τινων μηνῶν, ἐμάνθανον ὅτι Κρήτες καὶ Τούρκοι συνεβιάσθησαν, συμπράττουσιν, συνεργάζονται. . . . Ἡ μόνη ἐνέργεια, τὴν ὁποίαν τὰ συμφέροντα τῆς Κρήτης, τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τὰ συμφέροντα καὶ τὰ καθήκοντα τῆς Εὐρώπης ἐπιβάλλουσι, εἶναι ἡ ἐνωσις. . . . Νομίζω προσέτι, ὅτι ἤδη, ὅτε ἔρχονται αἱ εἰδήσεις περὶ τῶν καταστροφῶν, περὶ τῶν δηλώσεων, τῶν ἐμπρησμῶν κατὰ τῶν χριστιανῶν, εἶναι ἡ κατάλληλος στιγμή, ὅπως σπεύσῃ ἡ Κυβέρνησις νὰ παραστή ἐν Κρήτῃ, καὶ προσφέρῃ ὑπὸ ἐποψίν φιλανθρωπίας τὴν συνδρομὴν αὐτῆς εἰς τοὺς πάσχοντας Κρήτας καὶ καταδιωκομένους, καὶ ὅπως συγχρόνως ἐμποδίσῃ νὰ συμβῇ τι ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα θὰ ἔθετον εἰς μεγαλειότερον κίνδυνον τὴν ζωὴν καὶ τὴν περιουσίαν τῶν Χριστιανῶν. . . . Ἐὰν ἴδωμεν ὅτι ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῶν Δυνάμεων νὰ ἐνισχυθῇ τὸ ἐν Κρήτῃ Τουρκικὸν στοιχεῖον, τὸ ἐπαναστατήσῃ ἐναντίον τῆς Εὐρώπης καὶ ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν τῆς Κρήτης, ὅπως δυνηθῇ νὰ διαπράξῃ ἔτι μείζονας καταστροφάς, δὲν νομίζω ὅτι πρέπει νὰ σταυρώσωμεν τὰς χεῖρας. . . . Οὐδεμίαν Κυβέρνησιν Ἑλληνικὴν εἶναι δυνατόν νὰ ἀνεχθῇ σήμερον τοιοῦτον ἐπιχείρημα ἀνόσιον ἐναντίον τοῦ χριστιανικοῦ στοιχείου τῆς Κρήτης. . . . Καίτοι γινώσκω τὴν ἀδυναμίαν ἡμῶν, καίτοι ἀναλογίζομαι ὅλας τὰς συνεπιείας τοιαύτης ἀνδρικῆς στάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἀπέναντι τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, νομίζω ὅτι εἶναι ἀδύνατον ἄνευ μεγάλων ζημιῶν καὶ κινδύνων νὰ χωρήσῃ περαιτέρω ἡ ἀνοχὴ ἡμῶν. Ὅ,τι ἔλεγεν ἐν ἄλλῃ περιστάσει ὁ ἐντιμὸς ἐξ Ἀπ-

τικῆς Βουλευτικῆς, ὅτι εἶναι περιττὸν νὰ ὑφίσταται τοιοῦτον Κράτος, τὸ ἐπαναλαμβάνω καὶ ἐγὼ Εἶναι δυνατὸν ἂν πρόκειται νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς Εὐρώπης ἡ σφαγὴ καὶ ἡ δῆλωσις τῆς Κρήτης νὰ μένωμεν ἀδρανεῖς, περιμένοντες ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς Εὐρώπης τὴν μετὰ τὰς καταστροφὰς ἀποκατάστασιν ; Ἠθέλησα καὶ ἐγὼ νὰ προσθέσω τὴν ἐμὴν γνώμην εἰς ὅσα εἶπον οἱ προλαλήσαντες, ὅπως ὑποστηρίξω τὴν πολιτικὴν δραστηριωτέρας καὶ τολμηροτέρας πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ.»

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

(Ἔορα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 24 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 980).

« Ἐνθυμεῖσθε ὅτι ἐνταῦθα διεξήχθη μακρὰ συζήτησις περὶ τῶν Κρητικῶν πραγμάτων. Τότε ἡ ἀντιπολίτευσις ὑπεστήριξεν ὅτι δραστηριὰ ἐνέργεια τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὴν στιγμὴν τῶν σφαγῶν τῶν Χανίων (τοῦ 1896) ἤθελεν ἀσφαλῆσαι τὴν ἑνωσὶν τῆς Κρήτης. Ἄλλ' ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως μᾶς ἔλεγεν, ὅτι ὄνειροπολεῖ ὁστις νομίζει ὅτι δύναται νὰ σκεφθῆ περὶ ἑνώσεως. Ἡ Ἀντιπολίτευσις ἔλεγεν ὅτι ἡ μόνη λύσις τοῦ ζητήματος εἶναι ἡ ἑνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἀντὶ νὰ εἶπυτε ὅτι περιμένετε τὴν ἀπόφασιν τῶν Δυνάμεων, ἔπρεπε νὰ ἀναγγείλυτε εἰς τὴν Βουλὴν ὅτι διατάξατε τὰ θωρηκτὰ νὰ μεταβῶσιν εἰς Κρήτην. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπερασπισθῆ τοὺς σφαζομένους ἀδελφοὺς ἔχει τὸ καθήκον νὰ πράξῃ τοῦτο. . . . Ἡ ἀντιπολίτευσις ἡ σημερινὴ δὲν ἀρέσκειται εἰς ἐπαναστάσεις, διότι, ἐὰν ἤρέσκετο εἰς τοιαύτας, πολλάκις ἐπαρουσιάσθησαν περιστάσεις ὅπως τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς, ἐὰν τοιαύτην εἶχε, πραγματοποιήσῃ. Διότι ὄλοι πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς ὑπάρχει τοιαύτη ἀτυμόσφαιρα παρ' ἡμῖν,

ὄστε ἡ ἐπανάστασις νὰ θεωρεῖται ὡς πιθανή. Ἀπομονεῖτε τὴν στάσιν τῶν ἀξιωματικῶν; Ἡ ὁποία βεβαίως δὲν ἦτο πειθαρχικὴ καὶ νόμιμος. Δημονεῖτε τί πρὸ 15 ἡμερῶν συνέβη εἰς τοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν; Δράμετε εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Κρητικοῦ Λαοῦ»

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(Ἔορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 28 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 1007).

« Ἀνεγίνωσκον δὲ εἰς ἓν Ὑπουργικὸν φύλλον, ὅτι ὑπολογίζουσι τέσσαρας κατὰ σειρὰν βουλευτικὰς περιόδους, ὡς ἀνηκούσας εἰς τὸ Κορδόνιον. Ρίγος ἐνθουσιασμοῦ κατέλαβε, κύριοι, ὁλόκληρον τὸν Ἑλληνισμόν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, ὅτι ἡ Κυβέρνησις τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων ἔδωκε τὴν διαταγὴν νὰ ἐκπλεύσωσι δύο πλοῖα εἰς τὰ ὕδατα τῆς Κρήτης. Ἄλλ' ἀτυχῶς ἡ πεποιθήσις αὕτη ἐκλονίσθη ἐντὸς ὀλιγίστων ὥρῶν. . . . Ἄλλὰ διάφορα ὑποπτα σημεῖα ἔσπευσαν νὰ προκαλέσωσι τὴν ἀνησυχίαν πάντων, καὶ ἰδίως ἀπὸ τῆς χθές. Ἄντὶ δὲ νὰ ἐκπλεύσωσιν ἐκ Πειραιῶς ἀμέσως ἢ ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τῆς Παρασκευῆς ἀνεχώρησαν μόλις τὸ Σάββατον. . . . καὶ ἡ βραδύτης αὕτη, ἡ ὁποία προέβη καὶ μέχρι παρεξηγήσεως ὅτι δὲν θὰ ἀνεχώρουν, προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ. Ἄλλὰ παρῆλθον 55 ὁλόκληροι ὥραι, καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἠγνόουν ποῦ εὕρισκοντο τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν πλοῖα. . . . Καὶ ἐμοῦ ἐκλονίσθη ἡ πεποιθήσις, διότι ἤκουσα θρυλλούμενον ὅτι δὲν ἐπλησίασαν τὴν Κρήτην, διενουούμην δὲ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μὴ ἔχη εἰδῆσεις ἡ Κυβέρνησις μετὰ 55 ὥρας; . . . Ἄτυχῶς δὲν ἠγνοήθη φαίνεται ἀκόμην οὔτε ἀπὸ τὸ Στέμμα, ὅτι τὸ ζήτημα ἐτέθη ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἡμῶν σαφέστατα ἐν θρίαμβος τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς ἢ ἐμφύλιος πόλεμος». . . . σήμερον μία φωνὴ γενικὴ ἠγέρθη ἐξ ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς χεῖμαρρος ἀκατάσχετος, καὶ ὁ χεῖμαρρος οὗτος

ὀριστικῶς ἔκλεισε τὴν ὀπισθοχώρησιν. . . . Ἐπάρχει ἀνάγκη σχηματισμοῦ νέας Κυβερνήσεως. . . . ἢ ὅποια νὰ ἀναγράψῃ τὸ πρόγραμμα αὐτῆς εἰς τὴν σημαίαν αὐτῆς «ἢ ἢ Κρήτι ἐλευθέρῃ ἢ θάνατος.»

ΝΙΚΟΛ. ΣΧΙΝΑΣ

(Ὅρα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 28 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 1009).

«*Δυποῦμαι, κύριοι, διότι οὕτω δὲν γινόμεθα τίποτε ἄλλο παρὰ οἱ κατάσκοποι τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Δὲν κάμνομεν, κύριοι, τίποτε ἄλλο καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα καὶ ἐκεῖνοι οἱ τῶν ἐφημερίδων (δεικνύει τοὺς ἐν τῷ θεωρεῖῳ δημοσιογράφους) παρὰ νὰ γινόμεθα οἱ κατάσκοποι τῶν ἐχθρῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. . . . παρὰ νὰ γινόμεθα οἱ κατάσκοποι, οἱ ἀληθεῖς κατάσκοποι τῶν ξένων.»*

Σ. ΣΤΑΗΣ

(Ὅρα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 28 Ἰανουαρίου 1897. Σελίδα 1014).

«. Εἶναι, κύριοι συναδελφοί, ὁμολογουμένως λίαν ἐνθαρρυντικὸν ὅτι εὐρίσκεται ἐν τοιαύτῃ ἐξεγέρσει ἡ Βουλὴ. Ἐν ὁμοίᾳ ἐξεγέρσει εὐρίσκεται καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Λαός. Ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον συγκινεῖται σύμπαν τὸ Ἑλληνικόν, καὶ διὰ τῶν τηλεγραφημάτων τὰ ὅποια στέλλει πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὰ ὅποια εἶναι ἱκανὰ νὰ ἀνάψωσι μεγαλειτέραν πυρκαϊάν ἐκείνης τῆς τῶν Χανίων, διὰ τῶν τηλεγραφημάτων αὐτῶν θὰ κατακαῖ ἢ Ἑλλάς, εἰάν δὲν ἐπιτελέσωμεν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπαιτεῖ σύσσωμον τὸ ἔθνος. . . . Ὅτι, εἰάν ἡ κρίσιμος αὕτη στιγμή ἀπολεσθῇ, ἀναμφισβητήτως κηφῆνας θὰ καλέσῃ ὁ Λαὸς πάντας τοὺς ἐκ τοῦ προὔπολογισμοῦ σιτιζομένους καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς καὶ τὸν Στρατόν. Τότε δὲ θὰ εἰπωσὶ πάντες, ὅτι δὲν ἔχει πλέον λόγον ὑπάρξεως

καὶ ὁ κατὰ ξηρὰν καὶ ὁ κατὰ θάλασσαν στρατός...
Ἐὰν ἡ Ἑλλάς δὲν ἐπωφεληθῆ τῆς περιστάσεως
καὶ δὲν χρησιμοποίησῃ ἀπάσας αὐτῆς τὰς δυνά-
μεις τὰς κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἐὰν ἀπολέσω-
μεν καὶ ταύτην τὴν εὐκαιρίαν, ἐὰν ὁ Ἑλληνισμὸς
ἀπογοιτευθῆ καὶ εἰς τὴν περιστάσιν ταύτην, τότε
βεβαίως ἔλεγον, δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως ἡ Ἑλ-
λάς δὲν ἔχει λόγον ὑπάρξεως ὁ Στρατός...
Τα πράγματα εἶναι τοιαῦτα σήμερον, ὥστε τὸ νὰ ὑπο-
θέσῃ τις, ὅτι θὰ συνάμεθα μετὰ ἓνα μῆνα, οὐχὶ πε-
ρισσότερον, νὰ εὐρισκώμεθα ἐν ἧ σήμερον εὐρι-
σκόμεθα καταστάσει, ἐὰν δὲν δρασώμεν, εἶναι
ἀφροσύνη Διότι σήμερον ἢ θὰ ἐλευθερωθῆ
ἡ Κρήτη διὰ τῆς Ἑλλάδος, ἢ θὰ καταστραφῆ μετὰ
τῆς Ἑλλάδος.»

ΔΗΜ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

(Ὅρα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 29 Ἰα-
νουαρίου 1897. Σελίδα 1027).

«Δύναμαι ἄρα γε νὰ ἀποδώσω εἰς τὴν κυβέρνησιν τὴν
ἐλλειψιν τῆς συναισθήσεως ταύτης, ὅτι, ἐὰν ἄλλοτε τὸ ζή-
τημα τῆς Κρήτης ἦτο ζήτημα δικαίων ἀξιώσεων καὶ πόθων,
σήμερον τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, πάντες αἰσθανόμεθα καὶ ὁ
τελευταῖος ἀκόμη πολίτης ὅτι κατήντησε νὰ εἶναι ζή-
τημα ὑπάρξεως τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ κράτους αὐτοῦ;
Καὶ ἀπέναντι ὄλων τῶν πολλῶν λόγων οἱ ὅποιοι δὲν μᾶς
ἐνέπνεον, μᾶς ἐνέπνευσεν ἡ ὠχρότης τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ,
μετ' ἧς εἶπεν ἐν συγκινήσει τὰς ὀλίγας ἐκεῖνας λέξεις. Μή-
πως ὑποθέτομεν ὅτι λέγων τὰς λέξεις ἐκεῖνας διὰ τὴν ἀπο-
στολὴν τῶν πλοίων συνεκινεῖτο ὡς τις φιλόθρωπος, ἀνα-
πολῶν ὅτι πρόκειται νὰ παραλάβῃ ἐκ Κρήτης γυναικόπαιδα
γυμνά καὶ πειναλέα; Ἄλλ' ἡμεῖς ἐπιστεύσαμεν ὅτι ἐκείνην
τὴν στιγμὴν εἶπετε ὀλίγον τι κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ
πολὺ καὶ μέγα ἐν πράγματι. Μόνον οὐχὶ τὴν στιγμὴν
ἐκείνην ἐκηρύξατε τὸν πόλεμον Ἀλλὰ διατί
ἐστείλατε ἐν καὶ δὲν ἐστείλατε δύω . . . Δὲν ἤξεύρω, κύριοι,

ἀν δυνάμεθα σπουδαίως νὰ λέγωμεν, ὅτι ἡμεθα κύριοι ἡμεῖς αὐτοὶ ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποῖαν θὰ ἀκολουθήσωμεν. Εἶθε νὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἶμεθα ἐντελῶς ἐλεύθεροι, καὶ πιέζοντες οὕτως εἶπειν τὴν καρδίαν ἡμῶν νὰ ἀνεχθῶμεν ὅπως καὶ πάλιν ὑποταχθῆ ἐκ νέου ἢ αἱματοκυλισθεῖσα νῆσος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου Ἄλλὰ φρίττω, κύριοι, ἀναλογιζόμενος τοιαύτην τυχὸν συνέπειαν, φρίττω οὐχὶ ἀπλῶς διότι θὰ παραβιασθῶσι τοιαῦτα ἱερά δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι λαὸς τοιοῦτος θὰ ὑποταχθῆ ἐκ νέου εἰς τὴν δουλείαν, ἀλλὰ καὶ ἀναλογιζόμενος ποῖα εἶναι ἡ θέσις τοῦ κράτους ἡμῶν. Βεβαίως δὲν θὰ παραλείψῃ ἡ κυβέρνησις τὴν θέσιν ταύτην τοῦ κράτους ἡμῶν νὰ καταστήσῃ πανταχοῦ καταληπτὴν, καὶ δὲν θὰ παραλείψῃ τοῦτο ἰδίως ἢ ἀρχὴ ἐκείνη ἢ ἀνωτάτη, ἢ ὁποῖα πρὸ πάντων κέκληται ἵνα ἐποπτεῖται ἐπὶ τῶν τοιούτων περιστάσεων τοῦ ἔθνους. Καὶ φρίττω ἀναλογιζόμενος τὰς συνεπείας, διότι εἰς τὴν κατάστασιν εὑρίσκεται ὁ τόπος ἡμῶν, καὶ τὸ ἔθνος ἐν γένει καὶ τὸ κράτος, τρομάζω τὴν ἀπογοήτευσιν ἐκείνην, ἢ ὁποῖα ἤθελεν ἐπέλθει ἀμέσως, ἅμα τὸ ἔθνος ἤθελε χάσει πᾶν γόητρον, πᾶσαν προσδοκίαν Δύναται νὰ εἶπῃ (ὁ Βασιλεὺς πρὸς τὴν Εὐρώπην), ὅτι ἐὰν ἐξακολουθήσωσιν αἱ ἐναπολειπόμεναι καλύβαι τῶν Κρητῶν νὰ καίωνται, ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ ἀνάκτορά του θὰ θέσῃ εἰς κίνδυνον καὶ εἰς ἴσῃν μοῖραν μὲ τὰς οἰκίας καὶ τὰς καλύβας τῶν Κρητῶν διότι παρίσταται ζήτημα ὄχι μόνον τιμῆς καὶ κοινοτάτης φιλανθρωπίας, ἀλλὰ ζήτημα ὑπάρξεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης.»

ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

(*Ορα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 29
Ἰανουαρίου 1897 Σελίδα 1031

«Ὅ,τι δὲν ἐπράξατε κατὰ τὸ παρελθὸν πράξατέ το σήμερον. Κατὰ τὸ παρελθὸν δὲν ἐτολήσατε, τολήσατε σήμερον. Καὶ εἶναι καιρὸς τέλος νὰ τολήσητε. Ἐδι-

οτάσατε νὰ πέμψητε τὰ πλοῖα ἡμῶν τὴν 12 Μαΐου φοβη-
θέντες τὴν ἐκτόπισιν. Τὰ πλοῖα ἡμῶν εὐρίσκονται ἤδη ἀπὸ
πέντε ἡμερῶν ἐν Κρήτῃ, καὶ οὐδεὶς ἐτόλμησε νὰ τὰ ἐκτο-
πίσῃ. **Τολμῆσατε, τολμῆσατε, τολμῆσατε, ἐν ὄσφ**
εἶναι καιρός.»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός

(Ὅρα στενογραφημένα πρακτικά τῆς κατὰ τὴν 29 Ἰουνου-
αρίου 1897 Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 1036)

«... Εἶναι σπατάλη λόγων νὰ νομιζώμεν ὅτι εἶναι
ἀνάγκη νὰ φωτίσωμεν τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν περὶ τῶν πό-
θων του... Θέσατε κάλπην διὰ νὰ ψηφοφορήσωσιν οἱ
Ἕλληνες, ἂν ἡ Κρήτῃ πρέπει νὰ ἐνωθῇ μετὰ τῆς Ἑλλά-
δος ἢ ὄχι. Θέλετε εὐρεῖ ἐν τῇ κάλπῃ τσοσάυτας ψήφους,
ὅσαι εἰσὶ ψυχαὶ ζῶσαι ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους...
θέλετε ἀκούσει καὶ φωνὰς τοιαύτας ἀπὸ πᾶσαν χώραν ἐν
τῇ ὁποίᾳ Ἑλληνικὴ ὑπαρξίς συντηρεῖται καὶ ζῇ. Ἀλλὰ
ταῦτα ἔχουσιν οὕτω κατὰ φύσιν καὶ κατὰ ἱστορίαν, κατὰ
παραδόσεις καὶ κατὰ δικαίωμα· δὲν ἔχουσιν ὅμως οὕτω
κατὰ τὸ καθεστῶς διεθνὲς δίκαιον, διότι αἱ συνθήκαι ἄλ-
λως διέταξαν... Ἐὰν ἔχωμεν πόθους καὶ δικαιώματα,
αἱ ἀξιώσεις ἡμῶν καὶ οἱ πόθοι εἶνε ἔλλογοι· ἀλλὰ, πρέπει
πάντα ταῦτα νὰ ρυθμίσωμεν διὰ πολιτείας μεμετρημένης
καὶ σώφρονος, νὰ μὴ ἀφινώμεθα δὲ εἰς τὰ κύματα τοῦ ἐν-
θουσιασμοῦ, καὶ εἰς τὰς ἐκδηλώσεις τῶν αἰσθημάτων...
... Ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἠκολούθησε πάντα τὰ
στάδια τῆς Κρητικῆς ὑποθέσεως ἀφ' ἧς πρὸ ἔτους καὶ
πλέον ἐπεφάνη ἐκ νέου ἐπὶ τῆς νήσου... Ἀλλὰ τὰ
στάδια ταῦτα δὲν ἐτελείωσαν. Νέα στάδια καλοῦμεθα νὰ
διατρέξωμεν. Δὲν δύναμαι νὰ προῖδω ὁπόσα καὶ ὁποῖα θέ-
λουσιν εἶσθαι ταῦτα. Δύναμαι ὅμως νὰ βεβαιώσω τοὺς ἀν-
τιπροσώπους τοῦ ἔθνους, καὶ νὰ πληροφορήσω δημοσίᾳ
τοὺς συμπολίτας τοὺς ἐν τῷ Βασιλείῳ, ὅτι ἡ Κυβέρνησις
δὲν θέλει παραλείψει νὰ πράξῃ τὸ καθήκον τῆς καθ' ἑαστον

τῶν σταδίων τούτων. Ἐὰν αἱ περιστάσεις ἀπαιτήσωσι νὰ τολμήσῃ, θέλει τολμήσῃ ἀλλὰ μετὰ συνέσεως.»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός

(Ὅρα στενογραφημένα πρακτικά τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς 3 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1069).

Ἡ Βουλὴ γνωρίζει ἐξ εἰδήσεων, αἵτινες μεταδίδονται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, τὰ κατὰ τὴν Κρήτην. Ἡ Κυβέρνησις, ὅταν συνέβησαν αἱ σφαιαὶ καὶ οἱ ἐμπρησμοὶ τῶν Χανίων, καὶ ἡ ἀσφάλεια τῶν προσώπων κατεστάθη ἐκεῖ ἐν ἀμφιβόλῳ, ἔκρινεν, ὅτι εἶχε καθῆκον νὰ διατάξῃ δύω πλοῖα τοῦ Στόλου νὰ καταπλεύσωσιν εἰς Κρήτην, ἵνα συντελέσωσιν εἰς τὴν διάσωσιν οὐ μόνον τῶν ἐκεῖ διαμενοντῶν πολιτῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς νήσου χριστιανῶν, ἐφ' ὅσον κίνδυνοι ἤθελον ἀπειλεῖ αὐτούς. Τὰ πλοῖα ταῦτα κατέπλευσαν εἰς Κρήτην, ἦσαν δὲ ἡ «Ἰόρα» καὶ ἡ «Μυκαλῆ». Ἡ «Μυκαλῆ» εἶναι ὀπλιταγωγὸν, ἤθελε δὲ χρησιμεύσει εἰς τὴν μεταφορὰν τῶν οικογενειῶν, αἵτινες ἤθελον καταλίπει τὴν νήσον.

Κατόπιν ὁμοῦ ἐλάβομεν εἰδήσεις, ὅτι ἐπρόκειτο νὰ ἀποσταλῶσι τορπιλλοφόρα σκάφη εἰς τὴν Κρήτην, ἐὰν δὲ αἱ εἰδήσεις αὗται ἤθελον ἐπαληθεύσει ἐδημιουργεῖτο βέβαιος κίνδυνος τῶν πλοίων τοῦ Στόλου, τὰ ὅποια κατέπλευσαν ἐκεῖ· ἀλλὰ πλὴν τούτου ἡ κυβέρνησις, κρινούσα ὅτι ὤφειλε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν περὶ ἧς εἶρηται ναυτικὴν ἀποστολήν, διέταξε τορπιλλικὴν μοῖραν, ἥτις ἀπεστάλη πρὸς τὰ ὕδατα ἐκεῖνα. Ἀλλὰ αἱ ἐκ Κρήτης εἰδήσεις ἐξηκολούθουν νὰ ᾖναι τὰ μάλιστα ἀησυχητικά, καὶ ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἀπέβαινον καὶ ὑπερβαλλόντως δυσάρεστοι. Οἱ ἐμπρησμοὶ καὶ αἱ σφαιαὶ, αἵτινες διεπράχθησαν ἐν Χανίοις, ἦσαν ἔργον ὄχι μόνον τοῦ Μουσογμανικοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ὑπὸ φανατισμοῦ ὤθηθη εἰς τοιοῦτα ἐγκλήματα, ἀλλὰ, δυστυχῶς, ἦσαν ἔργον καὶ τοῦ Ὀθωμανικοῦ στρατοῦ. Ἡ

πόλις τῶν Χανίων ἠρημώθη, οἱ κάτοικοι προσέφυγον εἰς τὴν Χαλέπαν, ἢ ἄλλα μέρη, πολλοὶ δ' ἐξ αὐτῶν ἐσώθησαν διαπορθμευθέντες εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι τῆς Κρήτης, ἰδίως ἐν ταῖς πόλεσι τῶν φρουρίων, ἐν τῇ Ρεθύμῳ καὶ τῇ Ἡρακλείῳ, τα πρᾶγματα ἕως τότε δὲν εἶχον λάβει ἀπειλητικὴν μορφήν, μετ' ὀλίγον δὲ μωσ δ,τι διεπράχθη ἐν Χανίοις ἠπειλεῖτο νὰ διαπραχθῆ ἐν Ρεθύμῳ καὶ ἐν Ἡρακλείῳ. Προσέφυγον πλοῖα ξένα εἰς τὸ Ἡράκλειον καὶ πλοῖον Ἑλληνικόν, ὅπως παραλάβωσι τοὺς πρόσφυγας καὶ τὰς οἰκογενείας, αἵτινες ἠπειλοῦντο διὰ σφαγῶν καὶ διὰ λεηλασιῶν, ἀλλ' ὁ ὄχλος ὁ Μουτσαρλίφης ἐν Ἡρακλείῳ παρεκώλυσε τὴν ἐπιβίβασιν εἰς τὰ πλοῖα τῶν οἰκογενειῶν τῆς πόλεως. Ἑλληνικὴ λέμβος κατέπλευσεν εἰς τὴν ἀπσβαθραν, φέρουσα τὸν Πρόξενον, ἀλλὰ οὐδ' ὁ Πρόξενος ἐγένετο δεκτὸς νὰ ἀποβιβασθῆ, διότι ἅπας αὐτὸς ὁ ὄχλος ἔλαβεν ἐπιθετικὴν κατ' αὐτοῦ στάσιν. Ὁ ἡμέτερος Πρόξενος τότε ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ λέμβους πλοίων τῶν Δυναμειῶν, καὶ μόλις ἐπὶ τοιαύτης λέμβου ἠδυνήθη νὰ ἀποβιβασθῆ σῶος. Τὴν ἐπιούσαν, ταῖς παραστάσεσι τῶν κυβερνητῶν τῶν ξένων πλοίων, ὁ Μουτσαρλίφης ὑπεσχέθη ὅτι ἠθέλεν ἐπιτρέψει τὴν ἐπιβίβασιν ἐπὶ τῶν πλοίων τῶν οἰκογενειῶν, ἀλλ' αἱ διαταγαὶ τοῦ Μουτσαρλίφου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελεσθῶσι, διότι ὁ ὄχλος ἠγέρθη καὶ ἐναντίον τῶν διαταγῶν τοῦ Μουτσαρλίφου ἀπειλῶν τὴν ἐπιβίβασιν. Οὕτως ἀρχὴ δὲν ὑπῆρχε πλέον ἐν Ἡρακλείῳ ἦτο πλήρης ἀναρχία. Ἐὰν ἐν Χανίοις ἐκράτει ἀναρχία, διότι αἱ ἀρχαὶ οὐ μόνον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ προλάβωσιν ἢ νὰ καταστείλωσι τὰς σφαγὰς καὶ τοὺς ἐμπρησμοὺς καὶ τὴν λεηλασίαν, ἀλλὰ καὶ ἔφυγον ἐκ Χανίων καταλιποῦσαι τὴν πόλιν, ἐν Ἡρακλείῳ καὶ Ρεθύμῳ ἡ ἀναρχία ὡσαύτως ἐπεκράτησεν. Αἱ διαταγαὶ τοῦ Μουτσαρλίφου δὲν ἠκούοντο, αἱ παραστάσεις τῶν κυβερνητῶν τῶν ξένων πλοίων ἀπέβαινον μάταιαι. Ὑπελάβομεν λοιπὸν ὅτι εἴχομεν καθῆκον νὰ ἐντείνωμεν τὴν ἀπόφασιν, ἣν εἴχομεν

λάβει ἀπ' ἀρχῆς, ἤτοι τὴν πρόνοιαν ὅπως συντελέσωμεν εἰς τὴν διάσωσιν τῶν Ἑλλήνων πολιτῶν καὶ τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ. Διὰ τοῦτο διετάξαμεν Σῶμα στρατοῦ, ἵνα μεταβῆ εἰς Κρήτην, ὅπως συντελέσῃ νὰ ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις καὶ προστατεύσῃ τοὺς Χριστιανοὺς, τῶν ὁποίων ἡ ζωὴ ἠπειλεῖτο, ἡ δὲ περιουσία εἶχε προτεθῆ εἰς διαρπαγὴν· τὸ Σῶμα δὲ τοῦτο τοῦ στρατοῦ ἀνεχώρησε τὸ σάββατον»

ΔΗΜ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

(Ῥορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 6 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1085).

«Ἄν πρόκειται σύμπας ὁ πεπολιτισμένον κόσμον νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Κρήτην, νὰ μὴ ἐπιτρέψῃ τὴν ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος, τὴν ἐργῶ καὶ δικαίῳ τετελεσμένην, βεβαίως πρέπει νὰ τὸ γνωρίζῃ, ὅτι τὸ αἷμα, τὸ ὅποσον θὰ χυθῆ, θὰ χυθῆ ὄχι μόνον ὑπὲρ τῶν δικαίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οὔτε καὶ ὑπὲρ τῶν παραγνωριζομένων δικαίων τῆς ἀνθρωπότητος, χύνεται καὶ ὑπὲρ τῆς ἐξαιρέτως τοῦ στίγματος, τὸ ὁποῖον ἡ πεπολιτισμένη Εὐρώπη διανοεῖται, ἂν διανοῆται δια μιαν στιγμὴν, νὰ ἐγκολάψῃ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος.»

ΛΕΩΝ. ΔΕΛΗΓΕΩΡΓΗΣ

(Ῥορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 6 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1085).

«Μήπως ὅταν ἀπεστέλλομεν τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς Κρήτην εἰχομεν προεξησφαλισμένην τὴν συγκατάθεσιν τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἢ ὑπὸ τὸν ὄρον αὐτὸν τῆς ἀναγνωρίσεως ἐπεχειρίσαμεν τὴν κατάληψιν; Βεβαίως ἐγένετο ὑπὸ τὸν φόβον, μᾶλλον μὲ τὴν ποιοίθησιν, ὅτι ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων τῶν Μεγάλων Δυνάμεων τούλάχι-

στον ἐν ἀρχῇ, δὲν ἤθελεν ἀναγνωρισθῆ τοιαύτη κατοχή.
Ἄλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ πράξωσιν ἄλλως ὁ Βασιλεὺς καὶ τὸ Κράτος ἢ νὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὴν ἀπαίτησιν τοῦ Κρητικοῦ λαοῦ, ὅπως καταλάβωμεν τὴν νῆσον, ἔστω καὶ μὲ παραβίασιν τῶν διεθνῶν τύπων.»

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(Ἔορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 6 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1087).

«Δὲν γνωρίζομεν ὅτι μετὰ μακρὰν σκέψιν ἐλήφθη ἡ σταθερὰ ἀπόφασις, ἐπικροτηθεῖσα ὑπὸ σύμπαντος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. ἵνα προβῶμεν μέχρις ἐσχάτων πρὸς διεκδίκησιν τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν δικαίων, πρὸς προστασίαν τῆς σφραζομένης Κρήτης; . . . Συμφωνῶ πληρέστατα μὲ τὸν ἀξιότιμον ἐκ Μεσολογγίου συνάδελφον, καὶ δὲν δύναται νὰ δοθῆ ἄλλη τις ἐξήγησις ἢ αὕτη, διότι οὐδεὶς δύναται νὰ φαντασθῆ ποτε, ὅτι, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἐπίσημος Ἑλλὰς ὑψώσε τὴν κνανόλευκον ἡμῶν σημαίαν εἰς τὴν Κρήτην, δύναται νὰ ρεῖνη ἄλλη τις σκέψις ἐκτὸς τῆς ὀριστικῆς ἐνώσεως τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος

Καθόσον ἐὰν οἱ ἰσχυροὶ τῆς γῆς ἐπέπρωτο νὰ ὑποβάλωσιν ἡμᾶς εἰς το φοβερὸν δίλλημα νὰ σκεφθῶμεν ἄλλως πως, ἄς ἐννοήσωσιν ὅτι ἡμεῖς εἰς θέσιν νὰ ἀνάψωμεν πυρκαϊὰν ἐν τῇ Ἀνατολῇ, καὶ ἂν ἐπέπρωτο νὰ εὐρεθῶμεν πρὸς τῆς λυπηρᾶς ἀνάγκης νὰ προκαλέσωμεν τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς νὰ μᾶς ὑποδοιολώσωσιν ἐκ νέου.»

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

(Ἔορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς 6 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1088).

«Ἄς μὴ νομίση τις ὅτι τὸ ζήτημα ἐλύθη διὰ τῆς ἀπο-

στολής 2000 ἀνδρῶν. Δυσκολίαι μέγισται δύνανται νὰ παρουσιασθῶσι, δυσκολίαι, αἱ ὁποῖαι καὶ αὐτὴν τὴν ὑπαρξίν τοῦ κράτους δύνανται νὰ διακινδυνεύσωσιν. Πρὸς ἀποσόβησιν τούτων προτρέπομεν τὴν κυβέρνησιν εἰς δραστηρίαν ἐνέργειαν. Πρὸς τοιαύτην δ' ἐνέργειαν σύσσωμος ἡ Βουλὴ θέλει παράσχει τὴν ὑποστήριξίν της.»

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(Ὅρα προκτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 11 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1122).

«... Ἄλλ' ἡ σιγὴ αὕτη τῆς κυβερνήσεως συμπίπτει μὲ ὑποκώφους ψιθυρισμοὺς, ὅτι καθ' ὃν χρόνον αἱ σφαῖραι ἐκ τῶν θωρηκτῶν ἐρρίπτοντο κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν ἐκ τοῦ λιμένος τῶν Χανίων, ἄλλαι σφαῖραι μᾶλλον ὑπουλοὶ ἐρρίπτοντο ἐν Ἀθήναις περὶ Ἡγεμονίας ἐν Κρήτῃ. . . . Ἡ Κρήτῃ ἦτον ἐλευθέρη ἀπὸ τοῦ 1822 μέχρι τοῦ 1830, καὶ εἶτα ἀπεδόθη πάλιν εἰς τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Ἡ Κρήτῃ εὐρέθη ἠνωμένη μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ σημαία ἐπισήμως διὰ τοῦ στρατοῦ τῆς κατοχῆς εὐρίσκεται ἐκεῖ κατὰ διαταγὴν τοῦ Βασιλέως καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἵνα ἀποδιώξῃ τοὺς Τούρκους καὶ ἐφαρμόσῃ τοὺς Ἑλληνικοὺς νόμους.»

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(Ὅρα πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 11 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1127)

«Νομίζω ὅμως ὅτι περὶ ἄλλου πρέπει νὰ γείνη παρατήρησις της. Ἀπὸ πολλῶν ἡμερῶν ἀκούομεν, ὅτι παντα ταῦτα γίνονται καθ' ἡμῶν, διότι ἐννοοῦσι νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν καὶ εἰς τοὺς Κρητας Ἡγεμονίαν ἐν Κρήτῃ. Καὶ δύναται μὲν ἡ κυβερνήσις νὰ μὴν ἀπαντήσῃ εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐγὼ ὁμιλῶ, ἐὰν νομίζῃ ὅτι

παραβιάπτει τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα, ἀλλ' ἐγὼ ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἔθνους, καθ' ἣν στιγμὴν ἔγκριτα εὐρωπαϊκὰ φύλλα βεβαιοῦσι τὸ γεγονός τοῦτο, ἔχω τὸ δικαίωμα καὶ τὸ καθῆκον νὰ ἐρωτήσω, ἐὰν προταθῆ εἰς τὴν κυβέρνησιν ἢ ἐκ νέου ὑποδουλώσις τῆς Κρήτης, τί θὰ πράξῃ; Διότι τὴν πρότασιν τῆς Ἡγεμονίας θεωρῶ τὴν μᾶλλον ἐπίβουλον καὶ αὐτῆς τῆς ἐκ νέου ὑποδουλώσεως, τὴν μᾶλλον καταχθόνιον, τὴν μᾶλλον ἀπαισίαν καὶ τὴν μᾶλλον ἀντεθνικὴν, καὶ μάλιστα καθ' ὃν τρόπον διατυποῦται, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ οἰονδῆποτε τύπον. Διὰ τοῦτο μεθ' ὄλην τὴν ἀδημονίαν τινῶν ἐκ τῶν κυρίων συναδέλφων, οἱ ὅποιοι ἀτυχῶς νομίζουσιν ὅτι δύνανται νὰ μοι ἀπαγορεύσωσι τὴν ἐκτέλωσιν τῆς γνώμης μου, ἐθεώρησα καθῆκόν μου, ἀκριβῶς ἤδη ὅτε ἀκούονται τὰ περὶ τούτου, νὰ διαμαρτυρηθῶ στεντορεῖα τῇ φωνῇ κατὰ πάσης τοιαύτης ὑπονοίας, καὶ νὰ ὑποστηρίξω ὅτι ἡ Ἑλλάς μίαν καὶ μόνην ὀφείλει νὰ δώσῃ ἀπάντησιν μετὰ τὸν βανδαλικὸν βουβαρδισμόν τῶν ἐπαναστατῶν, τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας, τὴν πανστρατιᾶ, τὴν ἐπὶ κεφαλῆς σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ προχώρησιν τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα.)

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΡΑΛΛΗΣ

Ἔορα πρακτικὰ Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 11 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1130).

«Δὲν πρόκειται περὶ προτάσεως (1) δυσπιστίας, ὅπερ ἀπο-

(1) Σημείωσις. Τῆς προτάσεως τοῦ ἐκ Καλαμπάκας Βουλευτοῦ κ. Γ. Σιβιτανίδου, ἣν ὁ ἀγορεύων ἐπιχειρεῖ νὰ ἐρμηνεύσῃ.

κρούει ἤδη ἡ ιδιότης τοῦ κ. Βουλευτοῦ τοῦ εἰσαγαγόντος τὴν πρότασιν, ἀλλὰ πρόκειται νὰ ἀπαντήσωμεν εἰς τὸ γεγονός (1) ἐκεῖνο, διὰ τοῦ ὁποίου ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσι τὸ Ἔθνος, καὶ ἀπαντῶμεν, ὅτι οἰαδήποτε καὶ ἂν ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ γεγονότος ἐκείνου, ὅσοιδήποτε καὶ ἂν ἐπληγώθησαν, ὅσοιδήποτε καὶ ἂν ἐφρονεύθησαν, τὸ Ἔθνος ἐννοεῖ νὰ ἐμμείνη ἀκλόνητον ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων, τὰς ὁποίας ἔλαβεν, ὅπως ἢ συναγωνιθῆ μετὰ τῆς Κρήτης ἢ συναπολεσθῆ μετ' αὐτῆς.»

Σ. ΣΤΑΗΣ

(Πρακτικὰ τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 17 Φεβρουαρίου 1897. Ὅρα σελίδα 1145)

«Βεβαίως ἡ κυβέρνησις προὐκάλεσε τὸν βομβαρδισμόν αὐτὸν, διότι, ἐν ᾧ ἐγίνωσκεν ὅτι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ λάβῃ χώραν, δὲν εἶχε διατάξει τὸν Στρατὸν καὶ τὸν Στόλον νὰ ἐπιτελέσωσι τὸ καθήκον αὐτῶν, ἢ νὰ μὴ προκαλέσωσι τὸν βομβαρδισμόν ὑποχωροῦντες.

Ἐὰν κατὰ τὸ 1886 ἐπέτρεψεν ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς τὴν ὑποχώρησιν, κατὰ τὸ 1897 δὲν θὰ τὴν ἐπιτρέψῃ. Ἐὰν κατὰ τὸ 1886 ἐκόπησαν χεῖρες καὶ ἐφαγώθησαν λάχανα, ἐστὲ βέβαιοι ὅτι κατὰ τὸ 1897 ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς εἶναι ἀποφασισμένος νὰ σαρώσῃ τὰ πάντα ἂν ἢ Κρήτη δὲν προσαρτηθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα»

(1) Σημείωσις. Ἐννοεῖ τὸν κανονοβολισμόν τῶν πλοίων τῶν Μεγάλων Δυναμῶν κατὰ τῶν ἐπαναστατῶν χριστιανῶν.

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(Πρακτικά τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς τῆς 17 Φεβρουαρίου 1897. Ὅρα σελίδα 1146)

« . . . Ἐν γινώσκω, ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες ἄνευ διακρίσεως ἀξιώματος μίαν ἔχουσι γνώμην, ἀπὸ τοῦ Βασιλέως μέχρι τοῦ τελευταίου πολίτου, ἄνευ διακρίσεως πτερύγων καὶ κομμάτων, τὴν γνώμην ὑπὲρ τῆς Ἐθνικῆς δράσεως . . . »

ΑΛΟΪΣΙΟΣ ΤΟΜΑΝ

(Ὅρα στενογραφημένα πρακτικά τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν Συνεδρίασιν τῆς 17 Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1153).

« . . . Ἐπειδὴ πολλὰ ἀληθῶς κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας ἐλέχθησαν, ἐν τῷ ὑπερβολικῷ δὲ ζήλῳ τινῶν, ἀπὸ χρηστοῦ πάντοτε τοῦ συνειδότος, . . . διασαλεύοντα ἴσως τὴν πρὸς τὴν κυβέρνησιν ἐμπιστοσύνην, ἐνόμισα ὅτι ἔχω καθήκον, ἔχων ἐντολὴν καὶ ἐκ μέρους ομάδος φίλων μου, περὶ τοὺς εἴκοσιν, ὅπως ποιήσωμαι εἰς τὴν Βουλὴν τὴν ἐξῆς δηλώσιν, διασαφηνίζων ὅτι ἡ ομάδα αὕτη τῶν φίλων μου, ἥς ἐλάχιστον μέρος ἀποτελῶ, καὶ φίλων τῆς Κυβερνήσεως, ἐκ πνεύματος πατριωτικοῦ ὁρμωμένη, προέβη ὅπως ἰδίᾳ εἰς σύσκεψιν, καὶ οὕτως εἶπεν ἀνακοίνωτιν ἀπλῶς ἰδεῶν. Τῆς ομάδος ταύτης τὸν σκοπὸν διερμηνεύων καὶ τὸ φρόνημα, δηλῶ ὑμῖν, ὅτι πειθόμενοι ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως τῶν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ τῶν κατ' ἰδίαν γενομένων πρὸς συναδέλφους, ὅτι ἐμμένει οὗτος εὐσταθῶς εἰς τὴν παρ' ὄλου τοῦ ἔθνους διαχαραχθεῖσαν ἐθνικὴν πολιτικὴν, θέλομεν, ὡς φίλοι ἀνήκοντες εἰς τὴν μερίδα ταύτην, ἀλλὰ πρωτίστως ὡς Ἕλληνες ἀνήκοντες εἰς τὸ

Ἔθνος, θέλομεν δώσει πλήρη καὶ ἀκεραία τὴν ἐμπιστοσύνην ἡμῶν πρὸς τὴν κυβέρνησιν».

ΔΗΜ. ΡΑΛΛΗΣ

(Ὅρα στενογραφημένα πρακτικά τῆς κατὰ τὴν 17 Φεβρουαρίου 1897 Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 1153).

«... Ἐὰν δὲ ἐπιστεύθῃ, ὡς ἐβεβαίωσεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι οἱ βομβαρδισθέντες ἦσαν ἐκτὸς τῆς ζώνης τοῦ φρουρίου τῶν Χανίων καὶ τῆς πόλεως τῶν Χανίων, οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον εἶναι δυνατόν νὰ δικαιολογήσῃ τις τὴν πρᾶξιν ἐκείνην. Ἄλλ' ὡς μόνον τρόπον διαμαρτυρίας κατὰ τῆς ἀδίκου καὶ ἐκθέσμου ἐκείνης πράξεως, ὡς τὴν ἐχαρακτήρισεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, δὲν εὔρε παρά ἓνα καὶ μόνον, τὴν δήλωσιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι μικρὰ ὅπως τὴν ἀδικίαν τὴν γενομένην αὐτῇ διεκδικήσῃ. Ἄλλ' ὑπάρχουσι παραδείγματα ἐν τῇ ἱστορίᾳ, ὅχι τῇ ἀρχαιοτάτῃ, ὅχι τῇ ἀρχαίᾳ, ἀλλὰ τῇ νεωτάτῃ περὶ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιον καὶ τὰ μικρὰ ἔθνη διεκδικοῦν τὴν τιμὴν τῆς σημαίας αὐτῶν, διεκδικοῦσι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν. Εὐρέθη καὶ ἡ Δανία Οἱ μαχηταὶ οἱ Δανοὶ ἔμειναν μέχρις ἐνός ἐπὶ τῶν χαρακωμάτων αὐτῶν, καὶ ὅτε ἐξωντώθησαν μέχρις ἐνός, τότε ἡ Πρωσία καὶ ἡ Αὐστρία ἠδυνήθησαν νὰ καταλάβωσι τὸ Σλέσβιχ Ὀλστάν. Ἄλλὰ σεῖς περιορίζεσθε εἰς Πλατωνικὰς ἐκδηλώσεις καὶ εἰς Πλατωνικοὺς στεναγμούς

Ζητεῖτε σήμερον ψῆφον ἐμπιστοσύνης. Ἐπὶ τίνων πράξεων ὑμῶν καὶ τίνων ἄθλων ὑμῶν; Διότι ἐπὶ ἡμέρας δέκα ἀπεκρῦψατε τὰ κελεύσματα (1) τῆς Εὐρώπης, οὐδ' ἀπε-

(1) Σημείωσις. Κελεύσματα τῆς Εὐρώπης ὀνομάζει ὁ ἀγορευὼν τοὺς πέντε ὄρους, τοὺς ὁποίους, κατὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Λε-

δείχθητε ἱκανοὶ νὰ σταθμίσητε αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐχαρακτηρίσατε ὡς ἐπιθυμίας; Διότι ἐξεθέσατε διὰ τῆς πολιτείας ὑμῶν τοὺς δυστυχεῖς ἐκείνους χριστιανούς εἰς τὸν βομβαρδισμόν τοῦ διεθνoῦς Στόλου; Διότι ἔχετε αἰχμάλωτον τὸν Στρατὸν ἡμῶν ὑπὸ τὰ τηλεβόλα τοῦ Διεθνoῦς Στόλου; Διότι εἴσθε ἠναγκασμένοι σήμερον νὰ ἀπολύσητε τὸν Μοίραρχον τοῦ Στόλου; Ἡ διότι ὁ τορπιλλικός ἡμῶν Στόλος εὐρίσκεται ἐν Μήλῳ; Αὐτὰ εἶναι τὰ ἄθλα ὑμῶν. Ἐάν ἐζητεῖτε ψῆφον ἐμπιστοσύνης ὡς εἶπον, λόγῳ τῆς διαμαρτυρίας τῆς ἐντεῦθεν κατὰ τῆς ἀδικίας, τῆς γενομένης ἀπέναντι τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, κατὰ τῆς ἀδικίας τῆς γενομένης πρὸς τοὺς ὀμαίμονας ἡμῶν, βεβαίως τοιαύτην ψῆφον θὰ εἴμεθα πρόθυμοι νὰ σᾶς δώσωμεν ἄλλ' ὅταν ζητεῖτε ψῆφον ἐμπιστοσύνης δι' ὅσα παρελείψατε νὰ πράξητε ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δι' ὅσα κακῶς ἐπράξατε κατ' αὐτοῦ, ὀφείλομεν ἡμεῖς νὰ ἀρνηθῶμεν ὑμῖν αὐτήν.»

βίδου, Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν, λεχθέντα ἐν τῇ Συνεδριάσει τῆς 17 Φεβρουαρίου, εἶχεν ἀνακοινώσαι πρὸς αὐτὸν ὁ τότε Γενικός Πρόξενος ἐν Κρήτῃ κ. Γεννάδης διὰ τοῦ ἐπομένου τηλεγραφήματος τῆς 6 Φεβρουαρίου.

«Ναύαρχοι ἀνεκοίνωσαν ἡμῖν ὅτι ἀντιτάξοντα διὰ τῆς βίας εἰς τὰ ἐξῆς:

- 1) Βομβαρδισμόν πόλεων.
- 2) Ἀποβίβασιν Στρατοῦ, ὀπλων καὶ πολεμφοδίων παρὰ πολεμικῶν Ἑλληνικῶν.
- 3) Ἀποβίβασιν τακτικοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ με πλοῖα.
- 4) Εἰς τὴν ἐπίθεσιν Ἑλληνικῶν πολεμικῶν κατὰ Τουρκικῶν ἐμπορικῶν ἢ πολεμικῶν.
- 5) Εἰς πᾶσαν νέαν κίνησιν στρατοῦ.

Γ. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

(*Όρα πρακτικά τῆς κατὰ τὴν 17 Φεβρουαρίου 1897 Συνεδρίασεως τῆς Βουλῆς. Σελίδα 1155).

« . . . Δὲν ὑπῆρξα οὐδ' ἐπὶ μίαν στιγμήν ἐνθουσιώδης ὑπὲρ τῶν κυβερνητικῶν μέτρων, ἀλλὰ, καὶ ἂν δὲν ὑπῆρξα ἐνθουσιώδης, δὲν πρέπει καὶ νὰ παραγνωρίσω τὸ κρίσιμον τῶν περιστάσεων, διότι εἶμαι εἰς πλήρη ἀδυναμίαν νὰ συζητήσω περὶ ζητήματος ἐμπιστοσύνης καὶ ψηφοφορήσω, διότι δὲν δύναμαι νὰ εἶπω ποῖα μέτρα ἠδύνατο ἡ Κυβέρνησις νὰ λάβῃ καὶ πρέπει νὰ λάβῃ, καθόσον θὰ σκοντάψω ἀνὰ πᾶσαν πρότασίν μου, ἐκ φόβου μὴ ζημιώσω ἀντὶ νὰ ὠφελήσω τὰ ἔθνη καὶ συμφέροντα . . . Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ὁ λόγος οὗτος, ἔνεκα τοῦ ὁποίου διατελῶ εἰς πλήρη ἀδυναμίαν καὶ νὰ συζητήσω καὶ νὰ ψηφοφορήσω κατὰ τὴν παρούσαν κρίσιμωτάτην ἀληθῶς στιγμήν εἶναι καὶ ἡ μεγάλη ἀμβολία μου, ἵνα μὴ εἶπω ἡ πεποιθήσις μου ἡ λυπηρὰ, ὅτι ἡ ἀντιπολίτευσις δὲν ἔχει ἰκανὴν εὐρωστίαν ἵνα διαδεχθῇ ταχέως καὶ ἐπιτυχῶς τὴν Κυβέρνησιν, ὅπως πράξῃ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀξιοῦμεν νὰ πράξῃ ἡ νῦν Κυβέρνησις . . . »

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

(*Όρα πρακτικά τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν Συνεδρίασιν τῆς 17 Φεβρουαρίου 1897 Σελίδα 1158.)

« Καὶ τί ἕτερον προκύπτει ἐκ τῶν ἀνακοινώσεων ὑμῶν, κύριε Ὑπουργέ ; (1) Ὅτι, ἐν ᾧ ἐδηλώσατε ὅτι δὲν θέλετε ἐπιτρέψει ἐνέργειαν ἐκ μέρους τοῦ Τουρκικοῦ Στόλου, προ-

(1) Σημείωσις. Ἀποτείνει τὴν ἐρώτησιν πρὸς τὸν Ὑπουργὸν ἐπὶ τῶν Ναυτικῶν.

κύπτει ἀπ' ἐναντίας ἐκ τῆς ἐκθέσεως τοῦ Μοιράρχου, ὅτι ὁ Τουρκικὸς Στόλος ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν κατὰ τῶν χριστιανῶν ἐπίθεσιν ; Ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπυροβόλουν τὰ ξένα πλοῖα, ἐπυροβόλουν καὶ τὰ Τουρκικὰ πλοῖα κατὰ τῶν Χριστιανῶν, τῶν μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ὑπηκόων τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως ; Διότι κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τῆς ἐπιθέσεως τῶν Τουρκικῶν πλοίων τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα δὲν ἐπυροβόλησαν κατὰ τῶν Τουρκικῶν. Ἀπαντήσατε εἰς ταῦτα ἐὰν δύνασθε Δικαιολογήσατε ἐὰν δύνασθε τὴν ἀδράνειαν τοῦ Στόλου ἡμῶν. Ὁ Στόλος ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ. — Ἴδου τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ συντελέσητε. Ἐὰν συνέπεια τῶν ἔργων τούτων θὰ ἦτο ἡ καταστροφὴ τῶν πλοίων τῶν Ἑλληνικῶν, ἐκ τῆς καταστροφῆς ἐκείνης ἤθελε βεβαίως ἐπέλθει ἡ ἔνωσις τῆς Κρήτης μετὰ τῆς Ἑλλάδος ἢ μᾶλλον ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἐνώσεως, διότι ἡ ἔνωσις συνετελέσθη διὰ τῆς κατοχῆς ἐκ μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, διὰ τῆς προκηρύξεως τοῦ Βασιλέως. Ὅταν συνδυάζωμεν τὴν στάσιν ὑμῶν ταύτην πρὸς τὴν πορείαν τὴν ἄλλην ὑμῶν, πρὸς τὸ ἀναποφάσιστον τῶν μέτρων τῶν παρ' ὑμῶν ληφθέντων ὅταν βλέπωμεν ὅτι ἡμέραν τινα στέλλεται ὁ στόλος, ὅτι ἡμέραι πολλαὶ παρέρχονται πρὶν σταλῆ ὁ Τορπιλικὸς Στόλος, ὅτι ἡμέραι πάλιν παρέρχονται πρὶν ἢ σταλῆ ὁ Στρατός, ὅτι ἀποτελεσματῆς βραδύτητος καὶ τῆς ἀναβολῆς εἶναι ἡ ἀκίνησις τοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ Στόλου, ἡ ἀπραξία, δικαιοῦμεθα νὰ ἔχωμεν φόβους, καὶ νὰ διατελώμεν ἐν ἀνησυχίᾳ, καὶ, ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν φόβων καὶ τῶν ἀνησυχιῶν, εἴμεθα ἠναγκασμένοι νὰ ἀπρώχωμεν ἐκάστοτε ὑμᾶς πρὸς ἐπιτέλειαν τῶν καθηκόντων ὑμῶν — Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀποδεικνύει ὅτι διαφωνοῦμεν ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποίαν τὸ ἔθνος πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ. Περὶ τούτου πάντες τὰ αὐτὰ φρονοῦσιν. Διαφωνοῦμεν δὲ μόνον ὡς πρὸς τὰ μέσα τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μετέλθωμεν ἵνα τὴν πολιτικὴν ταύτην,

τὴν πλήρη κινδύνων, ἣ ὅποια ὁμως παρέχει ἐλπίδα ἐπιτυχίας, φέρωμεν εἰς πέρας.»

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ, πρωθυπουργός
(Ὅρα πρακτικά τῆς Συνεδριάσεως τῆς Βουλῆς κατὰ τὴν 17
Φεβρουαρίου 1897. Σελίδα 1169).

«Καὶ τώρα ὁ κ. Βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἔχει τοὺς αὐτοὺς σκοποὺς, τοὺς αὐτοὺς πόθους, τὰ αὐτὰ αἰσθήματα, τὰ ὅποια ἔχομεν καὶ ἡμεῖς· ἀλλὰ θεωρεῖ ὅτι ἡ ἐργασία ἡμῶν εἶναι ἀδρανῆς, βλέπει ὅτι δὲν ἐνεργοῦμεν μετὰ δραστηριότητος, καὶ ὑποπτεύει ὅτι ἐνδέχεται νὰ ἔλθῃ ἡμέρα καθ' ἣν νὰ μὴν εἶμεθα ἐπαρκῶς παρασκευασμένοι στρατιωτικῶς. Ἀλλὰ πῶς δύναται νὰ γνωρίζῃ ὁ κ. Βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, ὅτι δὲν ἐνεργοῦμεν ἐγκαίρως, ἀλλὰ βραδέως; Ποῖον εἶχομεν σκοπὸν ὅταν συνεκαλοῦμεν τὸ πρῶτον τὰς δύο ἡλικίας, καὶ ἐζητοῦμεν δι' αὐτῶν νὰ κρατύνωμεν τὸν ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἡπειρῷ Στρατόν; Σκοπὸν εἶχομεν νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας; Ὅχι. Σκοπὸν εἶχομεν νὰ περιφρουρήσωμεν ἀσφαλῆστερον τὴν μεθόριον γραμμὴν, διότι οἱ γείτονες ἡμῶν ἠσυχολοῦντο νὰ ἐνισχύσωσιν ὡσαύτως τὰς ἐπὶ τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς φρουράς των. Ἀλλ' ὅταν νεώτεροι πληροφοροῖαι μᾶς ἀνήγγειλαν ὅτι ἡ Τουρκία διέτασσε μεγαλειτέρας μετακινήσεις στρατοῦ, καὶ ὅτι παρεσκεύαζεν ἔτι μεγαλειτέραν ἐνίσχυσιν τῶν φρουρῶν τῆς ὀροθετικῆς γραμμῆς, ἐσπεύσαμεν τὴν αὐτὴν ἡμέραν καθ' ἣν συνεκεντροῦμεν τὰς πληροφορίας ταύτας νὰ καλέσωμεν τὰς δύο ἄλλας ἡλικίας. Ἐὰν εἶχομεν σκοπὸν ἀπ' ἀρχῆς νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον

κατὰ τῆς Τουρκίας, εἶχε δικαίωμα ὁ κ. Βουλευ-
τῆς ἐκ Κερκύρας νὰ μᾶς ἐλέγξῃ, διότι, παρα-
σκευαζόμενοι νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον, δὲν
παρεσκευάζομεν ἀναλόγως τὰς στρατιωτικὰς ду-
νάμεις τοῦ Κράτους. Ἄλλ' ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα
νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον, προτιθέμεθα νὰ προ-
λάβωμεν ἐπιδρομὰς ἀκηρύκτους, τὰς ὁποίας αἱ
στρατιωτικαὶ κινήσεις τοῦ ὁμόρου Κράτους μᾶς
κατήγγελλον ὡς λίαν πιθανάς. Ἐφ' ὅσον λοιπὸν αἱ
κινήσεις αἱ στρατιωτικαὶ ἐν τῇ ὁμόρῳ χώρᾳ ἐγίνοντο πρὸς
τὴν μεθόριον γραμμὴν τῆς Ἑλλάδος, ἐπὶ τοσοῦτον ἐφρον-
τίζομεν νὰ κρατύνωμεν τὰς ἡμετέρας φρουράς. Ποῦ ὑπάρ-
χει ἡ διαφωνία; Μήπως ἠξίουν νὰ μετερχώμεθα πολιτικὴν
ἐπιδεικτικὴν; Ἄλλὰ πρέπει ἕκαστος νὰ γνωρίζῃ, ὅτι αἱ
ἐπιδείξεις ἔχουσιν ἐνίοτε τὸν χαρακτῆρα ἀπειλῆς, τότε δὲ
πρέπει πάντοτε καλῶς νὰ σταθμίζωνται καὶ μετὰ μεγάλην
μελέτην νὰ γίνωνται ἀποδεκταί.

28-4

